شهریور ـ مهر و آبان ۱۳۶۸ صایی : ۳ـ۷۴

وارلیق

یازده ساله
مجله فرهنگی فارسی و ترکی
سال یازدهم

اون بیر باشمندا
تورکجه‌و فارسجا فرهنگی مجموعه
۱۱ ـ اینجی ایل

شماره امتیاز ۸۵۳۸

قیمت ۴۵۰ ریال

بسم‌الله الرحمن الرحیم

ایچینده کیلر

(فهرست)

صفحه

۱ ــ کلمه‌لر اوزه‌رینه (۱۲) : دوقتور حمید نطقی ۳

۲ ــ باکی سفری : دوقتور جواد هیئت ۱۷

۳ ــ شهریارین ادبی ارثی‌نین قایغوسینا قالمالی : پرفسوردکتر حمید محمدزاده ۲۶

۲ ــ شهریارین وفاتی نین ایلك ایل دؤنومو مراسمینده : میرهدایت حصاری ۲۹

۵ ــ همت والای قامت برادر : حسین فیضی (اردبیل) ۳۲

۶ ــ ورود اوستاد شهریار به بهشت شاعران تبریز : سیدمنصور نجاتی خلخالی ۳۸

۷ ــ اوستاد شهریارین اؤلومونون ایل دؤنومو : ح . محمدخانی (گونئیلی) ۴۰

۸ ــ شهریاریم آیریلیب : رحیم اشرفی (بستان‌آباد) ۳۲

۹ ــ شهریارین اؤلومونون ایل دؤنومونه : امامعلی دادخواه ــ زنجان ۴۳

۱۰ ــ حیدربابایا تسلیت : عظیمی ــ زنجان ۳۴

۱۱ ــ کؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز : حکیمه بلوری ۴۵

۱۲ ــ شهریارا اتحاف : بیت‌اله جعفری (اورمیه) ۴۶

۱۳ ــ شهریاریم اؤلدی : اوروجعلی دوزنانی ۴۷

۱۴ ــ شهریار خاطره‌سی : سید خلیل‌ریاضی (آخار) . اصفهان ۴۷

۱۵ ــ گئتدی شهریاریم ،گئتدی : کماله آقایووا . ۴۸

۱۶ ــ اوستاد شهریارین اؤلومونه : بهرام ارزنلو (هایم) . خوی ۴۹

۱۷ ــ گون، سیزلایین شهریارا : یاسمین معرفت ۵۱

۱۸ ــ بیزه‌گلن شعرلر : فریبا ابراهیمی : قویروقلواولدوز (مشکین شهردن . ایلغار حیدربابااوغلو (خشکناب‌دان). سجادا‌حمدی (زنجان)، آقا اشرفی : شاهد(تهران) محمدعلی عباس‌زاده (تبریز) ۵۴

۱۹ ــ شهریارین ایل دؤنومو : ابوالفضل روزی طلب (شاهین) ۵۵

۲۰ ــ شهریارگلمیشدی : یاشار حیدربااوغلی ۵۶

۲۱ــ یئنه‌کؤچدودونیامیزدان بیرانسان: عزیزمحسنی: اوستادصباحی‌نین وفاتی مناسبتیله ۵۷

۲۲ ــ عصیان : بختیارنصرت ۵۹

۲۳ ــ صباحی : ائلچی ۵۹

۲۴ ــ هنرکهکشانی کونش‌سیزقالدی : عاصم ۶۱

۲۵ ــ آذربایجانین آدلیم وقوجامان یازیجیسی گنجعلی صباحی ابدیته قووشدو : حسن راشدی ۶۲

۲۶ ــ اؤلمز صباحی : آق‌قوش ۶۳
۲۷ ــ یؤیوك معلم صباحی‌نین رحلتی مناسبتیله : مهدی مازندرانی ۶۴
۲۸ ــ » » » » خ . صاپلاق ۲۵
۲۹ ــ مرحوم استاد صباحی‌نین خاطره سینه : م . قولی‌میاب (کوثر) ۶۶
۳۰ ــ باش صاغلیغی : علی‌اشرف میاب (شاعد) . حاجی رجائی. اسکو ۶۷
۳۱ ــ گئچن گونلر ــ گئتدن گونلر ۶۷
۳۲ ــ باغرو داغی : عارف علی رفیعی . اردبیل ۶۷
۳۳ ــ وطن، وطن. مرحوم اوستاد صباحی‌نین صون اثری ۶۹
۳۴ ــ عاشیق قشم حیاته گؤزیومدی . وارلیق ۷۰
۳۵ ــ اؤلدو قشم : ع . منظوری خامنه‌ای ۷۰
۳۶ ــ مرحوم عاشیق قشمین صون شعرلریندن ۷۱
۳۷ ــ ائل آتماز سنی : اوروجعلی دوزنانی ۷۲
۳۸ ــ اؤلمز عاشیق قشم : رحیم پاك‌نیا (اوغور) ۷۳
۳۹ ــ گلن مکتوبلاردان : آزاد ایلدیریم . ۷۴
۴۰ ــ بیزیم داغلار : آخشین آغ کمرلی ۷۵
۴۱ ــ قشم گئتدی : اوغوز یاشار . ۷۶
۴۲ ــ احمدراد . محمدقاضی . ۷۶
۴۳ ــ محمدرضا روحانی دونیادان کؤچدو : محمدرضا کریمی ۷۷
۴۴ ــ اوتایدان گلن لره : غلامحسین بیگدلی ۷۸
۴۵ ــ دؤردلو کلر ــ بایاتیلار دفترینلدن : سؤنمز ۷۹
۴۶ ــ بال ــ شکه‌رم : ح . م . ساوالان ۸۰
۴۷ ــ اجنبی، ملت ایرانه دولاشما : رضا پاشازاده . (مراغه) ۸۱
۴۸ ــ فرهنگی خبر . وارلیق ۸۳
۴۹ ــ شب شعر در سلماس، شب شعر هفتهٔ وحدت در میاندوآب .
شب شعر در بناب . تجلیل مراسمی خوی دا . ۸۴
۵۰ ــ قارداغ: حسن محمودی (ورزقان) .آموزش زبان ترکی : م . ع . فرزانه ۸۶
۵۱ ــ گئجه گلیر ــ گئجه گئدیر : ناصر (تبریز) ۸۷
۵۲ ــ آذربایجان عاشیقلارینا : جهانشاه خدیوی ۸۸
۵۳ ــ حاشا : حمیدسید تقوی (حامد) . ۸۹
۵۴ ــ یارمنه یار اولمویاجاق : فرید سلماسی (رحیم کوشش) ۹۰
۵۵ ــ گؤی گؤل : احمدجواد (۹۱۳۴) ۱۹
۵۶ ــ گؤزتله‌مز : د . م . عاصی . مراغه ۹۲

۵۷ ـ یافاطمةالزهرا : محمدحسین ناعمی تبریز . ۹۳
۵۸ ـ یوخ ملتیمین خطی بوامضالار ایچینده : محمدهادی ـ داود ـ اثلین ۹۴
۵۹ ـ طنز ـ پئیریبه : نزهت . ۹۵
۶۰ ـ قارا باغیم ـ ائل دایاغیم ؛ ص . دمیرچی اوغلو ۹۷
۶۱ ـ آرزی : باریشماز ـ مراغه ۹۸
۶۲ ـ نارعشق : جعفر قره‌پور (سرمد) . ۹۹
۶۳ ـ گلن مکتوبلار : رسول آتشی : شعر . محمدعلی عبازاده . کرج دن آقای روشن . خ : شعر. زهره وفائی : شعر. اهرلی ع . غریب : شعر . ۱۰۱
۶۴ ـ واشنگتن‌دا آذربایجان مدنیت اوجاغی ۱۰۱
۶۵ ـ آذربایجانا حسرت شعر کتابیندان : جبار ارتورك ۱۰۳
۶۶ ـ وارلیق : محمدجوانمرد (مینو) . نقده . ۱۰۴
۶۷ ـ ده سالگی وارلیق . ۱۰۵
۶۸ ـ وطن . جوادزاهدی ۱۰۶
۶۹ ـ دیوان قوسی تبریزی : عزیز دولت‌آبادی ۱۰۷
۷۰ ـ گرایلی : بهروز ایمانی (یاور) . ۱۱۱
۷۱ ـ شعر : صفی‌الله حسنلو (یوخسول) . شعر : علی‌صمدی ۱۱۲
۷۲ ـ نهج‌البلاغه اوخویاق : ا . هادی ۱۱۳
۷۳ ـ آتالار سؤزی : منظوری خامنه‌ای ۱۱۶
۷۴ ـ یئنی‌چیخان کتابلار حقینده : (ساطان ساوالان) ۱۱۷
۷۵ ـ اوشوین آی : حمید نطقی (آیتان) . ۱۱۷
۷۶ ـ داغلیق قره باغین حاقیندا . سرعین ـ ر. الف (فارتال) ۱۱۹
۷۷ ـ حاج رضا صراف تبریزی . ۱۲۰
۷۸ ـ اوستاد شهریارین ایل دؤنومونه : صمدمرادی (تبسم) ۱۲۹
۷۹ ـ غزل (بزبان ترکی خلجی) : رحمت‌الله واشقانی ۱۳۰

وارلیق

مجله فرهنگی ، ادبی ، هنری

به زبانهای فارسی و ترکی

تحت نظر هیئت تحریریه

صاحب امتیاز : دکترجواد هیئت

تهران: خیابان ولیعصر کوچه بیدی پلاك ۱۷

تهران عصرهای زوج : ۶۴۰۵۱۱۷

VARLIQ

PERSIAN AND TURKISH JOURNAL

11 - th. Year No. 74 - 3

1989 Sept - Nov

Add : Vali-Asr. Ave. Bidi Str.

No. 17 Tehran - Iran

چاپخانه بهرام ـ کوچه حمام وزیر

لیتوگرافی : الوان

وارلیق

مجله ماهانه فرهنگی فارسی وترکی

آیلیق تورکجه وفارسجا فرهنگی نشریه

اون بیرینجی ایل ـ شهریور، مهر ، آبان ۱۳۶۸

دوقتور حمید نطقی

* کلمه‌لر اوزه‌رینه *

گؤکلر، گؤوده‌لر ، اکلر ، کلمه‌لر

(۱۲)

۱۲۲ ـ نیل

فعللردن صفت دوزه‌لدن اک . مثال : دگنل گؤز (دگن گؤز ، بدنظر) :

من عید ائده‌رم هر گئجه گیسولاری ایله

دگنل گؤزوبیزدن،دیله‌کیم‌اول‌کی، بعید ائت

(قاضی برهان الدین)

بیتنل یئر : برکتلی یئر ، منبیت یئر .

۱۲۳ ـ نه‌ـ (ـ نا ـ)

فعلدن فعل دوزه‌لدر : چئینه‌مک ، کیشنه‌مک ، اسنه‌مک ،قاینا ماق،

۱۲۴ ـ وْو (ـ وْو)

۱۲۴/۱ ـ بو اک دیلیمیزده قوشولدوغو سؤزون ترکیبینه قاریشار ، آز ایشله‌نن اکلردندیر .ایندیکی دیلیمیزده همین اک له دوزه‌لن "بؤلؤو" ، "گؤسؤو" و "آلوْو" کیمی سؤزلر گؤک و اکلرینه گؤره‌تحلیل ائدیلمیر .

بعضی گؤکلرین معنا سی تمامیله گؤهنه‌لمیشدیر ،مثلاً : بوزوو ،بوخوو ... کیمی

۱۲۴/۲ ـ پروفه‌سور س . جعفروفون سؤزلرینه (معاصیر آذربایجان دیلی،ص : ۱۸۷) بو ایضاحلاری آرتیرماق ایسته‌ییرپک :

اۆخلۆو (اصلی :اۆخلاغی،اۆخلاوا ،و بیزده اۆخلۆو)، قیُرۆو (قیُر ـ اغی، بۆلۆو (بیله ـ گی) ...کیمی .

۱۲۴/۳ ـ کاشغرلی نین "دیوان "یندا "کۆز" ("قور"دا عئینی کۆکدن دیر) سۆزوندن دوزه‌لمیش " کۆزه‌مک " (اودلاری قاریشدیرماق)مصدریندن گلن "کۆزه‌گۆ" (اود چکمک یا قاریشدیرماق اوچون لازیم اولان وسیله) کلمه‌سینی قئید ائدر،بوندان دا " کوسکۆ" دوزه‌لمیشدیر.

بو نوعدان قدیم کلمه‌لردن بیرنئچه‌سینی ده تدقیق ائده‌ک :

اۆچه‌گو : معناسی " اۆچو بیرلیکده" قودادغوبیلیک دن بیرمثال :

قامۆغ اوچ آذاقلیق امیّت مز بۆلور

اۆچه‌گۆ تۆرور تۆز قامیتماز بۆلور

معناسی : " هامی اوچ آیاقلی اگیلمز اولور/ (آیاقلارین) اوچو بیرلیکده دورور دوز و ییخیلماز اولور ".

" اۆچه‌و" (اۆچۆو) جاغاتایجادا " اونلارین اۆچو" یادا " اۆچلوک / اۆچلو " دئمکدیر.

ایچه‌گۆ: ده"ـ ه‌گۆ" اکی ایله ـ کی بیرلیکده‌لیگی افاده‌ائدیر ـ " احشاء " دئمکدیر.اونو کاشغری" قابیرغالارین ایچینده‌کی هر عضو" دئیه ترجومه ائدیر.

یۆزه‌گۆ: ایچه‌گۆ ـ نون ترسینه بوتون "اۆز"و" خاریجی ظواهر" ـی افاده ائدیر.

۱۲۵ ـ ه (ـ ا)

۱۲۵/۱ ـ بو اک بعضی فعللردن "طرزء حرکت ظرفی " عمله گتیریر،مثلا : قارالا، سارالا، جۆجه‌ره گیمی ...

۱۲۵/۲ ـ بو اکله مختلیف قوشاسۆزلر دوزه‌لیر: کلمه‌سی ـ کلمه‌سینه ازبرله‌مک ، بوشو ـ بوشونا چالیشماق، ساغی ـ صۆلو بللی دگیل، قۆلو ـ قانادی سیندی .

۱۲۶ ـ ه ـ (ـ ا ـ)

۱۲۶/۱ ـ متعدی یادا لازیم فعللر دوزه‌لدیر،مثلا : دیله‌مک ،ساناماق، بوشاماق (متعدی)، یاشاماق ، یاراماق (لازیم).

۱۲۶/۲ ـ بو اک واسیطه‌سی ایله حرکتین داها گئنیش مقیاسدا اجراسینی بیلدیرن متعدی فعللر عمله گتیریر،مثلا : تیْخاماق ،ساناماق ،

بیرصیرا فعللرده بو اک کۆکلرین ترکیبینه قاریشاراق ایتمکده

اولدوغو مشاهیده ائدیلیر. مثلا: داراماق و آراماق فعللری "دارماق" و "آرماق" فعللریندن تؤره میشدیر. واختی ایله مستقبل معنا یا مالک اولموش بو فعللر، ائله جه "دارتماق"، "آرئیتماق" فعللرینده اؤز کؤهنه شکلینی ساخلامیشدیر.

۱۲۷ ـ ه (ـ ا)

آ: ایشلک اولوب "لاواشا"، "قوْزا"، "گئجه" کیمی آدلار عمله گتیریر، همین اک ده "ـ وْوَ" اکی کیمی، قوشولدوغو سؤزون ترکیبینه قاریشاراق اؤز وارلیغینی ایتیرمکده دیر. حتی دیلیمیزده اصلینده بو اک له عمله گلمیش "باجا"، "کؤکه (کۆکه)"، "آلا"، "تپه" کیمی سؤز ـ لری کؤک و اکلرینه آییرماق چتیندیر.

۱۲۸ ـ ه ت (ـ ات)

۱۲۸/۱ ـ "ـ ه ت ـ" اکی، آد کؤکوندن وئردیگی مفهومو عمومیتله کیچیلدن آد دوزه لدر:

گؤلت (آخارچایدا سویون بیریکدیگی چوخور یئر)،

یئنی کلمه لردن: اؤزه ت (خلاصه، اجمال)

بیلیندیگی کیمی "گؤزه تله مک" فعلی نین گؤوده سی "گؤزه ت" دیر.

"گؤزه ت" ایسه "گؤز" کؤکوندن گلمیش بیر آد گؤوده سی دیر.

"ـ له ـ" اکی ایله فعل گؤوده سی قورموشدور و "گؤزه تله مک" کلمه سینی وجودا گتیرمیشدیر.

۱۲۸/۲ ـ بیر "ه ت" اکی نین ده اسکی کلمه لرین چوخ آزیندا جمع معناسی وئردیگی گؤرولور: ارات (ار + ات)، بگیت (بگ + یت)، بایات (بای + ات) کلمه لری نین "اولر، بگلر، بایلار/ زنگینلر" معنالارینی وئر ـ دیگی کیمی.

اوبیرطرفدن اسکی متنلرده: اوغلئیت (اوغلانلار)، تگیت (تگین / تیگین لر، امیرلر) بو بابدا مرحوم بانقو اوغلو/ "تورکجه ده بیرنئچه کلمه ده گؤرولوب موغولجادان گلدیگی صانیلان بیر ـ یت چوخلوق اکینی' عربجه جمع ـ ات اکی ایله قاریشدیرانلاری قینا ییر.

(" تورکجه نین قرامه ری "، ص ۱۸۲)

۱۲۹ ـ ه جه ک (ـ اجاق)

۱۲۹/۱ ـ ساده مستقبل (گله جک زامان) دوزه لدر: گله جه گم، باخا ـ جاقسین، اوتوراجاق.

بیر آدی وصف ائده‌رسه صفت اولار: گؤروله‌جک منظر، گله‌جک ایل .
هم صفت و هم آد اولورسا "صفت فعل "دیر: یئریمدن قالخاجاق حالیم یوخ !
"ـ ه‌جک "لی صفتلرین بیرقسمی ده "ـ ه‌مناسیب "و"ـ ه یارایان معناسی آلیر،مثال : ایچه‌جک سویو یوخدور.
بونلار آد کیمی ده ایشله‌نیر.
۱۲۹/۲ ـ ایندی ده پروفه‌سور جعفروفون ایضاحینی بیرلیکده‌اوخویاق :
" اؤز منشاء ی اعتیباری ایله معین گله‌جک زامان اکی اولوب ،دیلی‌میزده عئینی زاماندا بیر لقسیک ـ قراماتیک اک کیمی فورمالاشمیش دیر.همین اک واسیطه‌سی ایله سوبستانتیف ،بعضا ده آتری بوتیف اسم لر دوزه‌لدیلیر،مثلا : قاناجاق ،یاناجاق ،قورخاجاق ، گله‌جک ، گئده‌جک " (پروفه‌سور جعفروف،عئینی اثر، ص ۱۹۳).
ـ ه‌ر (ـ ار ـ)
آز ایشلک اولوب بعضی لازیم فعللردن متعدی فعللردوزه‌لدیر.(ماده ۵۷/۳ مراجعت ائدینیز).
ـ ه‌ر (ـ ار)
بؤلوشمه معناسینی وئرمک اوچون ایشله‌نیر.ایضاح اوچون همین یازی ـ نین "ـ ار(ـ ه‌ر)" ماده‌سینه مراجعت ائدینیز.(۷ نمره‌لی ماده)
پارتیسیپ اکی "ـ ه‌ر "ـ ین ایضاحی اوچون همین یازی نین داها قاباقکی قسمینه (ماده:۴ ـ ۵۷) مراجعت ائدینیز.
۱۳۰ ـ ه‌ر (ـ ار)
داها قاباقجادا دئدیگیمیز کیمی (پاراقراف : (۲ ـ ۷) آز ایشلک اولان بو اکدن قدیم زامانلاردا بعضی کلمه‌لر تؤوه‌دیلمیشدیر.مثال : یه‌ر(اصلینده : اذه‌ر ـ ایه‌ر) ، اوزه‌ر("اوزه‌رینده اولدوغوکیمی).
یؤلار (بو کلمه‌نین یئرینه بو گونکی دیلیمیزده موغولجادان آلدی ـ غیمیز "نؤقدو" سؤزو"نوختا " تلفظو ایله‌ایشله‌نیر)،کیمی ...
ه ه‌ره‌ک (ـ اراق)
"ـ اراق " اکی حقینده وئرمیش اولدوغوموز ایضاحا (ماده : ۸) مراجعت ائدینیز .
ـ ه‌ن (ـ ان)
"ـ ان "اکی حقینده‌کی ایضاحلارا (ماده:۲۴) مراجعت ائدینیز.

ـ ەنەک (ـ اناق)

"ـ اناق " اکی حقیندەکی ایضاحلارا (مادە:۲۲) مراجعت ائدینیز.

۱۳۱ ـ ی (ـ ی / ـ و ،ـ و)

۱۳۱/۱ ـ بو اکلەفعل کۆکۆ یادا گۆودەسیندن آد دوزەلدیلیر:

چکی (چک + ی، وزن ، جاذبە)، دوغو (شرق)، اۆلچو (اندازە)، اۆرتو (فارسجا : پوشش ،روپوش)،یازی (فارسجا : نوشتە)،قۆرخو، دۆلو (فارسجا : تگرگ) صایی (عدد).

۱۳۱/۲ ـ بو اکلە دوزەلمیش صفتلر: یاری (یار+ ی نصف)، اۆلـــو، دۆلو (بوش اولمایان)، اۆلو (دیری اولمایان)....

۱۳۱/۳ ـ دیلیمیزی آریتماق وسادەلشدیرمک هدفی ایلە مختلف یازیچی لار بو اکدن فایدالانمیشلار.مثال :

باتیۆ (مغرب)،بیلدیری (پیام ،اعلام)، چئویری (ترجومە)، قۆنـــو (دانیشماق معناسینا اولان قونوشماق دان"موضوع"دئمکدیر).

۱۳۱/۴ ـ بو اکیین قدیمدن "ـ ائیغ" شکلینده اولدوغو بیلینیر:

اۆلوغ (اُولوُ)،اولۆک (اولۆ)، صۆرُوغ (صۆراغ، صۆرو، سئوال)، سۆرۆک (سۆرۆ)، قاموُغ (قاموُ،هامی)،قاپیغ (قاپی)،تیریگ (دیری) ساریئغ (ساری)، قوُروغ (قوُرو)، آغرئغ (آغرئ)، "بۆیاغ"و" اۆتاغ/ اۆتاق " کیمی کلمەلر بیزیم تورکجەمیزدە ایندی یەقدەر آز ـ چـــوخ اولدوغو کیمی قالیبلار.

۱۳۱/۵ ـ "ـ ه" ظرففعل اکی نین بیر دگیشیگی اولان اسکی "ـ ئ" ظرففعل اکی دە دیلیمیزدە یاشایان بعضی کلمەلرده قالمیشدیر:

تاقی /تاخی/ داهی ، قاریشی / قارئ ، آشیری ،دئیی / دئیە

قدیم تلفظ دە بو اک " ـ ۆ/ ـ ۆ" ایدی ." اۆزوقۆیۆ(ن)" بـــو تلفظ ایلە زامانیمیزا قدەر قالمیش سۆزلردندیر.

۱۳۱/۶ ـ بو یی یەلیک (ملکیت) اکی ایلە دوزەلمیش بعضـــــی سۆزلرمعین یادا معین اولمایان متمملرلە مرکب کلمەلرکیمی ایشلە ـ دیلیر : ایش یئری (ایش ـ یئر+ ی)، ایش بیرلیگی(ایش ـ بیر+ لیک + ی)، دمیریولو (دمیر ـ یول + و)،سطیرباشی (فارسجا : سر سطـــر)، یئر اوزو (یئر ـ اوز ـ و) .

۱۳۱/۷ ـ بو اکلە متمیمی ، اوچونجو شخص مفهومو وئرەن ترکیبلر دوزەلدر.بوجور ترکیبلر عمومیتلە"ـ دیق " اکی ایلەدوزەلن کئچمیش

زمان فعل صفتی ایله ایشله‌دیلیر: قالدیغی (قال + دیق + ی)هؤتەل، سئودیگی کتاب ، ساتدیقلاری تارلا .

۱۳۱/۸ – یی یه‌لیک (ملکیت) اکی ایله زنجیرله‌مه صفت‌ترکیبی دوزه‌لیر: الی آچیق آدام ،بؤیو اوزون کیشی ، سؤزو دؤغرو ایشچی، قلبی یؤموشاق آنا .

۱۳۱/۹ بو اک بعضی فعللرین کؤکلرینه گتیریله‌رک اونلارا تأکید تکوار، دوا ملیلیق مفهومو آرتیرار: سؤرومک (سؤرمک ایشینی دوا ملی ائتمک)، ساریماق (ساریماق فعلیندن).

۱۳۱/۱۰ – دیلیمیزده بو اک واسیطه‌سی ایله صفتلردن لازیم‌فعللر عمله گتیریلیر، مثال : آجیماق،تؤرشوماق ،برکیمک ، تنگیمک ....

۱۳۱/۱۱ – بو اک بعضی کؤک یادا گؤوده‌لرله قالیبلاشاراق صفت کیمی ایشله‌دیلن کلمه‌یا رادار: اوبیریسی ایل ، ائرته‌سی آخشام.

۱۳۱/۱۲ – بو اک بعضی آد نوعوندان کلمه‌لرله قالیبلاشار وتعبیر کیمی ایشله‌دیلن سؤزلو یا رادار:
داها دوغروسو سوسماق گره‌ک ، داها سی وار، واختی ایله ،قیسما جاسی، صونونا قده‌ر، داریسی باشیما ، ان یاخشی سی ، اوراسی اگله ،آچیقجا– سی ، گره‌گی یوخ ، دئمه‌سی چتین ، بوندان صونراسی ....
پیشیرمه‌سی مندن، یئمه‌سی سندن . دئمه‌سی مندن ، ائشیتمه‌سی سندن .

۱۳۱/۱۳ – بو اک بعضی کلمه‌لرده "– سی" ایله قالیبلاشار:
بیریسی (بیر– ی – سی). کیمیسی (کیم – ی – سی). هامیسی (هامی – ی – سی ، هامی سی)...

۱۳۱/۱۴ – بو اک "– لار"و"– لر" جمع اکی ایله قالیبلاشاراق معین اولمایان ضمیر یارادار: باشقالاری (باشقا – لار– ی)، بعضی‌لری چوخلاری ،کیمی لری، بئله‌لری، ائله‌لری ...

۱۳۱/۱۵ – بو اک سئوال ضمیرلری یارادار: نه‌سی ؟ نئچه‌سی ؟ نئچه‌نجی سی ؟ (محاویره‌ده : نئچه‌مینجیسی) . هاراسی ؟...

۱۳۱/۱۶ – بو اک بعضی کلمه‌لرده مفعول به (آکوزاتیف) حالی اکی ایله قالیبلاشار :
تک باشینا گئتمه‌سی تهلکه‌لیدیر، تیکیش‌تیکمه‌سی . سن اونون سؤز دانیشماسینی گؤرمه‌دین .

۱۳۲ – یب (– یب / – وب ، – وب)

۱۳۲/۱ ـ فعل کؤکو یادا گؤودەسینە گتیریلیر و "ظرف فعل" (Gerontif) وجودا گلەر، مثال: گلیب گئتدی، اؤتوروب قالخدی، بیردە باخیب نە گؤردوم ....

۱۳۲/۲ ـ بو اکلە دوزەلمیش کلمەلرلە قوشا سؤزلر یارادیلیر: باخیب باخیب گؤلمک، قاچیب قاچیب یؤرولماق، ساتیب صؤووب گئتمک..

بو اکلە دوزەلمیش کلمەلرلە آتالار سؤزو و تعبیرلر وار: گؤروب گؤرەجگی، آختاریب تاپمادیغینیز، آتیب توتماق، گئدیب دە گلمەمک وار، گلیب دە گؤرمەمک وار...

۱۳۳ ـ ئیت (ـ ئیت / ـ ؤت /ـ د /ـ ید، ـ یّد /ـ ود، ـ ود)

۱۳۳/۱ ـ قدیمدن بری دیلیمیزدە بو اک موجوددور بعضی دؤرلردە داها چوخ ایشلک اولموشدور. او جملەدن حاضیر دؤوردە. قدیم متنلردە " اؤچؤت "، "صیغیئت "، " اؤزوت " کلمەلرینە بنزەر سؤزلرە یئر ـ یئر تصادوف اولونور. بو اوچ مثالین معنالارینا گلینجە:

" اؤچوت " کلمەسی نین " اؤچەمک "دن گلمەسی دؤشونؤلور. معناسی کاشغرلی یە گؤرە " الثّار و الحقد" یعنی " انتقام و کین " دیر. ("دیوان لغات الترک، ج ۱، ص ۵۰)"اوچەمک " مشتقاتیندان اولدوغو ـ نو تصور ائتدیگیمیز" اؤجەشمک " داها خفیف معنا ایلە دیلیمیزدە یاشاییر. بو سؤزون بو گونکی معناسی آذربایجان دیلی نین ایضاحلی لغتی نە گؤرە بئلەدیر: "چکیشمک، ساتاشماق، سورتوشمک، مباحثە ائتمک " (ج ۳، ص ۴۷۳).

" صیغیئت " آغلاماق و نالە ائتمک دئمکدیر. بو سؤز "صیتقاماق " تلفظو ایلە بیزیم دیلدەدەواردیر. بوسؤزون اؤزونەخاص معنا خصوصیتی نی، نئجەدئیرلر "چالارلیغی "نی گؤستەرمک و سؤزلریمیزە بؤیوک نوائی نین گؤزەل قلمیندن بیرپارچا طراوت گتیرمک اوچون تیمناً بؤیوک شاعیر، عالیم، دولت آدامی و نهایت دیلچی نین "محاکمتە اللغتین"یندن بیر نئچە گئچیت / گئچید نقل ائدیریک:

نوائی مثلا "آغلاماق " مفهومونون تورکجەدە بوتون فرق واینجەلیک لری ایلە آیری ـ آیری سؤزلرلە افادە ائدیلدیگینە مثاللار گتیریر، بوآرادا "بوخساماق "دان سؤز آچیر. بو کلمە (نوایی نین محیطیندە البتە راییج و هرکسین بیلدیگی کلمەلردنمیش) "عشق دن یانیب آغلار حالا گلمک "، یادا میرزا مهدیخانین "سنگلاخ" دا دئدیگی کیمی "گریەدر

گلو گره گشتن ازشدت اندوه" معناسینا دیر. بئله بیرمعنانی افاده ائده‌جک کلمه‌نین فارسجادا تاپیلمادیغینی خاطیرله‌دن مؤلف سؤزونه بئله دوام ائدیر: " فارسی گو تورک بگلر و میرزاده‌لر "بۆخساماق"ی فارسی دیلی ایله (متنده : تیل بیله) دیله‌سه‌لر کئی ادا قیلا بیلرلر؟" (محاکمه‌اللغتین . ص ۶۶).

بوندان صونرا نوائی" آغلامسینماق " (گؤلومسنمک " ایله قیاس ائدینیز) اصل متنده ،"ییغلانسینماق " سؤزونه گئچیر، یعنی "آغلار کیمی گؤرسنمک " آغلاماق مفهومونون باشقا "چالارلارینا " یعنی"نۆانس و تۆنلارینا " گلینجه، بو دفعه" ایٚنره‌نمک " و" سیٚنره‌نمک "سؤزلرینه فیکیروئریر."قلاوزین " بیرینجی کلمه‌نی قالین مصوتلرله ،"ایٚنرانماق" بیچیمینده قئید ائتمیشدیر.معناسی "سنگلاخ " مؤلفینه گؤره"نالیدن" دیر." سینره‌نمک " ده "ایچین ـ ایچین آغلاماق "دیر.

نوائی بوکلمه‌لر اوچون شعرلردن مثال گتیردیکدن صونرا بئله دئییر :" فارسی ده کی بو مضمون یوخدور (متنده : بولقامای) شاعیرنه چاره قیلار؟" (عئینی اثر، ص ۶۷) . بورادا صیرا "صیغتاماق " سؤزونه گلیر، نوائی دواملا دئییر:

"...و صیغتاماق کیم آغلاماقلا مبالغه‌دور..." بیزیم بحث موضوعوا ولان "صیٚغیت " سؤزوده بو سؤزله عئینی کؤکدندیر. مؤلفین بوبایداگتیردیگی مثالی بیرلیکده اوخویاق :

اول آی کی گوله ـ گوله قیراغلاتدی منی
آغلاتدی منی دئمه ،کی صیغلاتدی منی

بیرینجی مصراعده‌کی " قیراغلاتدی " یعنی "ساچلاریمی کول رنگینه چئویردی "،"صیغلاتدی "و "آغلاتدی "بیرلیکده گلمیشدیر. شعرین مضمونوندادا اونون "مبالغه‌لی آغلاماق "اولدوغو بللی اولور.نوایی بوندان صونرادا "آغلاماق "مفهومونو افاده‌ائدن تورکجه‌نین باشقا سؤزلریندن ده بحث ائدیرسه‌ده بیز اساس سؤزوموزه‌قاییدیریق .

" اؤزۆت " کلمه‌سینی "انسان روحو" دئیه معنالاماق اولار"قلاوزین" بئله ایضاح ائدیر :" شخصیتین اؤلومدن صونرا قالان طرفی"و بوسؤزون "شبح"و"خیالت " دئمک اولان "اؤز" دن فرقلی اولدوغونو خاطیرله‌دیر (آدی گئچن اثر، ص ۲۸۱)، اویغورجا مانی دینینه عایدمتن لرده بو کلمه چوخ گئچیر .

بیرزاماتلار "ـ یٖت" اکی نین داها ایشلک اولدوغونا دده‌قورقود دا گئچن کلمه‌لر شهادت وئریر، مثلا :

بۇینو اۇزون بده‌وی آتلار گئده‌رایسه منۇم گئدر
سنۇن ده ایچینده بٖینودون وارایسه گۇزه‌ل ایگیت دئگیل منه
ساواشمادین، اۇروشمادین آلیٖ ـ وئره‌یئم دۇنگیل گئرۇ.
... قایتابان‌دان قیزیل ده‌وه گئده‌ر ایسه منۇم گئده‌ر
سنۇن ده ایچینده یۇکله‌تۇن وارایسه دئگیل منه
ساواشمادین، اوروشمادین الی ـ وئره‌یئم دۇنگیل گئرۇ...

(بیرینجی بۇی، دیرسه‌خانین سۇیلاماسیندان)

بیلدیگینیز کیمی "قایتابان" دوه سوروسو و آخیری دیر.

یوخاریدا گئچن "بینۇت/مینیت" و "یۇکله‌ت"دن باشقا، دده‌قورقوددا "آیریت" آیریلما یئری، قۇوشاق)، "ایچیت" (ایچیله‌جک هر شئی) "گیچیت / گئچیت / گئچید" (گئچمک یئری/ پاساژ)، "اۇگۇت / اۇگود" (نصیحت)، "اۇموت / اۇمۇد" ("اۇمماق" ـ دان، اۇمٖید) کیمی کلمه‌لرده واردیر.

۱۳۳/۲ ـ تورکجه‌نی آریتماق وساده‌له‌شدیرمک ایشینده بو اکدن ده فایدالانماق ایسته‌نیلمیشدیر. بوتشبث مناقیشه‌لره سبب اولموشدورو او جمله‌دن مرحوم پروفه‌سور فاروق تیمورتاش ـ ین مخالیفت مقامیندا یازمیش اولدوغو بیرآز آشاغیداکی سۇزلر دقته‌دگر، یازی یئنی بیر اصطیلاح اولان "یاپیت" کلمه‌سی حقینده‌دیر، لاکین مۇلفین فیکیرلرینی نقل ائتمکدن قاباق "یاپماق" سۇزو باره‌سینده اطرافلیجا بیر ایضاح دا فایدا وار :

"یاپماق" قدیم کلمه‌لریمیزدندیر. و اون اوچونجو عصردن قاباقکی تورکجه‌ده، مختلیف معنالار افاده ائلیرمیش. اوجمله‌دن" قاییرماق" (بیردیوار قاییرماق کیمی)، "باغلاماق" (مثلا :قاپینی)، "اۇرتمک" (بیر شئین اوستونو)، "یاپیشدیرماق" (ایکی شئیی بیر ـ بیرینه. بو معنادا "چۇره‌ک یاپماق"، ذاتاً "یاپیشدیرماق"ین اوزوده "یاپماق" دان دوزه‌لدیلمیشدیر، ائله‌جه‌ده "یاپیشقان" کلمه‌سی). اساسدا" یان ـ یانا قویماق" مفهومو بوتون بو معنالارین مشترک یانلاری دیر. خاقانی تورکجه‌سینده" ارتۇریاپتی" یعنی "آدام، گیشی، قوشلارین اوستونه تورآتدی، قوشلاری تورلا اۇرتدو، توتدو". کاشغرلی بوبابدا بئله‌دئییر :

" ار قاپوق یاپتی " یعنی "آدام قاپینی باغلادی"..." اشـــلار اوتمه‌ک یاپتی " یعنی "قادین چؤره‌ک یاپتی ، چؤره‌گی تندیره‌یاپیش‌ـ دیردی ، " ار تام یاپتی " یعنی " آدام دیوار قاییردی "(" دیـوان لغات الترک "، ج ۳ ،ص ۵۷)

قوتادغو بیلیکدن بیرمثال :

تیّررســـن یُومیّتســـا ساچارســن قامُوغ

اُوقورســن یوّز اُورســا یاپارســن قاپوغ یعنی :

" ییغارسان ، ییغیلدیغیندا هامیسینی داغیدارسان / (باشدا) چا ـ غیرارسان اوّز وُورسا (گلیرسه) قاپینی باغلارسان " .

" سنگلاخ "ین ترجومه‌سیله ، یاپماق یعنی " پوشیدن و پوشاندن ،نان به تنورچسبانیدن "

تورکیه تورکجه‌سینده چوخ رایيج اولماسینا رغماً ، آذربایجـــان تورکجه‌سینده اونون یئرینده "ائتمک "و "ائیله‌مک " ایشله‌دیلیـــر. سؤزون یئری گلمیشکن بو ایکی فعل حقینده‌ده بیر ایکی سؤز فایدالـی اولور: "ائتمک "ـ ین اصل معناسی : "نظاما قویماق "،"تشکیلاتلاندیر ماق "ـ دی . صونرا "بزه‌مک ، سوسله‌مک " (فارسجا : آراستن) معناسی نی دا آلدی .شاید "نظاما قویماق " قات ـ قاریشیقلیقدان چیخارماق اولدوغونا گؤره " بزه‌مک ، سوّسله‌مک " فیکرینی القاء ائتمیشدیر.

گینه بلکه "نظاما قویماق"دان ،"یاراتماق "معناسینا داگلمیشلر. معنادا صونراکی دارالما غرب تورکجه‌سینده داها چوخ گؤزه‌چارپیر.

بونون سببینی نی کاشغرلیدن ائشیده‌ک :

" اوغوزلار بیر ایش‌گؤردوکلری و بیر شئی ائله‌دیکلری زامان "ائتدی" سؤزونو ایشله‌دیرلر، اُوبیر تورکلر "قیْلدی" دئییرلر .آنجاق بوکلمه قادینلا جنسی مناسیبتده ایشله‌دیلدیگی اوچون ،اوغوزلار قادینـــلار اوتانماسین دئیه " قیْلدی " سؤزونو ایشلتمکدن واز گئچمیشلر".

" دیوان لغات الترک " ج ۱ ، ص ۱۷۱).

دئمک اسکیدن بری "ائتمک " فعلی نین معناسی غرب تورکجه‌سینـــــده "قیلماق " فعلی نین معناسینی داشیماغا مجبور" قیلینمیشدیر".

"ائتمک "بیزیم دیلده اینگیلیزجه‌نین " to do , to make " سؤزلری ایله بیرمعنادا اولور،حالبوکی قدیم متنلرده "نظام وئرمک " معناسیندا ایشله‌دیلیردی،قوتادغوبیلیک ده‌کی کیمی،مثلا :

طوغاردیئن اسه کلدی اُونگدون بیللی
آجوُن ایتگوُکه آچدی اُوشماخ یوُللی

یعنی : گون دوغاندان (شرقدن) اسه- اسه گلدی باهاریئللی ،کاینناتی (آجونو) بزه یئیب نظاما قویماق (ائتگو) اوچون آچدی بهشتین(اوُشماخ) یولونو (قوتادغو بیلیک : ۶۳).

اما بیزده "ائتدی "- نین مترادیفی کیمی ایشله دیلن"ائیله مک " کلمه سی ده وار . بو کلمه نین اصلی " ائذله مک "دیر. "بیر شئیی داها فایدالی حالا گتیرمک " مثلا بیربا غچه نی " اکمک ، آبادلاشدیرماق ، انکیشاف ائتدیرمک "،"بیر شئیی فایدالی و دگرلی صایماق " بورادان "دگرلندیرمک ، حرمت ائتمک " معناسی دا گلمیشدیر.قدیم متن لرده " من گونلومو ائیله رم"- ین معناسی " من گونلومو آبادلارام، شاد ائده رم"دیر. گونوموزده " ائیله مک " عموما " ائتمک "معناسیندادیر . بو کلمه نی کاشغرلی ایضاح ائدرکن بومثالی گتیرمیشدیر:"تاوار اوچون تانری ائذله مه ذیمه " یعنی "پول و ثروت (تاوار) اوُچون تانری یا حرمت ائتمیر (متنده: لایبالی من الله)." ائله مک "ده "ائیله مک "ین قیسالتیلمیش شکلیدیر.

بو حاشیه دن صونرا ،آرتیق مرحوم پروفه سور تیمورتاش- ین"یاپیت" حقینده کی یازمیش اولدوغو قئیدلرینی بیرلیکده اوخویاق :

"یاپماق کلمه سیندن تؤره دیلمیش یاپیت ،"اثر" معناسینا ایشله نیر بیرچوخ معنالارى اولان ، مرکب فعللرده یئرآلان و یانلیش اولاراق"ائتمک گؤمک فعلین یئرینه ده ایشله نن "یاپماق" کلمه سینده "اثر مئیدانا گتیرمک " معناسی یوخدور .مرکب فعللر حاریجینده "یاپماق "- ین گئرچک معنالاریندان ان مشهور اولانی "قاییرماق ،بنا ائتمک "- دیر. ائله گی "یاپی " کلمه سی بئله بیرمعنا صاحیبی دیر.

دیلیمیزده "- یُت " اکی عمومیتله یئربیلدیرن آدلارمئیدانا گتیریر "گئچیت "گئیمی.متنلرده و خلق آغیزلاریندا تاپیلمایان ،صون زامانلار دا تشکیل اولونان "یاپیت " کلمه سی ده بلکه "بنا قایریلان یئر " معناسینا گله بیلیر"... (یعنی کلمه لر سؤزلوگو،ص ۵۴ - ۵۳).

مرحوم تیمورتاش بین "سؤزلوک " قسمینده گتیرمیش اولدوغو بو اک له دوزه لمیش سؤزلردن :

آغیُت (مرثیه) ،یاخیُت (یاخاجاق ،فارسجا " سوخت مایع") کسیُت[۲]

(مقطع)، داشیٚت (تاشیٚت: نقل واسیطه‌سی)، اؤمود (اؤموت: اومید) کیمی کلمه‌لری قبول ائدیر و اونلارین ایشله‌دیلمه‌سینی توصیه ائدیر. (عئینی اثر، ص ۱۵۵ – ۷۱). مرحوم پروفه‌سور بانقو اوغلودا: بو "جانسیز" اک (– یت اکی)، اصطیلاح دوزه‌لتمک اوچون حدودلاری – خارجینده ایشله‌دیلدی، زیرا اؤنون هانسی کؤکه گله‌بیله‌جه‌گی وهانسی مفهوملاری افاده ائده‌جه‌گی دقته آلینمادی" دئیر. (تورکجه‌نین قرامه‌ری، ص ۱۸۳) گینه پروفه‌سور بانقو اوغلو:

"قدیم تورکجه‌دن بری ساده‌آدلار، یئر و آلت‌آدلاری وسایره‌بواکدن دوزه‌لمیشدیر" دئییر و بوسؤزلرین دالیسیجا بومثاللاری وئریر: اؤلوت، کوچوت، یانوت، قارشوت، قؤنوت. بو مثاللاری ایضاح ائدیریک: اؤلوت: اؤلدورمه، قتل. بوکلمه اورتا چاغلاردا "اؤله‌ت" اولدو "فجأه، اپیده‌میک، بیردن اؤلوم" معنالارینی آلدی.

کؤچؤت (گؤچوت): کؤچ ائدن، مثلا "کاروان آتی" دئمکدیر.

یانؤت (یانیٚت): "دؤنوب گلن هرنه "آلتای تورکجه‌سینده" بیر قادینین اری اؤلدوکدن صونرا اونا گئری وئریلمه‌سی لازیم اولان جهیز' دئمکدیر. "یانؤت بیتیک" "قارشی مکتوب" معناسینادیر.

کاشغرلی "یانوت" کلمه‌سینی "عوض" و "جواب" دئیه ترجومه ائدیر. و "سؤز یانوتو" نو یعنی بیر سؤزه قارشی وئریلن جواب اولاراق مثال گتیریر و "قوتادغوبیلیک" ده (بئیت: ۵۳۸) بئله بیرعبارت واردیر: یانوت بئردی حاجیب .... یعنی "حاجیب جواب وئردی". مرحوم تیمور تاشین "یانیت" سؤزونون "جواب" یئرینه ایشله‌نیلمه‌سینی "غلط مشهور" سایماسی (آدی گئچن اثر: ص ۱۴۶)، بلکه بوکلمه‌نین عثمانلی متنلرینده "جریمه، کفاره" معناسینا گلمیش اولدوغونا گؤره‌دیر. حال – بوکی "یانیت" – ین "جواب" معناسی وئردیگینده هئچ بیرشبهه‌یوخدور.

قارشؤت: کاشغرلی بوکلمه‌نی بئله ایضاح ائدیر: "ضد، گئجه ایله گوندوز کیمی" (ج، ص ۴۵۱). بورادا مرحوم تیمورتاش – ین بوکلمه‌یه نه‌دن "یانلیش و اویدورما" تشخیصینی قویموش اولدوغو آنلاشیلمیر.

قؤنوت: بو کلمه "بیر یئرده ییغیشان قروپ و کوتله" معنا ائدیر. قوتادغوبیلیک ده، بوکلمه وبیرآز اول بحثینی ائتدیگیمیز "یانوت" کلمه‌سی بیربئیت ده گلمیشدیر:

اولاردین تیٚله‌مه تاوارین یانؤت

یانۇتی بایات بیرگه ائذگۆ قۇنوت (بئییت ۴۴۷۱)

معناسی : اولاردان دیله‌مه مال و ثروت ،قارشیلیق اوچون بونـــــون مقابیلی الله (بایات)"ائذگۆ قۇنوت" وئریر ،یعنی : یاخشی جمـــع و اقران باشقا بیرسۇزله "بهیشت" وئریر.

دوا ملا ،بانغوا وغلو بوگونکی" دیلیمیزده قالمیش "بومثاللاری دا گتیریر : گئچیت (گئچمک یئری ، پاساژ)، دۆشوت (علیل، ال و آیاق کیمی اعضاسیندان بیری قصورلو- قاموس ترکی،ج ۱، ص ۶۲۹).

اوموت ، اۆگوت ، قوروت ، قۇووت ، چئشیت (چئشید ،قدیم دیلـده "شئشیت")، یۇغورت ، قاوشیت (قووشوت : افق قووشما نقطه‌ســـی - " ردهاوز" ص ۶۲۲)، قۇرقوت (قورقود) و تورغوت آدلاری کیمی ...

مؤلف سۇزونه دوا ملا دئییر : بو اکین زامانیمیزدا عادتا یئنی دن ایشلک حالا گلمه‌سی دقته دگر بیر انکیشافدیر. آنجاق اصلینده مفهومو سئچیلمز اولموش بیر اک اولدوغوندان ،بو دفعه‌ده چوخ متنوع مفهـوم قروپلاریندان کلمه‌لر دوزه‌لدیلمه‌سینده تصادوفی ایشله‌دیلمیشـــدیر : یاقیت (یاخیت ، یاخاجاق)، کسیت (مقطع)، آنئیت (آبیده) ،یازیئت (کتیبه) کیمی ...

"سۇیماق "دان گتیریلمیش "سۇیوت" ("مجرد"، "انتزاعی" معنادا) سۇزون یانیندا آد نوعو (سۇم) دان گلن "سۇموت" (مادی معناسینا اولماز" (تورکجه‌نین قرامه‌ری ، ص ۲۶۳).

معلومدورکی "سۇم "، "بیرپارچا و ایچی دولو" دئمکدیر "سۇم‌گوموش" عباره‌سینده اولدوغو کیمی .

گۆرونور هرزامان اولدوغو کیمی بورادا دا دیلده اصلاح و یئنی کلمه‌لر بحثی جوشقون مناقیشه‌لره سبب اولموشدور .بو، غایت طبیعیدیر و چوخ دا فایدالیدیر. زیرا دیل ایله اویناماق یارارلی اولمـــاز. دیل مسئله‌لرینده هرزامان اعتداللی و دقتلی داورانماق و علمـــی متودلاردان بیرآن آیریلمادان تدبیرلر آلماق گره‌کدیر.

بوساحه‌ده احساسلار حرمته لایق ایسه‌ده ، دیل ایشینده قطعی وصون سۇز دایما بیلگی و منطقین دیر.

- یئت اکی ایله دوزه‌لمیش کلمه‌لر آذربایجان تورکجه‌سی امـــلاء قایدالارینا گۆره معین قئیدلرله "- د" یادا" - ید " کیمی یازیلیر: "صایئت (مصۇت) و سۇنور صامیتی ایله بیتنلره "د" باشقا صامتیله

بیتنلره ایسه "ـ یٚد"، "ـ یٚد"، "ـ وٚد" ویا "ـ وُد" علاوه ائدیلـــــه رک سوبستانتیف آدلار عمله گتیره بیلر، مثال : آیٚیرد، کئچید، قـــورود اؤگود وسایره (جعفروف، معاصیر آذربایجان دیلی لقسیقا، ص ۱۹۴).

۱۳۴ ـ یٚجی (ـ یٚجی / ـ وٚجو، ـ وُجو)

ایشلک اکلردندیر قدیم مرکب اک " گوٚچی "دن ایندی "ـ یٚجـــی" شکلینه گلمیشدیر.

۱/ ۱۳۴ ـ بیر ایشی شغل حالینا گتیرمیشدی، بیان ائدر :

ساتیٚجی، سوٚروٚجو، تیکیجی، یازیچی، دپله نیجی ـ دیلنجی...کیمی

۱۳۴/۲ ـ بو اکله بیر عادت اوزره ویا موفقیت له گؤرولن ایشی گؤسته رن صفتلر دوزه لیر: اوٚزوٚجو، ییرتیجی،...کیمی. عاکف دن :

"دوٚلان دا ییرتیجی اصلان کسیل به هی ! مسکین

نوٚچون یاتیب دا چولاق تولکو اولماق ایسته رسن؟"

۱۳۴/۳ ـ بیر چوخ دا گئنیش معنا دا ائله ین مفهومی وئرن آدلاری دوزه لدیر : یوٚروجو، آلدادیجی، پارتلاییجی، دوٚندوروجو،...

۱۳۴/۴ ـ دیلی آریتماق ساده لشدیرمک اوچون بو اکدن چوخ کؤمک آلینمیشدیر :

اوٚخویوجو ـ اوٚخوجو (قارئ)، دیٚنله ییجی (سامع)، ایٚنا ندیریجی (اقناع ائدیجی)، بوٚغوجو (فارسجا : خفقان آور)، ازیجی (ازن، قاهـــر)، قورتاریجی (نجات وئرن)، یٚیخیجی (مخرب)، گزیٚجی (سیار)، آخیٚجی (آخیب گئدن)

تئضیکده : آلیٚجی (فارسجا : گیرنده)، وئریجی (فارسجا : دهنده)، طب ده : اؤنله یٚیجی (فارسجا : پیش گیرنده)، بوٚلاشیٚجی (مسری).

ـ دوام ائده جک ـ

دوقتور جواد هیئت
==========

* باکی سفری *

بو ایل شهریورین ایکی سینده باکی دا توپچی باشی آدینا جراحی انستیتوسوندا جراحلار ییغینجاغیندا کنفرانس وئرمک اوچون سوویت آذربایجانی جراحلار جمعیتی نین صدری پرفسور نورالدین رضایف دعوتلیسی اولاراق عائله ملە بیرلیکده مسکو یولیله! باکی یا گئتدیم. وئره جگیم کنفرانس معده و اون ایکی بارماق یارالاری نین جراحی معالجه سی و بوُباره ده بیزیم ایشلتدیگیمیز مِتُدلار و آلدیغیمیز نتیجه لردن عبارت ایدی .بو منیم باکی یا اوچونجو سفریم ایدی.بیرینجی دفعه ۱۹۷۱ ده مسکودا برپا ائدیلن ملتلر آراسی جراحی کنگرسینه گئدرکن رحمتلی دوستوم و همکاریم دوقتور علیزاده ایله بیرلیکده باکی یه گئتمیشدیم. ایکینجی دفعه ۱۹۸۴ ده ،باکی دا جراحلار قوُرولتاییندا ،ایران داکی جراحی و گواتر جراحیسی حقینده کنفرانس وئرمک اوزره ، مسکو کنگره سینده تانیش اولدوغوم پرفسور نورالدین رضایفین دعوتلیسی اولاراق گئتمیشدیم .بو اوچ سفریمده ،هر دفعه بیرچوخ یئنی لیک لر گؤروب ، یئنی شخصیت لرله تانیش اولدوم .لاکن صون سفریمده گؤردوگوم یئنی لیک و دگیشیکلیک لر قاباخکی دفعه لرله مقایسه ائدیله جک سوییه ده اولمایی یب هله اجتماعی ـ سیاسی باخیمدان عقله صیغماز و انقلاب دئییله جک قدر درین و اساسلی اولموشدور .ائله بوُناگؤره ده منیم بودفعه کی باکی سفریمده جراحی گؤروشلریم ایکینجی پلاندا قالمیش دیر .باکی دا توپچی باشی جراحی کلینیگینده اوره ک جراحیسی وعمومی جراحی بخش لرینی گؤرندن صونرا بیردفعه آچیق اوره ک جراحی سی (آئرت قاپاغینی دگیشدیرمک) عملینه اشتراک ائتدیم .جراحی کنفرانسیمدان صونرا اپراندا کی طب تحصیلی ودرمان حقینده وئریلن سئوالالارا ایضاحلی جوابلار وئردیم .صونرا بؤیوک شاعریمیز نظامی نین شهری گنجه یه گئتدیگیمیز زمان اوردا کی حکیم لر ییغیجاغیندا دانیشدیم و وئریلن سئوالالارا جواب وئردیم صونرا گنجه اطرافیندا کی کندلری و اورادا کی طبی موسسه لری یاخیندان گؤردوم. لاکن هریئرده اجتماعی ـ سیاسی هاوانین دگیشمه سی هرشئی دن چوخ دقتیمیزی چکیردی .

بوُگون بوتون سوویت اؤلکه لرینی قاپسایان و پرستورایکا (یئنی دن قوُرما) و گلاسنوست (آشکارلیق) آدلانان و گورباچوفون دوکتریتی

صایبلان یئنی سیاستین سایه‌سینده هر یئرده نسبی بیر آزادلیق هاواسی اسمکده و هرشئی دگیشمه‌گه باشلامیشدیر. دوْغرُودور شمالی آذربایجاندا هر شئی دگیشمیش ویا دگیشمه‌گه باشلامیش اما خلقین قوْناق سئوه‌رلیگی و بیزلره اوْلان محبتی دگیشمه میشدیر. حتی دئیه بیله‌رم کی اونلارین ایرانا و ایرانلیلارا اولان تاریخی باغلیلیق و سئوگی لری داها دا آرتمیشدیر. بو خصوصدا دئمک له اولماز گوُرمک لازیم: شنیدن کی بود مانند دیدن ـ

بیزیم اوُنودولموش قارداشلاریمیز اولان بوُجماعتین نئجه‌دئیه‌رلر مه‌مه یئین دن په‌په یئیه‌نه قده‌ر، کاسبدان دولتلیسینه جن هامیسی قوناق سئوه‌ردیر همده حدّیندن آرتیق ائله‌کی بعضاً محبتدن مرض حاصل اوْلوُر!

اجتماعی دگیشیکلرین باشیندا اسکی رژیمی و حاکم ایده‌لوژینی تنقید، دموکراسی و ملّی حاکمیتین قورولماغیندا خلقین فعالیتی، خلق جبهه‌سی آدیله قورولان یئنی حزبی قورولوشون مئیدانا چیخماسی و بو جبهه‌نین خلق طرفیندن آلقیشلانماسی و سئویلمه‌سی نی گؤسته‌رمک اولار. نئچه آیدان بری ارمنستانین داغلیق قاراباغ اوْزرینده آپاردیغی ادعالاری و آذربایجاندان تورپاق طلبی نتیجه‌سینده ایکی جمهوُری آرا ـ سیندا مناسبت‌گرگین لشمیش و بو ادعالار بوتون آذربایجانلیلاری عصبی لشدیرمیشدیر. هله ارمنستاندا یاشایان دؤرد یوزمین آذری لرین اجباری مهاجرتی و صون اولاراق ۱۶۰ مینی نین ارمنی لر طرفیندن ائو یوردلاریندان دیده‌رگین ائدیب ارمنستاندان چیخاردیلماسی و بونلارین اجباری شکیلده آذربایجانا مهاجرتی بیر چوخ مسئله‌لرین اورتایا چیخماغینا سبب اولموشدور. بوُنا قارشیلیق آذربایجاندان بیر چوخ ارمنی لر کؤچ ائتمکده و ارمنستانا ویا باشقا جمهوری لره مهاجرت ائدیرلر.

آذربایجانلیلارین دئدیکلرینه گؤره ارمنی لره مسیحی اوْلدوقلاری اوچون غربدن، حتی روسلار طرفیندن کؤمک اولماقدا و زلزله مناسبتیله خارجدن گلن یاردیم کاروانلاریله چوخ مقدار دا اسلحه گلمیش وارمنی ناسیونالیستلری نین چوخلاری سلاحلانمیشدیر. بیزایسه مسلمان اولدو ـ غوموز اوچون کؤمک سیز و سلاحسیز و یالقیز قالمیشیق بوبارده‌حقلی اولاراق بیزدن ده چوخ گیلئی لی دیلر.

ارمنی لرین سوویت حاکمیتینده و دونیانین هر طرفینده مؤثر آدا ملاری اولدوغو اوچون حادثه‌لری ایسته‌دیکلری کیمی دونیایا یاییرلار و ایسته‌دیکلری ایشی آدا ملاری واسطه‌سیله گؤرورلر. بوتون بونلارا باخمایاراق بیز تورپاغیمیزدان بیر اوْووُچ دا کیمسه‌یه وئرمییه‌جگیک و قارا باغ دا ملی حاکمیتیمیزی دوام ائتدیره‌جگیک .. ۱

آکادمیک پرفسور ضیاء بنیادوف و سوویت متخصصی خارجی عالملرین ( )

ده یازدیغیناگؤره داغلیق قارا باغ ارمنی لری نین اکثریتی کئچن عصرده تورکمن چای معاهده‌سیندن صونرا تورکیه (ارزروم) وایران دان (اورمیه گؤلی اطرافیندان) اوْرایا کؤچموشلر و قارا باغ تاریخ کتابلاریندا هر زامان آذربایجان و ایرانین بیرولایتی اوْلموشدور.

داغلیق قارا باغ دا یوْز ایگیرمی مین ارمنی یاشاماقدادیر. بو بؤلگه قارا باغ و آذربایجان دا بیر آدا (جزیره) کیمی اوْلوب ارمنستان لا هم سرحددگیلدیر. داغلیق قارا باغ مسئله‌سی خارجی لر، هله‌بؤیوک دولتلر طرفیندن ده قیزیشدیریلماقدا و قدیمکی ارمنی ـ مسلمان دعواسینی احیاء ائتمکده‌دیر. یوخسا بو ایکی قونشو ملت ایللردیر باریش ایچینده و قارداش‌کیمی یاشاییردیلار. بومسئله عینی زاماندا آذربایجانلیلاردا ملی شعورو و مذهبی دویغولاری قوتلندیرمیشدیر. ائله‌کی بوُگون قارا باغ مسئله‌سی بؤیوک بیر ملی مسئله‌یه‌چئوریلمیش و دیگر مسئله‌لری کؤلگه‌ده بوُراخمیشدیر. خلق جبهه‌سی نین دستوریله ارمنستانا گئدن دمیریولو ایشچیلری ایشله‌میر و بوُنون نتیجه‌سینده آذربایجاندان ارمنستانا نه بنزین نه‌ده آذوقه گئتمیر و دئدیکلرینه گؤره بو وضعیت ارمنستانین ارضی ادعالاریندان واز کئچمه‌سی و عذر ایسته‌مه‌سینه‌قدهر دوام ائده‌جکدیر.

خلق جبهه‌سی ابوالفضل علیوف و یولداشلاری یوسف صمداوغلو (صمد وورغونون اوغلو) و محمدوف اعتبارین رهبرلیگی له قورولموش ملی ومسلمان بیر جمعیت دیروبؤیوک ضیالیلاروخلقین اکثریتی طرفیندن دستکله‌نیر. ابوالفضل علیوف برژینوف زامانیندا سوویت رژیمی علیهینه آپاردیغی فعالیتدن اؤترو دؤرد ایل حبسه محکوم اولموش و ایکی ایل حبسده قالمیشدیر.

---

۱ —

خلق جبهه‌سی نین دعوتیله بؤیوک میتینگلر تشکیل اؤلور. بو میتینگ لر ایندی آزادلیق مئیدانی آدلانان لنین مئیدانیندا اولور و میتینگ لره یاریم الی بیر ملیونا قده‌ر آدام اشتراک ائدیر. بو میتینگ لر سوویت قیزیل بایراغی یؤخ، مساوات حکومتی نین رسمی بایراغی اؤلان اؤچ رنگلی و آی اؤلدوزلو (اسلام) بایراغی آلتیندا گئچیریلیر.

مساوات حکومتی ۱۹۱۸ دن ۱۹۲۰ یه قده‌ر ایکی ایل ایش باشیندا اؤلموش و آذربایجان استقلالینی اعلام ائتمیش و بیرنئچه دولت اؤجله دن ایران دولتی طرفیندن تانینمیش ایلک آذربایجان مستقل دولتی ایدی و ۱۹۲۰ ده اؤن بیرینجی قیزیل اؤردو طرفیندن یئخیلاراق داغی‌دیلمیشدیر. گئچن ۷۰ ایلده مساوات حکومتیندن بؤرژووا امپریالیست لرین الی ایله قوُرولموش ضدملی بیر قوُرولوش کیمی بحث ائدیلیردی. ایندی ایسه اؤنی آذربایجانین یگانه ملی و مستقل حکومتی کیمی قبول ائدیرلر و اؤنون رهبری محمدامین رسولزاده‌نی ان بؤیوک ملی لیدر تانییرلار.

خلق جبهه‌سی قاراباغ دا مسکو طرفیندن قوُرولان کمیته‌نین لغوی و بؤتون اؤلکه‌ده ملی حاکمیتین کامل تحققنی و خلق جبهه‌سی نین حکومت طرفیندن تانیلماسینی ایسته‌ییر و خلقی مقاومته دعوت ائدیر. حکومت رهبرلریندن بوُ مسئله‌لری حل ائده‌بیلمه‌دیگی حالدا استعفا ائتمه‌لرینی ایسته‌ییر. بوُمسئله‌لر له‌علاقه‌دار توْپلانان شورا مجلسینده‌نئچه‌گون مذاکره‌لر دوام ائتدی و مذاکره‌لرین هامیسی مستقیم‌شکیلده‌تلویزیونلا خلقین تماشاسینا قوُیوُلدو. بوُ توپلانتی دا خلق جبهه‌سی نماینده‌لری‌ده اشتراک ائدیردیلر. مجلس نماینده‌لریندن مشهورخلق شاعری پرفسور بختیار واهابزاده، نبی خزری، اسماعیل شیخلی و خلق یازیچیسی میرزا ابراهیموف و خلق جبهه‌سی نماینده‌لری چیخیش ائله‌دیلر و تقریباً هامیسی خلق جبهه‌سی نین ایسته‌کلرینی تایید ائتدیلر.

باکی دابیر آیا یاخین مدتده علملر آکادمیاسی نین ادبیات، دیلچیلیک و شرقیات انستیتولرینده پرفسورآدوقتور و علمی ایشچیلری له گؤروشلریمیز اؤلدو. مرحوم اوستاد شهریار-رین اؤلومونون ایل دؤنومو مناسبتیله ادبیات انستیتوسونده برپا ائدیلن آنما (یادبود) مراسیمینده انستیتونون صدری پرفسور یاشار قارایوفون و آکادمیک میرزا معلمین خواهشی ایله اوستاد شهریار حقینده یاریم ساعات

دانیشدیم و صوْروُشولان سئوالللارا جواب وئردیم .دیل انستیتوسونده برپا ائدیلن بیغینجاقدا انستیتونون صدری پرفسور ظریفه بوُداغوْواواشتراک ائدن دیلچی و ادبیاتچیلارین ایستگیله دیلیمیزین آدی(آذربایجانجا ، توْرکجه ویا توْرکی) بارهده دانیشدیم و علمی ایضاحات وئردین ۱۹۸۴ ده کی گؤروشلریمیزده تورک و تورکی آدلارینی مخاطب لریمین بیرقسمی قبول ائدیردیسه بوُ دفعه هرکسین بیزیمله عینی فیکیرده اوْلدوُغونو گؤرمک منی چوْخ سئوندیردی .

یازیچیلار اتفاقیندا دانیشاندان صونرا ریاست هیئتی (آنار ، آذراوغلو...) بیرلیکده عکس چیخارماق ایستهدیلر و بوُنون اوْچون یئنی تیکدیکلری آبیدهنین یانینا گلدیک و عکس چکدیردیک .آبیدهنین اوْستونده : استالین ین جنایتلرینه قوُربان گئدن آذربایجان شاعرو یازیچیلاری و ایکی طرفده اونلارین آدلاری یازیلمیشدی.بوُ آدلارین باشیندا میکائیل مشفق و صونوندا حسین جاویدین آدی یازیلمیشدی. . ادبی غزئتهلردن ادبیات و اینجهصنعت و آذربایجان معلمی رداکسیالا رینا دعوت اوْلوُندوم .بو بیغینجاقلاردا ایراندا اسلام انقلابیندان صونرا خارجی دولتلرین نفوذونون کسیلمهسی،دیل و فرهنگ ساحهسینده وئریلن آزادلیقلار،ادبی دیلیمیزین انکشافی،وارلیغین دیل وادبیاتیمیزداکی نقشی وبالاخره جمهوررئیسیمیز حجتالاسلام آقای رفسنجانی نین باکی سفریندن‌وبوراخدیغی مثبت تاثیردن دانیشیلدی و غزئتهلر ـ ینده عکس ائتدیریلدی .دئمک اوْلار کی هامی سی نین آرزوُسو یوْللارین تئزلیکله آچیلماسی و ایرانلا سیخ علاقهساخلاماقدی .

باکی دا تازهپیر مسجدینه گئتدیم و شیخ الاسلام اللّٰهشوْکورپاشازادهایله گؤروشدوم .بوُ مسجده گئچن سفرلریمدهده گئتمیشدیم .بودفعه داها چانلی و مسجد داها شوُلوق ایدی . شیخ الاسلاملا بیرساعت قدهر دانیشدیق .گنج یاشدا آیدین فیکیرلی و بیلگیلی بیرروحانی دیر. دئییلدیگینه گؤره اوزو لنکرانلی و اجدادی ایرانلی(مراغه) دیر و معاصر یازیچی و شاعریمیز آقای رضا پاشازادهنین عمو اوغلوسمی دیر. شیخالاسلامین دئدیگینه گؤره بوُگون شمالی آذربایجاندا ۳۹ مسجددایر اوْلموشدور .بوُنلارین سککیزی باکی دادیر .خلق یئنی مسجدلر تیکدیریر، بوُ گونلرده تازهپیر مسجدینده مدرسه قوُروب اوْرادا فقه و اصول تدریس اوْلونا جاقدیر .تدریس ایشینده کؤمک اوْچون ایراندان معلم

ایسته میشدیر. مندن ده اؤتوز جلد تورکی ترجمه سیله بیرلیکده چاپ ائدیلن قرآن کریم ایسته دی .

ایندی بیرآزدا گؤردوگوم اقتصادی وضعیتدن بحث ائتمک ایستیره م. بوگؤنده جماعتین تقریباً هامیسی حکومت کارمندی ایله ایشچیسی دیر. حقوقلار (معاش) آشاغی دیر و بیرچؤخلاری معاشی نین کسرینی یان گلیر له تامین ائتمگه چالیشیرلار. بودا هرکسه مشروع یولدان میسراولمور. مغازالاردا اجناس و ارزاق بیزیم اؤلکه میزه نسبت و آلیجیلارا گؤره آزدیر اؤنا گؤره صف لر آرادان گئتمه میش خصوصاً مسکودا اؤزون صفلر چؤخدور. قیمت لر اؤچؤزدور اما ماللارین کیفیتی غرب اؤلکه لرینه گؤره آشاغی دیر. بؤتون بؤنلارا باخمیاراق خلقین گؤزو توخ والی آچیقدیر. صانکی بونلارکومونیست رژیمی ایله یاشاما میشلار. قؤناخلیقلار برقرارو گئت ـ گل چؤخدور. آخشام یئمکلری بیر قؤناخلیق مجلسی کیمی دیر. قؤناقلارا هدیه وئرمک ده عادت دیر. بئله نظره گلیرکی ان یاخشی عادت و عنعنه لریمیز اؤرادا هرشئیه رغماً داها یاخشی قالمیش و قؤرونموش ـ دور. اما بؤدا حقیقت دیرکی، مملکت سوییه سینده ،اقتصادی جامعه نین تمه لی (زیربنا) سایان رژیم اقتصاد ساحه سینده موفق اولما میشدیر چونکی بؤرژیم ده شخصی منفعت و ابتکارا یئر وئریلمه میش و ایکی نسلدن صونرا داخی کومونیست تربیه سی ،اجتماعی منفعت و وجدانی، شخصی منفعت ، مذهبی و اخلاقی وجدانین یئرینه قویا بیلمه میشدیر. ایندی گئچمیشده کی خطالار آشکارا ووُرولوب اصلاح ائدیلمه گه باشلانمیش و شخصی تشبث و خصوصی ایشلره داها چؤخ اجازه و مئیدان وئریلیر.

آذربایجان، خصوصیله باکی خلقی نین شاید یوزده قیرخی نین گؤکو ایراندان گئتمه دیر. هرکس له دانیشیرسان بیرطرفی ایرانا باغلی دیر. جماعتین ۸۰% شیعه دیر. اوناگؤره عنعنه لر و فولکلوردا عینی دیر. اوستاد شهریاری هرکس تانیر. وحیدربابا سینی آز ـ چوخ ازبر بیلیر. اؤنون شعرلری مکتب درسلیک کتابلارینا سالینیب و بیر خیابان دا ـ اؤنون آدینا آدلانیبدیر. هرائوده بیر نفر بعضاًده ایکی نفر فارسجا اؤخور و ایران ادبیاتیله علاقه ساخلایبر. بیر ایلدیر نوروزبایرامینی رسمی شکیلده تؤتورلار، محرّم و صفر آیلاری طوی تؤتولمور. بیزی طویلاریندا اشتراک ائتمک اؤچون امامین (حضرت امام حسین ع)قیرخین ـ دان صونرادا باکی دا قالماغیمیزی اصرارلا ایسته یردیلر. گنجه

قیزیل اوردونون قارشیسیندا دایانیب شهید وفردیگی اوچون امام‌حسین شهری دئییر و علملر آکادمیاسیندا شرقشناسلیق انستیتوسون گیریش قاپی سی نین اوستونده و ایچه‌ری ده بو مصرعلریازیلمیشدیر :

بنی آدم اعضای یکدیگرند ـ توانا بود، هرگه دانا بود.

بو انستیتونون رئیسی تاریخچی آکادمیک پرفسور ضیاء بنیادوف دور ایرانشناسلیق شعبه‌سی نین مدیری مشهور فردوسی ونظامی شناس پرفسور رستم علیوف دور. ایکی ایل صونرا یونسکو ایله بیرلیکده تؤتولاجاق نظامی نین ۸۵۰ ـ اینجی ایل دؤنؤمو مراسیمینه حاضیرلانیرلار. بؤیوک ایشده ایران دولتی و عالملریمیزده همکارلیق ائده‌جکمیش.

۵۰ ـ ۱۹۴۱ ایللرینده اؤخوماق اوچون اوتایا گئدن ایرانلیلارین بیرچؤخو ایرانا قاییتماق ایسته‌ییر و یؤللارین آجیلماغینی و عفو عمومی نی گؤزله‌ییرلر. بؤنلار اؤزلرینه بؤ اوزون مدتده اولوب ـ بیتن ـ لری یاخینداکان گؤردوکلری اوچون وطنه قاییدا بیلمه‌لر بیزلره خصوصا گنج لریمیزه فایدالی و عبرت‌آمیز معلومات وئره‌بیلرلر. بو یازده دئییله‌جک سؤز جؤخدور امما ان یاخشیسی گئدیب، گؤرمک و گئچمیشی گؤر نلردن دینله‌مکدیر.

دوقتور هیئت آذربایجان علملر آکادمی یاسی ادبیات انستیتوسوندا اوستاد شهریارین وفاتی نین ایل دؤنومی اوچون بربا ائدیلن توبلانتیدا دانیشارکن. عکسده توبلانتی‌یا ریاست ائدن آکادمیک میرزه ابراهیم و پرفسور یاشار قره‌یف گؤرولمکده‌دیر.

حضرت حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی ایران جمهوری اسلامی رئیسی شیخ الاسلام الله شوکور پاشازاده ایله باکی سفرینده

دوقتور هیئت پروفسور نورالدین رضایفایله عمل جراحی اثنا سیندا .

صولدان ساغا پرفسور نورالدین رضایف ، دوقتور هیئت و
دوقتور میرعباس اصلانوف و پرفسور شامل صفرلی معلم غزته‌سی نین
باش ردا کتورو .

دوکتورپروفسور حمیدمحمدزاده

* شهریارین ادبی ارثی نین قایغوسینا *

قالمالی

استاد شهریار اؤز ادبی یارادیجیلیغی ایله یالنیزایران محیط‌ـ ینده دگیل،دونیا مقیاسیندا تانینمیش شاعردیر.بوشهرت اؤنا یؤکسک صنعتکارلیغی،عمومبشری افکاری،انسانپرور ایده‌یالاری سایه‌سینده‌نصیب اؤلموشدور.ایلک ادبی فعالیتینه‌دن باشلییاراق عمرونون صونونا دک شهریار انسانلاری لیاقتلی داورانیشا،علوی اخلاقا عؤمور سؤرمگه، عدالته‌وانصافا چاغیرمیشدیر.شاعرهرجورحقسیزلیگه،ظلمه،ملی آیری‌ـ سئچگینلیگه قارشی وارگؤجوایله اعتراض سسینی اؤجالتمیشدیر.بؤایشیق لی افکار اؤزـ اؤزونه،بیردن ـ بیره شهریارین یارادیجیلیغیندا دؤغولما میشدیر.ادبیاتیمیزدا،خصوصیله ۴ـ ۵ نجی عصرلرده‌شرق انتباهی نی یاراتمیش فارس دیللی ادبیاتیمیزدا،انسانپرور ایده‌یالارین ترنمی معلومدیر.بوایده‌یالارین داها کامل و یتکین افاده‌سینی بیز۶ ـ نجی عصرده نظامی گنجه‌وی یارادیجیلیغیندا گؤزوروک.تصادفی دگیل کی اوستاد شهریار نظامی ادبی مکتبی نی یوکسک قیمتلندیریر و اونا آذر‌ـ بایجان ادبی مکتبی،(ترکستان و عراق سبک لری مقابلینده)آدی وئریر و"سبک آذربایجانی" آدی وئریلمه‌سینه لایق اؤلدوغونودا بیلدیریر. شرقین ایلکین انتباهی تاثیری ایله‌اروپادا میلادی ۱۴ـ نجو عصرده رونسانس یارانمیشدیر.هله‌بؤگون بئله،شرق و غرب نظامی هومانیزمی و اخلاقی مکتبی اؤنونده حئیرانلیقلاریني بیلدیریرلر.بو ادبی مکتبین عکس صداسینی،اونون استعدادلی دوامچیلاری نین سسینی عصرلر بویو هندوستاندان،اورتا آسیادان،افغانستاندان،تورکیه‌دن ائشیدیریک. نظامی و معاقبلری نین انسانپرور صداسی آسیانین افقلرینده‌دولاشدیغی زمان اروپانین کاتولیک کلیسالاریندا اینکیویزاسیون تونقاللاریندا یاندیریلان آزادفکیرلی انسانلارین سؤموک لری نین بؤغؤجو قؤخوسو اطرافی بؤروموشدو.آسیادان گلن کروانلار بؤ توستولرین چکیلمه‌سینه چوخ کؤمک ائتمیشدیر.بو کروانلار علم،فکیر و مدنیت کروانلاری ایدی. انسانی فیکیرلرین یوکسک ذیروه‌سی ایدی.اوستاد شهریار اؤز زنگین ادبی یارادیجیلیغی ایله‌بویوکسک ذیروه‌یه‌اؤجالمیشدیر.

شهریار بین شعره وشاعره باخیشی درین فلسفی معنا یا مالکدیر :

شاعر آئین رهبری داند　　شعر گاهی پیمبری داند
دیده‌ای بس پلید نامه‌سیاه　　کزیکی بیت آمده است براه

(شهریار ،کلیات دیوان ، ص ۴۸۴)

"شعروحکمت" منظومه‌سینده لسان الغیب حافظین شعرینه اشاره‌ائده‌رک دئیر :

خواجه‌سرمشق آدمی باشد　　رهبردین مردمی باشد
ازبشر شر و فتنه‌میکاهد　　وآدمی را فرشته میخواهد

(یئنه‌ده اورادا ، ص ۴۸۸)

شهریار دا انسانی ملائکه گؤرمک ایسته‌یئردی،بو اونون شاعرلیک رسالتی و تعهدی ایدی .

شهریار بین همفارس دیلینده ،همده آذربایجان دیلینده اولدیقجا زنگین ادبی ارثی واردیر .بو ارثدن چاپ اؤلوُنانلار اؤنوُن ها میسینی احاطه ائتمیر .یئری گلمیشکن شاعرین اثرلرینی چاپا حاضیرلایانلارین و ناشرلرین بو ساحه‌ده‌کی خدمتینی خصوصی قید ائتمک لازیمدیر . بؤتون تکنیکی چتینلیکلره و تحمیلی محاربه‌نین تؤره‌تدیگی چاتیشما زلیقلارا باخمیارا‌ق،اوستادین اثرلری نین لیاقتله نشر اؤلونماسی اوچون شاعرین پرستشکارلاری،دوستلاری،ادبیاتشناسلار و ناشرلر وارقوه‌لری‌ایله چالیشمیشلار .بوُنونلا بیرلیکده‌هله‌گؤرولمه‌سی ایشلر قارشیدادیر،اؤنلا ـ رین امکاندان حقیقته چئوریلمه‌سی اوچون سعی لریمیزی بیرلشدیرمه‌لی ییک .نظره آلماق لازیمدیرکی،هله ایندی یه دک اوستادین آرشیوی مطالعه‌یه جلب اولونمامیش،بیر چوخ اثرلری نشر ائدیلمه میش دیر . ائله‌جه‌ده شهریارین ادبی باخیمدان اولدیقجا اهمیتلی اولان مکتوبلا ـ ری، نقطهٔ نظرلری،بلکه‌ده علاوه اولاراق منثوراثرلری هله‌لیک ایشیق اوزو گؤرمه‌ییب دیر .شاعرین ادبی ارثی بونلارلا قورتارمیر .شاعرلرین و ادیب‌لرین اوستادا یازیب‌گؤنده‌ردیکلری مکتوبلار ،شعرلر ،نظیره‌لر ، جوابلار ،استقبالار دا دقتله توپلانیلیب ترتیبه سالینمالی، اونلارین چاپ اولونماسی قایغوسینا قالمالییق .بونلارا شاعرین سسیله یازیلمیش نوارلاری،فوتو شکل لری ده‌علاوه ائدیلمه‌لی دیر . بودا کفایت دگیل، اوستادین دوستلاری،گؤروشونه‌گلن شخصلرین، مصاحبه ائتدیگی ادیب‌لرین شکل لری،اگر ممکنسه ،مصاحبه‌لرین متنی،شاعرحقینده خاطره‌لرقلمه‌آلینب

بیر یئره یئغیلما لیدیر .بو ایشلری ایندی ائتمه‌سک ،صاباح گئج اولار ، بؤیوک پشیمانلیغا سبب اولار ،هم‌ده‌معاصر مسئوللارین قصوری گله‌جک نسیللر طرفیندن باغیشلانماز .

آذربایجان فرهنگی و ارشاد اداره‌سی نین شهریار رین ائوی نین موزه‌یه تبدیل اولونماسی حقینده‌قراری بوساحه‌ده‌آتیلمیش گؤزه‌ل‌آددیم و تقدیره لایق تدبیردیر .شاعرین ادبی ارثی، گئنیش مقیاسدا بورادا توپلانیلا بیلر و ترتیبه‌سالینیب تدقیق ائدیلر ،چاپا حاضیرلانار ، اونلارین آرادان گئتمه‌سی نین قارشیسی آلینار .بو ایشده‌مطبوعات دا بؤیوک کؤمک گؤسته‌ره بیلر .مرتب اعلان وئرمکله شاعرین هم ادبی ارثی هم معاصرلری نین خاطره‌لری تدریجله بیر یئره‌یئغیلار .

بیز ایندی بیر چوخ کلاسیک شاعرلریمیزین بیرجه‌غزلی نین ،بیرجه بیتی نین مولف یازماسی نین حسرتینده‌ییک .

شهریار گؤزه‌ل و اؤزونه مخصوص‌خطی ایله شعرلرینی یازمیش ، قارالامیش ، آغارتمیش ، بعضی سینی نئچه‌دفعه گؤچورموشدور . بونلار شاعرین ائو موزه‌سی نین قیزیل فوندی، بو ادبی خزینه‌نین پشتوانه‌سی کیمی قوروُنوب ساخلانیلماللی دیر .گله‌جک نسیللر اوچون بونلار مثل سیز هدیه اولماقلا برابر ،ایندیکی نسلین ده فرهنگی،مدنی سویه‌سینی نمایش ائتدیره‌جک دیر .

باغرو داغی نین قالانی

باغرو داغی سس‌سالی بوُتون ائل لره
آذربایجان ائل لرینده دیل لره
اؤلکه‌میزده اسن قارا یئل لره
گنجعلی نین گؤچمه‌گینی ها یلاسین
ائل نغمه‌سین اؤلکه‌میزده ها یلاسین

میر هدایت حصاری

* شهریارین وفاتی نین ایلک * ایل دؤنومی مراسمینده

بو ایل (۱۳۶۸ هجری شمسی) شهریور آیی نین ۲۶- سیندان ۲۸ ینه قده‌ر شهریارین اؤلومونون ایل دؤنومی مناسبتی ایله ،اوچ گون دوام تاپان ، طنطنه‌لی بیر مراسیم تبریزده تشکیل تاپدی.

خصوصا آذربایجانلیلار ،نئجه‌کی، گئچن ایل اوستادین جنازه‌سی طیاره‌ایله تهراندان تبریزه گتیریلنده و اونون صاباحی گونوجنازه‌نی "مقبرةالشعرا"یه یولا سالاندا نظیری گؤرونمییه‌ن بیر استقبال‌عطه گتیردیلر، بو قورولتایدا دا اؤز درین علاقه‌دارلیقلارینی هم‌شهریارا هم‌ده اؤز فرهنگ و دیللرینه نشان وئردیلر. آذربایجان دیلیجه اوخونولان شعرلرین دئمه‌ک اولاز، هر بیتی درین استقبال و آلقیشلار ایله مواجه اولوردی. مراسیم تبریز دانشگاهیندا ۸۵۰ نفر ظرفیتی اولان " وحدت" سالونوندا توتولدی .آمما چوخلاری آیاغ اوسته دورور و داها دا چوخلاری محوطه‌یه یول تاپا بیلمه‌ییب ، ائشیکده‌قالیردیلار.

بو مراسیم ده بیر پارا نظرلری جلب ائدن مسئله‌لر بوتلارایدی:

۱- مراسیم قرآن تلاوتی و رئیس‌جمهورین پیغامی ایله باشلاندی .

۲- اول گون شهریارین اوغلی "هادی " و بیر عده مشهور شخصیت‌لرو مجلس‌نماینده‌لری گئنج یئتیشدیکلرینه گؤره باغلی قاپیلار دالیسیندا قالیب ،ایچه‌ری گیرمگه یول تاپا بیلمه‌دیلر. صون گونلرده‌ده‌هادی نی سالوندا گؤره‌ن اولمادی .شهریارین عائله‌سی سئن اوسته گلنده اوستادین کوره‌کنی جماعته خوش‌گلدینیز دئدی و مسئول مقاملاردان " مقبرةالشعرا " بناسی نین تکمیل اولونماسینی خواهش ائتدی.

۳- قورولتایدان قاباق ۲۰۰ نفره یاخین خارجی قوناقلارین گلمه‌سی اعلان اولوندی،لاکین بیر- ایکی گون قاباق مس- صدالار بیردن - بیره یاتدی گیمسه خارج دن گلمه‌دی .بو ایشه چوخ تاسفلی اولدی. لاکین چوخ خوشبختلیک یئری وارایدی کی، اوچ آی اوندان قاباق "باکی" دان تهرانا قوناق گلمیش اولان "غلامرضا حمشیدی " قورولتایدا شرکت ائتمگه موفق اولدی .

حمشیدی ۱۳۲۴ هجری شمسی ده عالی تحصیل آلماق اوچون اوتایا

گئتمیش و بوگونه دک اورادا قالماغا مجبوراولان بیرایرانلی ایدی.

جمشیدی دن تبریزده چوخ درین استقبال اولوندی . جمشیدی بو مراسیمده گؤزه‌ل بیر چیخیش ائتدی و قوشدوغی یاخشی بیرشعرینی ده اوخودی .بو بیر سعادت ایدی کی، اوجور بیرعالم و تجربه‌لی آدام بو مثل سیز موقعیتده بورادا حاضیر اولموشدور.

اونون پیشنهادی ایله شهریارین سئن ده قویولموش مظلوم‌ومفلوک و غمگین حالدا سالینمیش عکسی او مشهور شاعرین شانینه لایق اولان اونون آیری بیر عکسی ایله عوض اولوندی .

رسمی مقاملار و رادیو و تلویزیون نماینده‌لری ده اونا هرنوع گؤمکلیکدن قیزیرقانمادپلار .اونو حیدربابانی و بابکین قلعه‌سینی گؤرمگه آپاردیلار.

اوهمیشه ایکی مملکتین آراسیندا اولان دوستلوغون گئنیشلنمه‌سی باره‌سینده دانیشیردی .او بوردان خوش خاطیره‌لر و تجربه‌لرله باکی یه قاییتدی .او گؤردوکلری مثبت صحنه‌لری اورادا مدرک ایله گؤسته‌رمک اوچون استاندارداردان قورولتایدا گؤتورولن فیلم‌لرین نسخه‌سینی اویانا آپاریب و اورادا تلویزیوندان پخش ائتمک اوچون اونا وئریلمه‌سینی خواهش ائتدی .لاکین اونون بو خیرخواه آرزوسی نین عملی اولوب ،اولما ـ دیغیندان خبریمیز اولمادی .

جمشیدی جنوبی آذربایجاندا شعرین بو اندازه انکشافی و چوخلو قدرتلی شاعرلرین اولماسیندان دفعه‌لرله تعجبینی بیلدیردی .

او دوغرودان دا الی ـ قولتوغی دولو گئتدی .بو اونون اورادا ـ داها دا آرتیق عزت و شهرتینه سبب اولاجاق و سؤز یوخدورکی بو تک قورولتایدا شرکت ائتدن بیر شخص مدت‌لرله اورادا زیارتدن قایتمیش بیر آدام کیمی قارشیلانا جاقدیر.

۴ـ بو قورولتایین گولی ۱۲ـ ۱۴ یاشلی " سولماز فهیمی "آدلی بیر کیچیک قیزایدی او" بیله‌سوار" دان گلمیشدی .او دانیشدی و اوزون بیر شعری گؤزه‌ل و شیرین بیر لحن ایله اوخودی .

اونون گؤزه‌ل لحنی و لهجه‌سی، شیرین حرکاتی و ادالری مجلسی لذت و حئیرت دریاسینا حومدوردی و حضارین شدتلی آلقیشلاری ایله قارشیلاندی.هرطرفدن جایزه‌لرین اونا وئریلدیگی دال بادال اعلام اولوندی .صونراکی گون ده او چیخیشینی،جماعتین خواهشی ایله

بیرداها تکرار ائتدی .

بو گیچیک ،دوزلو قیزدا اولان حسارت و بلاغت اونون گله‌جکده ادب ساحه‌سینده بیر پارلاق اولدوزا چئوریلمه‌سیندن بشارت وئره‌بیله‌ردی.

۵ ـ قورولتای دا بیر سبزوارلی شاعر و بیر گویا تاریخ اوستادی شهریاردان دانیشماق عوضینه گئچمیش خرمن لری سووورماق ایسته‌دیلرو آذربایجان دیلی و خلقی باره‌سینده ، آلتمیش ـ یئتمیش ایل بوندان قاباق کسروی لر طرفیندن دئیله‌ن ، نفاق تؤره‌دن سؤزلری بیردفعه تکرار ائتدی لر کی، حضارین اعتراضی ایله مواجه اولدولار .گؤرونور کی بو تاریخ اوستادی زمانلا قاباغا گئتمه‌میش و بومدتده یئنی تحقیقاتلار و سندلردن خبرسیز قالیب و اونلاری مطالعه ائتمه‌میشدیر .

۶ ـ بیر آیری " حکمت‌شعار" آدلی گیچیک بیر قیزدا شهریارین" خانننه" شعرینی گؤزه‌لجه‌سینه دیکلمه ائتدی و گئچه‌ن ایل حافظین کنگره‌سینده حافظین شعرلرینی ازبردن اوخویان یئددی یاشلی"ایلاملی وحید عبداللهی " بو کنگره‌ده ده شهریارین شعرلرینی حفظ دن اوخودی و آلقیشلاندی .

۷ ـ بو قورولتای گئچه‌ن ایل گئچیریلن حافظین کنگره‌سی ایله مقایسه اولونسا ،چوخ سس‌سیز و تبلیغات‌سیز اولدی .بیرهفته قالمیشجا بوباره ده چوخ آز سؤز آپاریلیب و معلومات وئریلدی . اوناگؤره‌ده چوخلی شاعرلر و شهریارا علاقمند اولانلار بورادا شرکت ائتمگه موفق اولمادیلار . گویا خارجی قوناقلارین دا گله بیلمه‌لری نین سببی ائله بو مسئله اولموشدور .

حسین فیضی (اردبیل)

﴿ همت والای قامت بردار ﴾

استاد شهریار شاعر بزرگ قرن ما سالی است که از دنیای سراسر نیستی به دنیای باقی رحلت کرده است هرچند جای او در میان ما خالی است ولی گفته‌های او با سوز سازها نغمه‌پرداز گشته است .اوست که در نامرادی روزگار حکم جاودانی مقاومت و طراوت و شادابی بر دامن هستی خویش زد و نهان در دیده‌ها و پیدا در دلها گشت.استاد شهریار شعرهای زیادی سروده است که تقریبا اکثریت آن به زبان فارسی و مقداری اندک به زبان ترکی است .با این همه اکثریت شعرهای ترکی ایشان از ویژگیهای برتر شعری برخوردار است .شاید بتوان گفت که شناخت شخصیت حقیقی استاد و چهرهٔ شاعری ایشان تنها از این طریق ممکن باشد .

استاد شعرهای ترکی خویش را با خیالی ذر لطافت و ظرافت اعجاب انگیز و با معنای عمیق و کلامی شیوا آراسته است و گوئی آنوقت شعر خویش را به این زبان خلق می کرده که آن حالت روحانی و مقدس خلسه مانند به ایشان دست می داده است و با تمام وجود غرق در دنیای حقیقی سیر می کرده است .

رسم روزگار این بوده است که گفته‌ها و اندیشه‌های بزرگان علم و ادب در طول تاریخ با علم و اندیشه زمان و مکانهای بعد از خود تحقیق و تشریح بگردد و از این طریق حدود مرتبهٔ آنها تعیین و تبیین گردد.

از این رو ال است دستبردی به خزائن اندیشهٔ نهانی شاعر بزرگ که در استادی کامل خیال و تفکر و جهانبینی خویش را با کلاماتی زیبا در قالب شعر سروده است .در این ستیز نابرابر آنچه را با تمام وجود حس کرده‌ام و آنچه را که درک و فهم ناقص خودم اجازه می داد با قلمی قاصر و با اندیشه‌ای خام بیان خواهم کرد .باشد که عشق و علاقه ما را در ترازوی عقل نسنجید و دیدگان عقل خویش را با اشک بخشش و کرامت ترکنید .آنچه را که انتخاب کرده‌ایم از بخشهای خیلی ظریف و زیبای شعرهای ترکی استاد است که درفهم آن چشم حقیقت بین هم به تنهائی فراراهی ندارد و آن بررسی اوصاف دو منظومه به یادماندنی استاد است بنامهای "حیدر بابا یه سلام " و " سهندیه " که هردو قله‌ای بس عظیم است در پهنه ادبیات.

شاید اکثریت کسانی که با شعرهای استاد آشنائی دارند شعر حیدربابا

را شاهکار او بدانند واین نظری است دقیق و صحیح ولی آنچه در اندیشه پرمی کشد عظمت وزیبائی "سهندیه" است که درعالم اندیشه وخیال و وهم مشکل بگنجد و برای همین است که دریک ترازو و با یک ملاک خاص ارزش- یابی کردن این دومنظومه به حق قابل قبول نباشد چراکه این دومنظومه نه دربرابرهم که در طول هم قرارگرفته اند.

خیال و اندیشهٔ شاعر هیچ وقت دریک مسیرخاص وخط واحد این دو را خلق نکرده است بلکه با اندیشه ای متفاوت ودرمسیرجداگانه اما با همان زیبائی وشیوائی چهره ای متفاوت به تصویرکشیده شده است.

شاعر درزمانی جداگانه ودرهوائی خاص حال به واقعیتهای مختلفی نظاره می کندوهرکدام را نقش ازلی می بخشدچون دوعروس زیبائی که یکی نیستند.

استاد هردومنظومه را با آهنگی شدید ولی با نگرشی متفاوت آغاز کرده است.

حیدربابا ایلدیریملار شاخاندا — شاه داغیم ،چال پاپاغیم ،ائل دایا-
سئللرسولارشاقیلدپیوب آخاندا — غیم شانلی سهندیم ،باشی طوفانلی
قیزلارا وناصف باغلیوب باخاندا — سهندیم
سلام اولسون شوکتوزه ائلوزه — باشدا حیدربابا تک قارلا، قیروولا
منیم ده بیرآدیم گلسین دیلوزه — قاریشیبسان
صون ایپک تئللی بولودلارلا افقده
ساریشیبسان ،ساواشارکن باریشیبسان

طبیعت درهردو منظومه سنگ زیربن آسیای خیال انگیز ذهن شاعر است .ولی درحیدربابا ازبهار طبیعت سخن می راندودر سهندیه از زمستان طبیعت.

هردو گوئی دریک لحظه چون پژواک ریزش کوهها به صدا درمی آیند و چون آذرخش درافقهای صلح محبت پرمی کشند.

درحیدربابا شوق و اشتیاق برگشت مسافر غریب تداعی می شود اما در سهندیه گوئی درپایان راه با تلفیق گذشته و آینده چهره ای اسطوره ای از طلوع و غروب خورشید "صبر و استقامت" به تصویرمی کشد.

با اولین حلقه این دومنظومه کاملا آشکار است که درک و اندیشه شاعر چقدرعمیق است .استاد با بینائی وبا خیال ظریف خویش واقعیتهای ملموس را با درکی عمیق وبا تفکری منطقی بصورتی سمبلیک به معرض تماشا میگذارد.

با این مقدمه می توان گفت حیدربابا و سهندیه در یک تابلو جمع شدنی نیست وهریک تابلوئی زیبا ست از نقاش افسونگرکه به یکدیگر مرجح نیستند .گرچه موضوع که کاملا متفاوت هستند ولی شیوائی،زیبائی و معنای عمیق برتزئین شعر افزوده وآنها را درمرتبهٔ واحدی قرار داده است .

اشتراک و افتراق

درهردو منظومه الهام از طبیعت است از طبیعتی که با چهره گوناگو-نی،رنگهای مختلفی را تعلق می پذیرد و آئینه وش زشتی ها وزیبائی ها ست .تصاویری از تابلو عبرت است .

شاعر نظاره به طبیعت می کندوخوشی و خرمی را درحیدربابا و وقار و عظمت واوج شکیبائی را در سهندیه به تصویرمی کشد با اینکه درهر دو منظومه به یک حدتقریبا سرودنشاط انگیز ونالههای غم انگیزبه گوش می رسد .اما درسهندیه امید به آینده وشکیبائی درتندیس خطرات و آینده با افقهای درخشان وگذشته ای تاریکی تداعی می شود .درصورتیکه درحیدربابا حسرت از گذشته زنگ کاروان خیال را به صدا درمی آوردواززندگی پوچ وبی مفهوم انسان امروزی ناله سرمیدهد

ـ حیدربابا گؤیلر بوتون دوماندی
ـ حیدربابا آغاجلارون اوجالدی
اما حئیف جاوانلارون قوجالدی
حیدربابا گول غنچه سی خندا ندی
اما حئیف اوره ک غذاسی قاندی
زندگانلیق بیر قارانلیق زندا ندی .

ـ گؤیدن الهام آلالی سری سماواته دئیه رسن،
قوی یاغیش یاغسادا یاغسین
سئل اولوب آخسادا آخسین
یانلاریندا دره لر وار و....
آداش اولدوقدا سن اونلا داها آرتیق اوجالیرسان
او جلالتله دماوند داغیندان باج آلیرسان

درحیدربابا از آنچه ماندنی است با تشبیهاتی ساده و عمیق سخن می گویدوحقیقت را تا ابدیت رنگ ازلی می کشد .

حیدربابا دونیایالان دونیادی سلیماندان نوحدان قالان دونیادی
هرکیمسه یه هرنه وئریب آلیبدی افلاطوتدان بیرقوری آد قالیبدی

استاد دربیان شعرش مخاطبان را درمد نظر قرار داده وهرگز نمی توان گفت درخلوت خیال خویش بوده است چراکه آنچه راگفته تعهدی است درقبال مسئولیت و نشان راهی است بسوی هدف و قصه قربانگاهی است که قربانی جزخود و مخاطبش کسی دیگر نیست

حیدر بابا گؤیلر بوتون دوماندی
گونلریمیز بیر- بیریندن یاماندی
بیر - بیروزدن آیریلمایون آماندی
یاخشیلیغی المیزدن آلیبلار
یاخشی بیزی یامان گونه سالوبلار

آمما حیدربابادا بیلدی کی بیز تک هامی داغلار
باغلانیب قول - قولا زنجیره ،بولودلار اودیر آغلار
نه بیلیم بلکه طبیعت اؤزی نامرده گون آغلار
اگری یوللاری آچارکن دوز اولان قوللاری باغلار
صاف اولان سینه نی داغلار.

سهندیه شاهراه عروج به قله عظمت انسانیت و حیدربابا دریای ساکت وخموش تفکرومحبت و عشق است .درسهندیه شاعرازمسائلی سخن می گویدکه این جهانی است ولی درحیدربابا شاعر ازقدرت ماورائی حاکم دادمیکشد.

درسهندیه شاعر واقف بینانه تبیین می کندوراه حل علمی عملی طرح می کندکه درچهارچوب قوانین دست ساز انسان پیچ می خوردولی درحیدر بابا شاعرازاسطوره های طبیعت قدرت اهورائی می جویدوقضا وقدرمنطق حاکم برشعراست .درحیدربابا از سرنوشت ازلی انسان ماجرا ادامه می یابد.درسهندیه شاعر آرزوهای خویش را به مدروز می آرایدوارادهانسانی را محرک اصلی حرکت و انقلاب می داند.ولی درحیدربابا گردش ایام و چرخ روزگارباجبر زمان همگام می شودوشاعر شکایت وآرزوی خویش را از آنها می طلبد.

بیر صوروشون بو قارقینمیش فلکدن
نه ایسته بیر سو قوردوقی کلکدن
دونیا قضوو- قدهر اؤلوم - ایتیمدی

قره گونون سرنوشتین یازدیریب

حیدربابا مرد اوغوللار دوغگینان
نامردلرین بورونلارین اووگینان و....

اودا ظالم قوپارانقارلا کولگه‌له دوروشاندیر
قودوزا ظالمه قارشی سینه‌گرمیش ووروشاندیر
اثلیمی ـ آرخامی گوردیکده ظالیم اووچو قیمیلدی
سئل کیمی ظلمی باسیلدی زینه آرخ اولدی گسیلدی
گول گوزوندن یاشی سیلدی . و.....

درحیدربابا آنچه مطرح است تاریخ زندگی و آغاز وانجام افسانه‌ای به‌نام زندگی که‌بانمودی افسانه‌ای به‌تصویرکشیده‌شده‌است .درحیدربابا شاعر زندگی خویش را درسیرومراحل مختلف ازکودکی تا پیری را درآیینه می نگردوآنچه راکه‌شنیده‌باآنچه راکه‌می بیند بیان می کندوخودمحور موضوع وجامعه‌جزئی وابسته‌تلقی می گردد و محوربودن زندگی خویش‌با تاثیر زمان رقم‌می خوردولی سهندیه نشأت‌گرفته‌ازخیال زندگی فردی خویش‌بعنوان جزئی کوچک از مجموعه‌دیگر که‌دروی مشترک دارندو...

استاد درهردومنظومه‌ازجهان بینی قاطع وواحدخویش‌دفاع می کند و خودرا موردخطاب می کندوی دراین سیرالی‌الله بسوی خدائی) بینش متفاوت و عملکردی جداگانه‌بزمی گزینند .

درحیدربابا استادازمسیح مصلوب‌ترانه می سرایدودرسهندیه‌از عدالت موسی نوید می دهد .

درحیدربابا استادازمسیح مصلوب‌همسانی می جوید وبردار بودن خویش‌را تداعی می کند ولی درسهندیه ازمصلوب مسیح وارخویش‌دوری می جوید و فراموش می کندوسرودجاویدان عدالت موسی را سرمی دهد .

من سنون تک داغا سالدیم نفسی سن ده‌قیتر گویلره‌سال بو سسی
بایقوشوندا دارا ولماسین قفسی
بوردا بیز شیردا ردا قالیمبافیریر مروتسیز انسانلاری چاغیریر

آمما مندن ساری سن آرخایین اول
شانلی سهندیم ده‌لی جئیرانلی سهندیم
من داها عرش‌علا گؤلگه‌سی تک باشدا تاجیم وار

الده موسی کیمی فرعونه غنیم بیر آغاجیم وار

درهردو منظومه شاعر با وسوسه‌آشنایان ندا سرمی دهد.

در سهندیه با سهندبه‌گفتهٔ استاد شاعرآزاده ودرحیدربابا از چشمهٔ احساس مادر زمزم آب حیات را نوش می کند.دریک حمله می نوان گفت سهندیه طلوع خیال انگیزوحیدربابا غروب حسرت زا را توصیف‌میکند.

آنچه را شاعردراین دومنظومه‌بیان کرده است درک کردنی است،لمس کردنی،وباتمام‌وجوداحساس‌کردنی است اما گفتنی ونشان دادنی نیست آنچه را شهریار گفته‌فکرت امیروف‌درهماهنگی امواج صداها درقصه‌ای نواخته‌است وگوئی امواج(صداها) دردریائی شورانگیزباصخره‌های غم انگیزمداوم برخورددارد.آنچه راکه‌این دو گفته‌اندچهرهٔ طبیعت‌آذربا-یجان به‌تصویرخود گنجانده‌است.

وقتی به‌حیدربابا وسهندیه‌گوش میدهم همانقدرازدنیای سراسر پوچی به‌دنیای رومانتیک سراسرامیدوآرزووعشق قدم‌می گذارم که‌به‌سمفونی‌شور امیروف‌گوش میدهم‌وهمان سان مات‌و مبهوت می شوم‌که‌درطبیعت‌آذربایجان قدم‌بزنم...درتماشای غروب خورشیدبردامنهٔ سبلان ....

بعنوان آخرین مطلب بایدگفت استادشهریاربا خلوص دینی وبا اعتقاد به‌توحیددفتر جهان بینی خویش را می بنددوعقل خویش را دروادی تقلید ازتشیع علوی و تسنن محمدی چراغ راه‌قرارمیدهد.

من علی اوغلویام آزاده‌لرین مردی مرادی حقه ایمانه منادی

درصورتیکه درسرای خیال او توتمی دیگراست که‌بایددرطبیعت‌جست آری توتم خیال شهریار جلوه‌ای از عظمت‌و استقامت‌وکوه‌نمودی بس شگفت‌انگیزازطبیعت‌است‌که حتی رسولان خدارانیزشیفته‌خودساخته‌است‌و آنگونه‌است‌که‌موسی می خواهد چهرهٔ خدارادرتورببیند و محمد (ص) با خدای خویش‌در حرا راز و نیاز می کند.

شهریارا بی تو کویر زندگی غبارحسرت برچهره‌می ساید

بی تو نقاش ازل برلوح وجود نقش‌چرکین زد

تو پاسدار حریم خلوت‌دل بودی.

نوای جانبخش‌تودررمزورازهای سهندیه‌ات بردلهای زخم‌خورده از کنایه‌دوست ودشمن درغربت‌و قربت‌مرهم گذاشت. وحال زندگی همچون لحظه‌های آخرین ازحیات‌گره‌خورده‌درمرگ‌سائیده‌می شودوزنگهای کاروان برروی خط کوچ برمسافر درمانده ازقافله دردانگیزاست بی تو،صدا، صدای سکوت‌است.

سیدمنصور نجاتی خلخالی

* ورود استاد شهریار به بهشت شاعران تبریز *

رخت بست از کوی یاران سوی جانان شهریار
دوستان را دیده اشک آلود شد دل داغدار
عمر پربار ی ره شعر و ادب پیمود وی
واپسین دم بوسه زد بردامن پروردگار
ماه بزم افروز شد در ابر ظلمت ناپدید
محفل یاران شد از فضل وادب تاریک و تار
عارفی وارسته چون وی کم بیاورد آردزمان
شاعر شوریده‌ای چون وی نبیند روزگار
از ملائک بود اندر کسوت ناسوتیان
بارالٰها پرتو رحمت دریغ از وی مدار
می رسد از چارسو بانگ درای اشتران
شهر تبریز است و مهد شاعران نامدار
کاروان باشکوهی می رسد از باختر
با نوای نای و بربط چون سرود آبشار
قافله سالار مولانا جلال الدین بود
صوفیان هو حق زنان اندر قفایش رهسپار
مطربان رقصند باچنگ و چغور لولیان
ساقیان پویند ره پیمانه بر کف میگسار
شمس تبریزی بر استقبال مولانا رود
آفتاب از شرق خیزد ماه را گیرد کنار
کاروان دیگری آید زسوی خاوران
قافله سالار آن فردوسی والاتبار
چارصد مرد سخن از غزنه همراه آورد
هویک اندر شعر و عرفان شهرهٔ دهر ودیار
پیشتاز قافله خیام از ره می رسد
رودکی اندر یمین و فرخی اندر یسار
ناصر خسرو و جامی بلخی و پیر خجند
هریک اندر هودجی مخصوص بر اشتر سوار

از بهشت شاعران فارابی و قطران روند
پیشباز این همایون موکب پر افتخار
از جنوب آید دوصد گویندهٔ شیرین سخن
طوطیان شکر افشان قمریان شهد بار
قافله سالارشان سعدی و حافظ باهمند
این دو استاد غزل فرزانهٔ حکمت شعار
گل بریزد از گلستان در مسیر کاروان
برگ ریزان خزان زین گل نماید نوبهار
هاتف و خواجوی کرمانی جمال الدین گلیم
درکنار کاروان تازند اسب راهوار
بهر استقبالشان پروین وخاقانی همام
همچو مرغان بهشتی پرکشند ازشاخسار
در بهشت شاعران بین طرفه غوغایی بپا
از نوای رود و بربط وزصدای عود و تار
شیخ عطار عطر ساید عود بر آتش نهد
عود بااسپند سوزد دود خیزد باشرار
بهر دفع بد نظر خواند ستایی زیر لب
لا فتی الا علی لا سیف الا ذوالفقار
در چنین بزم مجلل جملهٔ فرزانگان
بادلی پر شوق درحال و هوای انتظار
ناگهان آید سروش از عالم کروبیان
اینک از ره می رسد پیر سخنور شهریار
مولوی و سعدی و حافظ در آغوشش کشند
هریک از یاران نماید زیرپایش گل نثار
جاودانی نام وی در زمرهٔ گویندگان
زنده خواهد ماندبا ابیات نغز و آبدار
از(نجات)این چامه دلداری دهد بربستگان
جملگی را خواهم از حق تندرست و بردبار

ح. محمدخانی " گونئیلی "

اوستاد شهریارین اؤلومونون ایل دؤنومو

حیدربابا سنین اوزون آغ اولسون
دؤرد بیر یانین بولاغ اولسون باغ اولسون
(شهریاردان) صورا باشین ساغ اولسون
دونیا قضوـ قدر اؤلوم ایتیم‌دی
دونیا بویو اوغولسوزدو یئتیم‌دی

بیر گون اونلا سنین باشین اوجالدی
ذیروه‌لرین بولودلاردان باج آلدی
خشکنابا اولدوزلاردان تاج آلدی
هر اوغول کی آتا باشین اوجالدار
او اؤلنده آناسینی قوجالدار
بیر ایل اولور باشا قارا سالیبسان
بیلدیریرسان شهریارسیز قالیبسان
او ـ سنه ـ سن گؤیه نفس سالیبسان
گؤیدن یئره بیر ایلده هر نم گلیب
گؤنلوموزه غصه گلیب غم گلیب
هئچ ایگیدین یوخ آنا تک یانانی
بو کلمه‌نی اودور کی یوخ دانانی
اوغول داغی تئز قوجالدار آنانی
گئجه ـ گوندوز اونا اوره‌ک داغلیرسان
اوره‌ک قانین بولاخلاردان آغلیرسان
اؤلیمیزین تانیش‌سسی باتیبدی
سه‌تارینی یوخسا گؤزدن آتیبدی
ادب گنجی توپراق ایچره یاتیبدی
تبریزین ده شاه‌چراغی سؤنوبدور
آغ گونلری ، قارا گونه دؤنوبدور
" ساوالانین " بختین دؤوران یئخیبدی
غم "سهندین" خیرتدگینی سیخیبدی

" عینالی " دا آل بویاقدان چیخیبدی
" قافقاز" داغی آغاردیبدی باشینی
" آراز " ائدیب گؤزدن آخار یاشینی
گل تبریزه " شمس" قوروبدور یاسی
بو مجلسه گلیب رومون مولاسی
"صابر"،" همام" اوره‌کلرده غم پاسی
" قطران " گؤزدن یئره مرجان اله‌یبر
"صائب"،" هندی " قارداش دئیب مه‌له‌یبر
بو تایدا چوخ شاعر یتیم اولوبدور
او تایدا دا " رستم" گول تک صولوبدور
" حئیران " خانیم ساچلارینی یولوبدور
" بختیارین " یوگون بختی قارادیر
" راحیم"ین دا حتما قلبی یارادیر
حیدربابا دیری ساخلا بادینی
ائل تانیدی سندن اونون آدینی
" گونئی لی " ده دادیب سؤزون دادینی
دئدی اگر اولماسادا اؤزو وار
دونیا بویو شیرین ـ شیرین سؤزو وار

توجه

حرمتلی اوخوجولار و تورکجه دبیاتیمیزا علاقه‌سی اولانلار سیز هر یئرده اولسا ز ائله‌یه بیلرسیز (۱۵۰تومن) "بانک‌صادرات ایران شعبهٔ ۶۴۲ وحیدیه ـ حساب پس انداز، قرض‌الحسنه شماره ۶۲۹۰۷ بنام منظوری خانمه" پول تؤکوب وقبضین فتوکپی‌سین و اؤز دقیق آدرسیزی "وارلیق" مجله‌سی نین آدرسینه (خیابان ولیعصر ـ چهارراه امیراکرم ـ کوچهٔ هاشمی فر (بیدی) پلاک ۱۷ " گؤندره‌ریب بیرجلد ۵۴۰ صفحه‌لیک و گالینگورجلدلی تورکجه تاریخی و مذهبی "حضرت محمد (ص)ین حیاتی" کتابینی اسرع وقتده سفارشی پست وسیله‌سی ایلهٔ آلاسیز .

رحیم اشرفی (بستان آباد)

﴿ شهریاریم آیریلیب ﴾

قانلی یاش توک گؤزلریم کی شهریاریم آیریلیب
گلشئیم پوزقون قالیب مندن بهاریم آیریلیب
بولبولون وای ناله‌سی گلشنده قالخیب هریانا
گوللریم پژمرده اولوب گلعذاریم آیریلیب
گلشن شعریم صولوب هم باغبان الدن گئدیب
قافله‌م باشسیز قالیب بیرتا جداریم آیریلیب
قالمیشام بو چؤلده تک حئیران وگریان ناامید
آغلارام گویا منیم داریم‌ندا ریم آیریلیب
بنزه‌رم بیر طفله‌کی مهرین آنا اوندان گسیب
طاقتیم یوخ دوردا هی صبریم قاریم آیریلیب
گلشن شعرین گولی علم‌وادب پروانه‌سی
آذرین شیرین دیلی بیرتک سواریم آیریلیب
بیرق شعریم یاتیب شمع ادب خاموش اولوب
بزمیمین یوخ جلوه‌سی تک جلوه‌داریم آیریلیب
آغلا ای حیدربابا افغانووی سال گؤیلره
قوی فلک بیلسین منیم شاه‌شکاریم آیریلیب
آغلا قوی آخسون گؤزوندن بلکه آیدین چشمه‌لر
نیسگیلین دای قالماسین کی تشنه یاریم آیریلیب
قویماسن قارباشووا قالسین قارا باشون سهند
داغلی اؤره‌ک بوُزباغلامازبیرداغداریم آیریلیب
قلف داغی لرزان اولوب یئرده‌دایانمورتره‌نیر
بیرعلی اوغلی اؤلوب یئردن نداریم آیریلیب
زهره‌نین قصرین سالان سؤزدن الینده‌حربه‌سی
گؤیلره جولان ائدن بیرشهسواریم آیریلیب
الله‌ریم لرزان گؤزیم گریان"رحیما "نا امید
نخل اومیدیم یاتیب امیدواریم آیریلیب

* شهریارین اؤلومونون ایل دؤنومونه *

وای ائلیم ،یاندی دیلیم ،صؤلدی گؤلوم ،گؤز بولاغ اؤلسون
آخ وایییم داغلارا دوشسون ، بؤران اؤلسون،ساز اغ اولسون
هله لیک خوشلوقا تاپشیر ،داها بیـــزدن ایـزاغ اولسون
هر قلم یاسه باتیب آغلاماسا قوی چـــــولاغ اولسون
سینه میز گؤزلی داغ اولسون،پئشه میز آغلاماق اولســـون
"شهریار"دان سازی "حیدربابا "نین باشی ساغ اولســـون
دؤرنالار وای خبرین وئردی دماوند ایاغیـــــــندان
داغلی حیدربابا حئیرانندی داغیلمیش توفاغیـــــندان
صؤووؤرور باشـــینا یئل گؤللری سؤنموش اوجاغیـــندان
الیـری سئل کیمی گؤز یاشینی داشلی بؤلاغیـــــندان
بئله ماتمـــده گره ک بیر داغا داغلار دایاغ اولســـون
"شهریار"دان صورا "حیدربابا "نین باشی ساغ اولســـون
گؤزلرینندن قان آخیرگؤلده یاشیل باشلی صونا نین
بوینی چیگنینده قالیب ،گؤرنئجه جئهرانی موغانین
الی قولتوقدا قالیب ارککیمی توزلی قالانیـــــن
ایکی قات قالدی سهند ،باشی آغاردی ساوالانیـــــن
یاسلی تبریز باشینا قاره بولودلار دواغ اولســـون
شهریاردان صورا حیدربابانین باشی ساغ اولســـون
آغ بولود قاره گئییب ،هایلاشیب آغلاشدی آلیشـــدی
ائلیمین گؤز یاشیدی اؤرمو گولی،جؤشدی قاریشـــدی
ساوالانیله دماوند بؤ ماتمـــــده باریشـــــدی
اؤخشویوب ،آغلادی او تورکجه ، بو فارسی دانیشـــدی
وئردیلر قول ـ قولا، قویمادیلار ائللـــر اؤزاغ اولسون
"شهریاز"دان صورا "حیدربابا " نین باشی ساغ اولسون
اگر حیدربابانین دا داماغـــی یاندی قؤجالـــدی
آمما داغلارین ایچینده هامیدان باشی اؤجالـــدی
شهریارین قلمیندن آدی دیللنـــدی گؤج آلـــــدی
قوشمالاردان باشینا لعل جواهرلی تاج آلـــــدی
بئله اولاد اؤزون هر ایکی دونیـــاده آغ اولســـون

واقف و شمس و فضولی اونا پیشوازه گلیبدیر
مولوی اوینا ماغا ، گنجه‌وی آوازه گلیبدیر
بئله معلوم کی مولاسینا هرگون قوناغ اولسون
"شهریار"دان ساری "حیدربابا"نین باشی ساغ اولسون

=========

عظیمی ـ زنجان
==========

* حیدربابایه تسلیت *

سحر چاغی دان اولدوزو باتاندا * داغلار گوّنه قارشی قوُجاق‌آچاندا
قرنفیل باغچایا عطیرساچاندا * ایواز گلیب چنلی بئله چاتاندا
حیدر بابا بالان یاتیب یوُخلادی
درد اهلی نین اوّره‌گینی اوْخلادی
قره‌چمن گوّل ـ چیچگی سارالدی * لاله‌لر چراغی سؤندی سوزالدی
طرلان گؤچدی یوردونی مارلارآلدی * سؤزیوردونون‌شاهلیق‌تختی‌بوش‌قالدی
اسدی خزان یئلی ، اتللرباغیندا
گونوللر اودلاندی اوغلون داغیندا
حیدربابا هانی شانلی دایاغین؟ * نه‌قدرآغلار قوی آغلاسین بولاغون
او گوللرکی زینت وئره‌ر یاتاغون * یاهریئرده گولدن وارساسراغون
وئر یئللره گتیرمیین لر بویانا
بلکه اوستاد قبری گوّلدن قالانا
اثرلری بیر اوجاما ن ایراندی * هر دوواری اوجا بوی ساوالاندی
گؤنول کعبه‌سی ده امن و اماندی * خرابات‌اهلینه دیر مغاندی
محبت‌اوتراقی ، عشق اویناقیدی
دردلرین سؤنمیه‌ن اوجاقیدی
او یاشلیار اوره‌کلرین ائویندە * آخار آدی بولاقلارین دیلیندە
عروس فکرتین گولدور قلبیندە * اؤلوم معنی وئرمز هنر یئرینده
آذری تاریخی اونلا یاسانوب
آغیر آدی هردیاردا سانوب

=========

* گؤچدی بو دونیا دان شهریاریمیز *

بو قوجا دونیانی دولاشدی گئتدی ،
گونشی قوجاقا قول آچدی گئتدی ،
سحر اولدوزیدی داغ آشدی گئتدی ،
قالدی شهریارسیز سؤز دیاریمیز
گؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

قلبینده حیاتین آجی گؤینهیی،
اگنینده آلوودان بیر غم گؤینهیی،
وقتسیزخزان اولدی میندبیر دیلهیی،
بو ایل اونسوز گلدی ایلک بهاریمیز
گؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

گؤزلری دوپدوروداغ چشمهسی ایدی،
نفسی اللهبیل گول نفسی ایدی،
شرقین زیلهقالخان شکرسسی ایدی،
اونون دور بیر دونیا بهرهباریمیز
گؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

سؤزه حک ائلهدی ائلی ـ اوبانی،
نئچه بوی اوجالتدی حیدر بابانی،
ماتمی سیزلاتدی داغدا چوبانی،
ائوده آغی ـ دئدی قوجاقاریمیز
گؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

تبریز تورپاقیله اوستونو اؤرتموش،
شاعرین دردی ده سنحرلی دردمیش
مزار داشلاریندا بنفشه بیتمیش
دؤنموشدور چیچگه غم ـ غباریمیز
گؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

او گوللر قلبی نین گؤزو دور اونون
دئیه بیلمهدیگی سؤزودور اونون
شئه لی بنفشهلر گؤزودور اونون

کویره‌ک دیر آغلامیش اختیاریمیز
کؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

های گلدی ،ائشیتدیک ، قاچا بیلمه‌دیک
باغلی سرحدلری آچا بیلمه‌دیک
خیال قوش اولسادا اوچا بیلمه‌دیک
بو دورمی دار گونده اعتباریمیز
کؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

قلبی سوسامادی اوجوز شهرته
اؤزو بیر شهرت دی ابدیته
بیر پیغمبر اولدو شعره ، صنعته
بو دونیا دوردوقجا افتخاریمیز
کؤچدو بو دونیادان شهریاریمیز

=o=o=o=o=o=o=

بیت‌الله جعفری ـ اورمیه
==========

* شهریارا اتحاف *

چمنده هر گول ای دل لاله مثلی داغدار اولماز
آچار سای سیز ولی هر غنچه‌نرگس‌تک خمار اولماز
بیزیم گؤرکملی آذربایجاندا چوخ بؤیوک شاعر
وار ،امما هئچ بیری حیدربابالی شهریار اولماز
(شهریاریم)
ایلقاریم ، ائل تباریم ، شهریاریم ، شعری شعاریم
گووه‌نیر شأنیوه جئیرانلی دیاریم
قوجامان قانلی دیاریم
دولی وولکانلی دیاریم

اوروجعلی دوزنانی (حیدربابانین دیلیندن شهریارین اؤلومونه دایر)

* شهریاریم اؤلوبدی *

باشی اوجا شانلی ائلین اوجاغی
آنا یوردی آذربایجان قوجاغی
نه فرق ائله‌ر اورتاسی یا بوجاغی
من بیر داغام حیدربابا آدیم دیر
عرشه قالخان بیرجه هارای دادیم دیر
دیندیرمه‌یین قان اوره‌گیم دولوبدور
سوسوز قالیب باغچالاریم صولوبدور
شاعر اوغلوم شهریاریم اؤلوبدور
اوغول دئییب ، یاسین توتوب آغلارام
ایللر بویی اوره‌کلری داغلارام
"بیر اوجارکن بو جیرپینان بئل ایلن
آغلاشارکن شهریاریم ائل ایلن"
شعر سؤیله‌ردی شیرین ـ شیرین دیللیلن
سؤزلرینden جان آلیبدی دیلیمیز
آنا دیلی سئوگیلی تک گولیمیز

* شهریار خاطیره‌سی *

قوشلار قارا گئییب ، آغاجلار آغلیر
اولدوز آخیر ،گون باتمامیش آی آغلیر
قیرآتی چاپدیردیم ،هر یوردی گزدیم
گؤردوم ائللر بوتون اوره‌کدن آغلیر
بولوت اولدوم شاه‌داغینا داریشدیم
گؤیدن الهام آلدیم داغا قاریشدیم
شهریاری گؤردوم ، اونا ساریشدیم
او سؤیله‌دی ،من ماتمه قاریشدیم
پاییزده اؤلموشم یارپاقلار آغلار
بولبول آغلار ،چمن آغلار ،گول آغلار
شهریارین ماتمینده ، غمینده
سماوات یاس توتار ،ملک لر آغلار .

سیدخلیل ریاضی (آخار)

کمالەآقایف (نخجوان)

گۆندەرن حبیب ادریسی ـ تورکیە . ارضروم ـ ۱۹۸۹/۵/۲۴

﴿ گئتدی شهریاریم گئتدی .... ﴾

وصال گونو حسرتیله گئتدی شهریاریم گئتدی
گۆزونده یاش گیله ـ گیله گئتدی شهریاریم گئتدی

مکتوب یازدیم جوابی یوخ بو یوخلوغون عذابی چوخ
گۆزدو هجرانا تابی یوخ گئتدی شهریاریم گئتدی

بیر اورەگین قاراسیدی بیر آرزونون یاراسیدی
آخی عمرون هاراسیدی گئتدی شهریاریم گئتدی

حیدربابا گۆر دونیانی هانی، شهریارین هانی؟
سینەده کی گلستانی گئتدی شهریاریم گئتدی

شاعره ائللر آغلادی سئودگی گوللر آغلادی
دوغما ساحللر آغلادی گئتدی شهریاریم گئتدی

اورەگیمده گوز آغلادی قلمیمده سۆز آغلادی
منیم گۆنلوم یوز آغلادی گئتدی شهریاریم گئتدی

ساغلیغیندا گۆرەنمەدیم ماتمینه گلەممەدیم
مزارینی بیلنمەدیم گئتدی شهریاریم گئتدی

الهامیندان اوزاق دوشدو اللرینden ورق دوشدو
بورناغا بیر چیراغ دوشدو گئتدی شهریاریم گئتدی

حیدربابا ـ حیدر بابا گۆز یاشین دونسون سیلابا
گئتدی قایتماز بیر داها گئتدی شهریاریم گئتدی

بهرام ارزنلو (هایم) ـ خوی

* اوستادشهریارین اؤلوموندە *

نیسان یاغیشیندان بیز پای آلماساخ
آغاچ تک سازاخلار قورودار بیزی
قوجا باباللری یادا سالماساخ
گلەجک نوەلر اونودار بیزی

ای گؤزەل وطنیم آذربایجانیم
اولدوز تک سینەندە باتدی شهریار
ای شرف اؤلکەسی ای شیرین جانیم
قویینوندا جان کیمی یاتدی شهریار

حقیقت عاشقی حقە چاتیبدی
ظلمت زندانیندان قورتاروب اؤزون
غصەدن قورتولوب راحت یاتیبدی
یوموبدی بو فانی دونیادان گؤزون

داغلارین دوشوندن کهلیک لر سسین
آلیب سسلندیرن گؤیلرە سالان
زمان قولاغیندا گؤزەل نغمەسین
ترنم ائدەجک نئی لر هر زامان

داغلاندی اورەگیم باغلادی گؤزمک
لالەلر حالیما چؤلدە آغلادی
شادلیق بوتا غیندان گرەک ال اوزمک
قلبیمی لالە تک غصە داغلادی

بو دونیا فانی دی ،بیر گذرگاهدی
هرگلن،بئش اون گون سوزالیب گئدەر
عؤمور کروانیدی بیر دوشرگاهدی
بیر گئجه اگلەنیب یول سالیب گئدەر

بؤیوک انسانلاری اویدورا بیلمز
بزەنسە بو دونیا بیر گؤزەل کیمی
حقیقت عاشیقی دیریدی اؤلمز
ازیلسە پاییزدا بیر خزل کیمی

آذری ائلی نین او کسگین دیلی
سازین تئلی اولوب سازدا دیللهنر
ادب گلشنی نین شیدا بولبولی
غنچه چیرتدایاندا یازدا دیللهنر

بوستانلار گول آچسا هر باهار چاغی
سحر کولهگی نین خوش نغمه سیله
سینهلر اولاجاق شادلیق اویناغی
قوجا شهریارین زنگین سسیله

اوشاقلار دیل آچسا کؤرپه زامانی
دئیهجک ساغ اولسون حیدربابامیز
آذری ائلی نین غیرتلی قانی
شهریار سؤزویلن جوشاجاق یالنیز

لالهلر داغ دوزی بزهین زامان
ایلدیریم سلهنیب شمشک شاخاجاق
ابدی قالاجاق یاسلی ساوالان
بو غمده گؤزوندن سئللر آخاجاق

سؤیلهیین سهنده هارای آی هارای
قورتولوب زندانداکی شیر اوغلون سنین
زندانی اولموشدی بو فانی سارای
سیندیریب قفسی پیر اوغلون سنین

سؤیلهیین خوشکتاب اهلینه گلین
شیوهنه نئی کیمی ائیلهیین فغان
آغلاسین بو غمده هامی قیز گلین
وفالی یادگار گئتدی دونیادان

شرفلی انسانین سؤزو نور کیمی
جهلین ظلمتی نین باغرینی یارار
نورا زاوال یوخدی بیلیری هامی
نور ضعیف اولسادا یئنه ایشارار

ائل سئوهن ائلینه شرف پایلیان
اؤلسهده دیریدی اؤلمهیب آنجاق
گون چیخان گون باتان شرفهایلیان
قوجا شهریاری یادا سالاجاق

شهریار دیریدی اؤلمه‌ییب هله
اوره‌ک لر باغیندا یئری وار اونون
گئدیبدی غصه‌دن بلکه دینجله
اولموشدی دونیادا یئری دار اونون

=====

بیر ایرانلی ایله ائوله‌نن تورک شاعره‌سی :یاسمین معرفت‌دن :

* گون سیزلاییرشهریارا *

روزگار بئلی نه دولاندی * فزرتادیب‌دن دولاندی
آی یاندی اولدوزلار یاندی * چون شهریار اؤلدی بو گون

صولدی تبریزین گول لری * قوپدی تارلارین تئل لری
یازماز اول یاخشی ال لری * جان شهریار اؤلدی بو گون

اوره‌ک قیرخ گؤزلی بیربولاک[2] * بولوتلار ذیروه‌ده[3] دولاک[4]
قوشلار توکویور توک ته‌مک * خان شهریار اؤلدی بو گون

دیبش لری گول دسته‌سی * گونلی هپ[5] وطن خسته‌سی[6]
تورک شعری نین اوستاسی * دوست شهریار اؤلدی بوگون

کارا[7] خبر کارا گلیر * توپوک وورا وورا گلیر
جان آلیجی هارا گلیر؟ * مین شهریار اؤلدی بوگون

دونیا اوستونه گؤگ چؤکسون * گؤزه‌ل لر گؤز یاشی تؤکسون
لاله‌لر هپ بویون بوکسون * تان[8] شهریار اؤلدی بوگون

نه عصا قالدی نه عبا * بیر شار[9] چوکدی قالدی اوبا[10]
اوره‌گیمیز حیدر بابا * چون شهریار اولدی بوگون

دالاش[11] دوشدی دوشدی آری * گون سیزلانیر زاری زاری
شاعرلرین شهریاری * وای شهریار اؤلدی بوگون

لیمان[12] دان آیریلدی گئمی * بیر رؤیادیر وصلات[13] دمی
معرفتیم کیر[14] قلمی * جان شهریار اؤلدی بوگون

ایضاحلار :

۱) روزگار= یئل ،باد ۲) بولاک = بولاخ، چشمه ۳) ذیروه= اوجالیق ، بلندی اوج ۴) دولاک = گردش ۵) هپ = همیشه ،تمام ۶) حاسته= بیمار ، خسته ۷) کارا = قارا ،سیاه ۸) تان = شفق (دان) ۹) شار= دیرک ،ستون چادر ۱۰) اوبا = چادر ،خیمه ۱۱) دالاش= غوغا ،دعوا ۱۲) لیمان = لنگر گاه ،اسکله ، ۱۳)وصلات = وصال ۱۴) کیر= قیر ،سیندیر (بشکن).

بیـزه‌گلن شـعرلـر

****

'مشگین شـهر"دن احساسلی‌جوان شاعره "خانم‌فریبا ابراهیمی"دن، گیلئی‌دؤلو بیر اوزون مکتوب‌آلمیشیق . قادینلار عمومیتله ، جوان قیزلار خصوصیله اینجه‌روحلو ، کؤورک قلبلی اولورلار. اونلارین حقینده شعردیلیله‌دئسک :

عزیزیم ، گولدن آغیـــر باشاق یونگول، دن آغیر
یارا اینجه اورکاینجیک ، سؤز دئمه گولدن آغیـــر

شاعره‌نین یازدیغینا گؤره ، بؤیوک اوستادشهریارین بیرینجی‌ایل دؤنومو مناسبتیله ،ایلک اؤنجه مشگین شهرین "اسلامی ارشاد اداره‌سی"نین‌مسئول مقاملاری، اونا اوستادین خاطره‌مجلسینده اوخوماق اوچون مناسب شـــعر یازماغی تکلیف ائدیرلر. او دا بومناسبتله بیراحساسلی شعریازیر ،لاکن صونرا ، اونا دعوت‌کارتی‌گلمیر ، و او ، اوستادین معنوی جاذبه‌سی‌ائرینده اؤزونو تبریزه یئتیریر ، و شعرینی مسئول مقاملارا ،و مراسمین احراچی‌لارینا گؤسته‌ریر. شعرین مراسمده اوخوناسی‌اولدوغونا رأی وئریلدیگینه رغماً نه‌دن‌ایسه اوچ گونلوک بیر برنامه‌ده اونون اوچون شعر اوخوماغا امکان وئریلمیر. نتیجه‌ده کؤورک قلبلی‌شاعره‌نین اوره‌گی صینیر ،و بیر صونسوز اورک آجیسی‌ایله" کیچیک یئرلرده ده بؤیوک قلبلر تاپیلار"عنوانلی کدر دولو ، حسرت دولو مکتوب یازیر ، و اوستادی شهریارا دئییه‌بیلمه دیگی شعرلرینی،" وارلیق" یولیله اونون روحونا خطاب اولسون دئییه‌مجله‌ده درج ائدیلمه‌سینی رجا ائدیر .بیز ، حرمتلی‌مسئول مقاملارین نظرـ دقتی‌نی مسئله‌یه جلب ائدرکن،اونون گؤندردیگی‌شعری اوخوجولارین نظرینه‌یئتیریریک

قویروقلو اولدوز

****

سئویملی دلبرین اوغروندا جان وئرمک حـــلال اولسون
نگارسیز ائو ییخیلسین قوْی، خزاندا جان باغی‌سولسون
گونش سالسین‌اوزه قاره‌نقاب ، زرین ساچین پولســـون
کئچیب گونلر بوهجرانلا ،گره‌ک گؤزلرده یاش دولســـون

آلاگؤز "خان چوبان" قویما کی "سارا"ن گئتدی ســـئللرله
باهار یئتدی،گلیب کئچدی، قارانقوشـــلار بوتون گلدی
سن ایگؤچموش گؤزل دورنا ، غمین مینـــلرگؤنول دلدی

فراقیندا نهال ـ صبریمیز گل، گؤرنه اینجلدی
غم ـ هجرینده افغانیم بوتون آفاقه‌یوکسلدی
سنی گؤزلر گؤزوم، بلکه گلرسن بیر ده یئللرله
او کیمدیر سؤیله‌نیر مینلر محبت‌شعری عشقینده
او کیمدیر خوار اولور عمان اونون دالغالی‌اشگینده
محبت اینجی‌سی پارلار اونون سیل ـ سرشگینده
بیزی خوار،ایسته‌ین لر ده یانارلار نار ـ رشگینده
قلم‌اهلی اونا آلقیش‌دئییر دولغون غزل لرله
وفامیدانی بوش‌قالدی ، هانی سؤز مولکونه‌سلطان
یئرینده "ساوالان"دیر،سانکی‌داییم‌پوسکورور وولقان
دئییر اؤلمز صنعتکار" شیر الیندن تاج‌آلان شاعیر
بیزه سلطان یئنه سنسن،همی‌ساغدان،همی‌صولدان"
کوراوغلو، قوْی نگاریله قاییتسین چنلی بئللرله
آخیب ، گؤزدن ایتیب‌قویروقلو بیر اولدوز سما میزدان .
ائل ایچره مین کؤنولدور سیزلایان حسرتسرا میزدان
بوتون عشق اهلی سنله ذوق آلار یورد ـ یووا میزدان
"محبت‌جاده‌سی" سن سیز بوشالدی آشنا میزدان
"ثریا" آغلییر گؤیده ، اوزاق دوشموش‌او ائللرله
او شاعر کی، محبتدن وورولوب اوْد جانلارا اولمز
اوکی سئودا یولون گئتمیش ،بیلیر عشق آتشی سؤنمز
کئچر ایللر،"غریب‌عاشیق" ،"صنم"دن بیرجه‌آن دؤنمز
ادب‌دریاسی اوستادیم کیمی اینجی داها گؤرمز
غمینده سیزلییر کؤنلوم، سازیندا اینجه تئللرله
گؤز آچ ، بیر گؤر نه طوفان ائیله‌ییبسن اؤز فراقونلا
او گؤهنه باده‌دن نوش ائتمیشیک ،مستیک شرابونلا
بو داغلی قلبیمیز تسکین تاپار سئیر ـ مزارونلا
گلیبدیر مجلسه" حافظ" غزل سؤیلر سیاقونلا
دیل آچمیش‌هرطرفدن ،سانکی، بولبول تازه‌گوللرله

او گولشن کی، گونشله واردیر ایلقاری، داها سولماز
دؤیونسه هر اورک خلقین یادیله ، هئچ اونودولماز
دوزولسه بیر ساپا مینلرله اولدوز ،بیرجه آی اولماز
آی اولدون، پارلادون ظلمتده ، ای دونیاسی سارسیلماز
باهار ائتمیش خیالون شن یاشار جوشغون کؤنوللرله .

خشگناب . "حیدربابادان بیریئنی سس" عنوانیله آلدیغیمیز شعرین مؤلفی "ایلقار حیدربابا اوغلو" اؤزونو"خشگناب بالاسی "آدلاندیرمشدر. شعردن ایکی بند گتیررکن، زحمتکش ایلقارین توتدوغو یولدا ، یعنی آتا ـ بابا سی‌نین آدینی دیری ساخلاماق اوغروندا اوغورلار دیله‌ییریک .

حیدربابا ، منیم دوغما وطنیم
افتخاریم ، یاشیل باغیم ،چمنیم
گئدن چوخدور ،آمایوخدور گله‌نیم
گره‌ک هارای سالام ،سنی سسله‌یم
یئنی‌دن بیر"حیدربابا" بسله‌یم
منه دئییب بؤیوک آتام شهریار
گره‌ک داییم اوجاقالسین بودیار
من ده گئتسم ،اوغلوم اولسون یادگار
حیدربابا آدی بلکه اینتمه‌سین
گول ـ چیچک یئرینه تیکان بیتمه‌سین

زنجان ـ سلطانیه . حرمتلی‌آقا سجاد احمدی(ساجد) دن اوستاد شهریارین حقینده یازدیغی شعرینی ده آلمیشیق . یئری گلدیکده‌درج ائده‌جه‌ییک .
تهران . علی‌آقا اشرفی(شاهد) ین نئچه‌پارچا یازیلاری گلیب چاتیبدیر . ممنونیتیمیزی بیلدیره‌رک ، داهاچوخ گؤزل شعرلری مطالعه‌ائتمه‌لرینی توصیه‌ائدیریک . گله‌جکده اوندان داهادگرلی‌شعرلر گؤزله‌ییریک .
تبریز. آقا محمدعلی عباس زاده‌نین اوستادشهریارحقینده شعریندن :

عالم بیلیری شهریاریم دونیادا تک دی
شعرو ادبین یوللارینی داغلارا چکدی
داغلار اته‌گینده نه‌گؤزل گوللری اکدی
اوستاد چیچه‌گی دردی ، ییغیب‌یئللره وئردی
یئل ده گتیریب ، آیری دوشن ائللره وئردی

ابوالفضل روزی طلب (شاهین)

* شهریار ین ایل دؤنومی *

یول وئرین ،یول وئرین گئدیرم بؤگـــــون
عزیز شهریار ین ایل دؤنومونـــــــــه
گئتمه‌سم اوره‌گیم تسلی تاپمـــــاز
اونون ایل دونومی عزیزدیر منـــــــه

ooooo

تکجه‌من دگیلم‌اونون عاشیقلـــی * اونون عاشیقلری فوج فـــوج دور
شهریار وطنین ایگیت اوغویـــدی * اونون ماتمینـــه گئتمک بؤرج‌دور

ooooo

نه‌قده‌ر بیز اونون خاطیره‌ســینی * گؤیلره یوکسلدک اوجالاندیـــراق
یئری وار، یئری وار آی وطنداشلار * شهریار عشقینه مین مجلس قـوراق

oooooo

شهریار ائل اوغلو،وطن اوغلویدی * اؤدورکی،وطنین آتمادی گئـــتدی
وطنده، وطنه حسرت قالـــدی او * حئیف آرزوسونا چاتمادی گئـــتدی

oooooo

شرفله‌یاشادی، شرفله اؤلـــدی * ثروته، دولتـه او آلدانمـــادی
ائلینن آغلادی ، ائلینن گولـدی * اؤزونی ائلیندن اؤستون سانمادی

ooooo

شهریار اؤزو بیر ملت قـــدری * حیات باغیشلادی آنا دیلیـــنه
سئویب ،سئودیره‌جکدی شهریاری * کیمسه حرمت ائده، آنا دیلیـــنه

ooooo

شهریار قالدیردی آذربایجانیـــن * باشینی گؤیلره، آسمانـــلارا
"شاهین "سن چوخ اؤیمه شهریاریوی * اشاره کافی دیر سؤز قانانـــلارا

*

یاشار حیدربا اوغلی

* شهریار گلمیشدی *

نه چولقانیب دومان بیزیم‌داغلارا * ائله‌بیل کی،بولوتلاریئر اوزونده
نه‌داشلانیب شبنم‌بیزیم باغـــلارا * مرثیه‌دیرگول چیچگین گؤزونـــده

oooooo

باخ اوتایا حیدربابا قارانلیق * اوچ تپه‌سی ساری قایا بیلینمیر
باخ سولارا نییه‌اولدی بولانلیق * بس نییه‌به منیم قلبیم دلینمیر

°°°°°°

من سوکوتدا آغزی آچیق قالمیشام * حیدربابا لاپ‌توتولوب قووشور
بیرنئچه وای اوز باشیما چالمیشام * قوجامان داغ قارانلیقلا بوغوشور

°°°°°°

اوندا گؤردوم حیدربابا باغیریر * شهریاریم، شهریاریم ، شهریار
ساکت اولجاق ای وای دئییرچاغیریر* شهریاریم ، شهریاریم ، شهریار

°°°°°

کوچه‌ی ائلین دیزی هارای چکیلدی * حیدربابا هانی بیزیم شهریار
بوتون آرخا بوتون بئللر بؤکولدی* شهریارسیز هاردا واردی بیردیار

°°°°°°

بیردن دومان پاتلیارکن چکیلدی * شهریاردی آغ بیر آتی مینیبدی
گول چیچکلر سینه‌سینه تیکیلدی * ائل هارایین ائشیدیبدی گلیبدی

°°°°°°

گوله‌ـ گوله بئله دئدی ائللره * من گئدیرم بیر ابدی دونیایا
تاپیشیرون یئل آپاران گوللره * هربیرزمان منی سالسینلار یادا

°°°°°°

آغلاماییین ، گؤلون منیم ائللریم * حیدربابا مندن قالمیش یادگار
هارایلانار بوردایئنه شعرلریم * آرامیزدا یوخدور بیزیم بیردیار

°°°°°

بیردن دوردوم‌من ده درین یوخودان * قاشدیم دامدان باخدیم‌حیدربلبابا
شهریاری گؤره‌نمه‌دیم آغلادیم * حیدربابا ایله ائدیم گلایه

=======

عزیز محسنی

* یئنه گؤچدو دونیا میزدان بیرانسان *

استاد صباحی نین
وفاتی مناسبتیله

خلقیمیزین قدرتلی و سئویملی یازیچیسی و بؤیوک ادبیاتشناسی استاد گنجعلی صباحی شهریورآیی نین اون بئشینده‌ابدی اولاراق حیاته گؤز یومدو.صباحی ۱۲۸۵ ـ نجی ایلده مرند یاخینلیغیندا "قانلی داغ" اتگینده یئرلشمیش "میاب" کندینده دونیایه‌گؤزونوآچمیشدی. اونون آتاسی،بوتون زوللی ایرانلیلارکیمی بیرپارچا چؤره‌ک تاپماق اوچون اوتایا "روسیه‌یه ـ شمالی آذربایجانا" یولا دوشموش و صباحی "اؤتن گونلریم آدلی" کتابیندا یازدیغینا گؤره یئددی یاشیندا ایکن‌آناسی ایله بیرلیکده‌شمالی آذربایجانا گئتمیشدیر.صباحی عمرونون تقریبا یاریسینی اوتایدا گئچیریر،اورادا تحصیل آلیر،اورتا مکتبی گنجه شهرینده بیتیریب،دانشگاها وارد اولموش و ۱۹۳۲ ـ نجی ایلده باکی دا.دیل و ادبیات دانشکده‌سینی (فاکولته‌سینی)قورتارمیش،اورتا مکتب‌مدیری و استادی صفتیله چالیشمیشدیر.او،"شخصیته ستایش"دورو ـ نون قارا و دؤزولمز گونلرینده،یالنیز بوتایلی ـ ایرانلی‌اؤلدوغونا گؤره سککیز ایلدن آرتیق اؤزو و عائله‌سیله زندانلاردا و سیبریه سورگون لرینده چوخ دؤزولمز و جان سیخیجی بیروضعیت‌گئچیریر.یاز ـ دیغی "اؤتن گون لریم" آدلی، هله نشر اولونمامیش‌کتابیندا ،صباحی اؤزکدرلی حیاتینی و اورادا حکم سورن آغیر شرایطی آتاسی نین و اوغلونون الدن وئرمه‌سینی دردلی و نیسگیللی بیرصورتده تصویرائدیر. صباحی ۱۳۲۴ ـ نجی ایلده وطنه قاییداندان صونرا محمدرضاخانین قان پوسگورن یارادیغی بوغونتو و سیخینتی شرایطینده ،ایللرایله "مهاجر" آدیله زیندانلاردا و سورگونلرده عؤمور گئچیریر،آنجاق اونون محکم اراده‌سی هئچ زامان سارسیلماییر.او، بوتون بو چتینلیکلرین ایش سیزلیک ، احتیاج،آغیر و دؤزولمز معیشت‌شرایطی قارشیسیندا دایانیر و اؤز مقدس‌وظیفه‌سینی دوغما وطنینه ادا ائتمکده‌بیرآن بئله شبهه ائتمیر.

استاد صباحی نین مختلف ادبی،اجتماعی و ادبیاتشناسلیغادایر

اثرلری وارلیق ، گونش ، فروغ آزادی وباشقا آنادیلیمیزده چیخنان نشریه‌لردن علاوه اوچ جلد کتاب شکلینده چاپ اولموشدورکی،بونلارعبارت دیرر: ۱ـ"حیات فاجعه‌لرینندن حکایه‌لر"،"قارتال "و" شعریمیز زمانلا آددیملاییر" تنقید و ادبیات شناسلیغا دایر سئچیلمیش اثرلر،بو اوچ جلددن باشقا "اوتن گونلریم"آدلی کتابی کی،چاپا حاضیردیر.

استاد صباحی بوتون اثرلرینده شاه دؤورینده مظلوم انسانلارین ازیلیب ایاق آلتدا تاپدالانماسینی، ظالملرین تؤره‌تدیگی حیاتفاجعه لرینی، خلقیمیزین یاشادیغی محیطین آرزو و اومیدلرینی،غم‌وکدرلرینی بؤیوک بیررسامکیمی قلمه‌آلیر و بونلاری بیرتابلوکیمی اوخوجولارین گؤزلری نین قاباغیندا جانلاندیریر. بوندان علاوه استاد صباحی یارا ـ تدیغی اثرلرینده دیلی خلقی لشدیریب اونون ایشلتدیگی دیل ،دولغون زنگین چیلخا آنا دیلیمیزده اولان سؤزلردن یاراتدیغی حالدا دانشیق دیلینه داها یاخیندیر. اونون نثری فولکلور نثری ایله‌سمت‌لشیب بعضا ایسه‌برابرلشمک حدینه‌چاتیر.استادصباحی نین طرفیندن ایشله‌نیلن جمله‌لره نظرسالساق شبهه‌سیزایشله‌نیلن لغتلر و افاده‌اولونان‌سؤزلر بیزیم معاصر ادبی دیلیمیزین یوکسک سویه‌ده قدرت وانکشافینی آچیق آیدین گؤسته‌ریر و دیلیمیزین نه‌قده‌ر قادر،قابل،یارارلی و آهنگدار بیردیل اولوب ،بوتون شعرین،نثرین تام اینجه‌لیکلرینی قدرتله جانلاندیرماسینی تماشایه قویور.

قدرتلی یازیچی میز استادصباحی بدیعی تجسم قدرتینه مالک اولدو ـ غو حالدا او،ادبیاتیمیزین بنزه‌رسیزگنجینه‌سی اولان فولکلورموز ـ دان آتالارسؤزلری وضرب المثل لردن اؤزیئرینده‌مهارتله‌استفاده‌ائدیر. اونلارا استقامت وئریر و اونلاری ایسته‌دیگی کیمی مخصوص یئرلرینده اگلشدیریر.او،یازدیغی ویاراتدیغی اثرلرده جانلی بیرحالدا بوضرب المثل لری وآتالار سؤزلرینی اؤزخدمتینه‌آلیر.

مرحوم صباحی بیزیم‌بوگونکی معاصردیلیمیزین گؤرکملی نماینده ـ لریندن ایدی ،اونون ابدی اولاراق حیاته گؤزیومماسی،بیزیم اوچون خصوصیله زنگین و یوکسک سویه‌ده اولان ادبیاتیمیزومعاصرادبی دیلیمیزا وچون بؤیوک بیرفاجعه‌دیر.

استادصباحی یالنیز بیرقدرتلی یازیچی و بؤیوک بیرادبیاتشناس اولمایيب او، عینی حالدا تواضعکار بیرانسان قایغی کش بیرمعلم،

مهربان بیرآتا ،صداقتلی و صمیمی بیردوست ایدی.اونون خاطیره سی یالنیز دوستلاری نین تانیشلاری نین ،قلمداشلاری نین قلبینده یوخ، عینی زاماندا ادبیات سئوه ن ،صنعت و هنره قیمت قویان خلقیمیزین قلبینده ابدی اولاراق یاشییاجاقدیر.

=ـــــــــــــــ

بختیار نصرت

==========

* عصیان *

دان اولدوزی باتدی یئنه آلقان آراسیندا
سؤندی گونشین شمعی شبستان آراسیندا
قوپدی یئنه چیسگینلی دومان قان سوتک آخدی
باتدی او یانارآی سحرین دان آراسیندا
سام یئللر اسرگن افقین چشمه لریندن
ایتدی شفقین قصری قیزیلقان آراسیندا
بیر آن بوغازی داردا قالان بولبولی گؤردوم
قالمیشدی یازیق نعشی گلستان آراسیندا
بولمم نه یازیم ؟ الده قلم سیزلاییب آغلار
حئیران قالیب حسیم بئله عنوان آراسیندا
ایندی گئدیر الدن اولی ساهرله "صباحی"
کؤنلوم نئجه قالسین بئله عصیان آراسیندا
قان آغلا کؤنول دورماکی، ائل مشعلی سؤندی
قالدی ادب اولدوزلاری طوفان آراسیندا
"نصرت" بو صباحی،ابدی بیر یازا بنزه ر
اؤلمز ابدی یازگولی بوستان آراسیندا

=ـــــــــــــــ

ائلچی

=======

* صباحی *

قالارقی سان ابدیت کیمین وطن ده صباحی
اؤتر فضیلتینی قمری لر چمنده صباحی
فلک گره ک سنی تقدیس ائدیب ،اؤنونده باش اگسین

گئچیبسه عؤمرون اگر دردایلن محنده‌صباحی
یاراتماغیندا گؤزه‌ل تانریلیق نمایشه قویدون
هنر تکامل آلیب سن کیمین ارنده صباحی
توشوبدو دیللره سن یازدیغین کنایه‌لی سؤزلر
نئجه‌گزه‌ر دولانار ایستی قان بدنده‌صباحی
گؤزه‌ل دیرهشتا داوچ ایل عؤمرونون ده‌یرلی کتابی
اوره‌ک یاتار آلیشار گونلرین‌اؤتنده‌صباحی
سنین کیمی قوجا قارتال،سماده سئیره چیخاندا
گؤرونمه‌ییب بئله‌بیرارتقاء زغنده صباحی
اگیلمه‌دین ساوالان تک باش اگمه‌دین یاداؤنونده
اگرچی تولکوصفتلریاشار لجنده صباحی
سطیر- سطیر یازیلاردا سالیب دی ریشه شعورون
نئجه‌یازاییسی دورارشئهلی یاسمنده صباحی
حیات فاجعه‌سیندن نه‌قصه‌لر کی یاراتدین
هله‌عجیبه‌یئریشلزوار اهرمنده صباحی
گره‌کدی شعریمیز آددیملارین زاماناتلا بیر آتسین
دوغولمادان چوروییر کؤهنه‌سؤزکفنده‌صباحی
فضیلت‌عالمی نین اعتلاسی روحونه لایق
چوخ آزدی آلقیش اگر یاغسا مین کره‌نده صباحی
گره‌کدی عطرینه بوکسون اوشانلی فیکرو وقاری
مارا قلا لاله‌ده ،نسرینده ،نسترنده صباحی
قوی اثللر"اثلچی"سی شانینده اویمه‌یازسادایازسین
تاپیبدی معرفتی آیه‌ـ آیه‌سنده صباحی
گونشلی محضرینه ذره تک گلیب ایشیق آلام
اثلیم ـ اوبام سنی تجلیل اثدیبدی،منده‌صباحی

* هنر کهکشانی گونش سیز قالدی *

طبیعت حکمودور :حیات دفترین * قارا پنجه سیلن اؤلوم باغلایار
خزان پاسقین اولوبباغا ـ گلشنه * بولبولون اوره ییین،غملن داغلایار

ooooooo

گونش،دان یئرینی سؤکوب ساچمادا * ایتیرگؤزا ؤنوندن،آخشام چاغیندا
حیات قایداسی دیرگلن گئده جک * بیرگول قالمایاجاق وارلیق باغیندا

ooooooo

قوشولوب "وورغونا "دئییرم من ده * "ازلدن یارانیب بئله کاینات"
ایلک بئشیک صون گونده چونورتابوتا * "توشورالدن اله وفاسیز حیات"

ooooooo

گنجعلی صباحی،یومدو گؤزلرین * هنرکهکشانی،گونش سیز قالدی
ادب گلشنیندن،یاز آیریلار گن * بوتون غونچالارین باغری سارالدی

ooooooo

قاینایییب چاغلادی، داشغین خزرتک * اؤتن گونلرینندن اؤتدوقصه لر
حیات نیسگیلیندن،فاجعه سیندن * چارتلایان باغرینداء بیتدی غصه لر

ooooooo

بارماق سایيشیندا ،عؤمورباغیندا * بیرشمشاد یارپاغی خزله دؤندو
عاغیل حسابیلان قارا یئل اسدی * شعور عالمینده مین اولدوز سؤندو

ooooooo

یئری وارآغلاسین اللرده قلم * دؤنده رسین انسانلارباغرینی قانا
هرجورآیریلیغا دؤزمک اولسادا * نئجه دؤزمک اولار بئله هجرانا ؟

ooooooo

وارلیق هرنه قده رشیرین اولسادا * آیریلیق آجی سین بیتیره بیلمز
درمان،ایتیرسه ده جسمین آغریسین * گؤنول آغریسینی ایتیره بیلمز

ooooooo

قوجامان بیرقارتال اوچدو دونیادان * ایزی قالماسادا ،سؤزلری قالدی
اوچوش هوسیلن،سوردو عؤمرونو * آنجاق ذیروه لرده گؤزلری قالدی

ooooooo

دئییرم ای آتا بیزیم دیاردا * شعریمیز زامانلا آددیملایاجاق
نامردلر اؤنونده دورماق الهامین * قهرمان ائلیمیز سندن آلاجاق

حسن راشدی
=========

آذربایجانین آدلیم و قوجامان یازیچیسی
گنجعلی صباحی ابدیتـــه قووشـــــدو.

شهریور آیی نین اون آلتیسی جمعه گونو قرار اوزره اونون گؤروشونه گئتمه‌لیدیک، آخی بیرآی حدودوندا اوندان قاباق اونو ائوینده ملاقات ائدنده خسته‌لیکله ال به یاخا اولماقدا گؤرموشدوک او گـــون تخت اوزه‌رینده اوزاندیغی حالدا تئز- تئز بیزدن معذرت ایسته‌ییردی بؤیوک اوغلو" حیدر" پروانه کیمی آتاسی نین دؤوره‌سینده دولانیردی. گاه قوناقلارا چای - شیرینی تعارف ائدیر گاه‌دا آتاسی نین ایسته- ییشی یئرینه یئتیریردی ... نه‌دنسه سؤز اوستاد صباحی نین صـــون زامانلاردا یازدیغی و هله چاپ اولمامیش "اؤتن گونلریم" آدلـــــی رومانیندان گئتدی. اوگونکو ملاقاتچیلارین دئمه‌لی هامیسی بورومانین زیراکس اولونموشونو اوخوموشدولار. اونون احساسلی یئرلریندن ســؤز گئدنده مرحوم صباحی اوغلو حیدره اشاره ائده‌رک :

بو منیم یالنیز اوغلوم یوخ، بلکه‌یاماان گونلریمده قارداشـــیم اولوبدو. دئدی .

آنجاق او ملاقاتدان بیر آی کئچمه‌میش اونون ابدیته قووشماسینی یئنه‌ده اوغلو حیدرین سسی ایله ائشیتدیم. اوگون ده ائوینه زنـــــگ ائدیب حالینی صوروشماق ایسته‌ییردیم. تئلفونون گوشوسونو گؤتـــوره‌ن حیدر صباحی اولدو. صوروشدوم: آقا حیدر، آقا نئجه‌دیر. اوستادین حالی یاخشی سا اوزوایله دانیشماق ایستردیم... آزجا سکوت دانیشیق آرا- سینی گسدی ...نئچه‌ثانیه‌دن صونرا غملی سس له... آقا عؤمرونوسیـــزه وئردی !

- دوغرودان .

- بلی صاباح دا اوچودور! تاسف له‌نه‌رک تسلیت دئییب ،گوشونویئرینه قویدوم .درین فیکیره دالدیم .بیر ایلین عرضینده دؤرد نادیب ادبیـــات دونیا میزدان گؤچموشدو. شهریار، پیرهاشمی، سلیمان رستم، صباحی،داها دوغروسو بوحادثه‌لر بیزیم ائلیمیزه بؤیوک بیریاس دگیلدیرمی ؟!

مرحوم صباحی ادبیات حیاتیندا اؤزوندن دؤرد نثر اثری یادگـــار قویموشدور کی اونون اوچو چاپ اولوب لاکن دؤردونجو و صونونجـــــو

" اؤتن گونلریم " آدیندا رومانی هله چاپ اولما میشدیر .

گنجعلی صباحی جنوبی آذربایجان یازیچیلاری نین آغ ساققالی اولموش و اونون نثری معاصر نثریمیزین ان گؤزه‌ل و دورو نثرلریندن سایلیر. مخصوصا جنوبی آذربایجاندا و معاصر دؤورده ایلک بدیعی حکایه یازانلاریمیزداندیر .

ایکی ایل قاباق اونون ۸۰ ایللیگی مناسبتیله ، یازدیغی کتابلار حاققیندا بیر قیسسا مقاله یازمیشدیم کی یئری گلمیشکن اونو بورادا قید ائدیب مرحوم صباحی نین بؤیوک روحونا تعظیم ائدیب و بوتون ادبیات هوسکارلارینا باش ساغلیغی وئریرم .

=-=-=-=-=-=-=-=

آغ قوش

=======

* اؤلمز "صباحی" *

"صباحی" اؤلمه‌ییب گینه اویاخدیر * دگرلی انساننان اؤلوم اوزاخدیر
آدی دیللرده گولدو ،بویاخدیر * منیمله اوهرگون گینه ایاخدیر

*

قیرخ ایلدن چوخدورا ونو تانیردیم * گئدیشین،گلیشین،ایشین سانیردیم
بؤیوک انسانلیغین یاخشی قانیردیم * عشقه ، محبته اوبیر دایاخدیر

*

دنیادا هئچ زامان او سارسیلمادی * آغیردگیرمانلاردا او دارتیلمادی
صوکولمه‌دی او ،نه ییرتیلمادی * داشدان تیکیلمیش محکم قالاخدیر

*

عمرونون چوخون یازیب یاراتدی * داستانلا،ناغیللا آدام اویاتدی
اویاخدیرگئجه‌لر ،هله‌لیک یاتدی * طوفانلی دریادا اوبیرمایاخدیر

*

اوبیرتوخوم‌دور یئنه جوجه‌ره‌ر * تورپاخدان قالدیریب‌باشین‌گؤیه‌ره‌ر
اونون قارشیسیندا هامی‌باش ایه‌ر * گؤره‌رسن گینه‌ده‌یاشیل آغاجدیر

*

"گنجعلی"گنج دیر تورپاق‌آلتیندا * گؤزه‌ل بیرگولدوریارپاق آلتیندا
قالمیشسا بیرعؤمورقارماخ آلتیندا * یوردوما بزه‌کدیر ،ایتمز یاراخدیر

=-=-=-=-=-=-=-=

مهدی آذر مازندرانی
==========

بؤیوک معلم گنجعلی صباحی نین
رحلتی مناسبتیله

* باهارسیز چیچک *

ادب باغچاسیندا ماراقلی بیرگول * خزانا توش گلیب سارالدی صولدو
گئیدی یاس پالتارین اگنینه بولبول * کدرلندی اوره‌ک گؤزیاشا دولدو

°°°°

گؤچدوبودونیادان اوستادصباحی * اونون هجران اودوقلبیمی یاخدی
چولقادی گؤنلوموکدرلرداهی * قلمین گؤزیاشی کاغیذا آخدی

°°°°°

کاغذ یاسا باتدی آغلادی قلم * بیر بؤیوک یازیچی گؤچدودنیادان
کئچدی سکسان یاشی اولمادی بیردم * ائلدن آیری دوشه‌اویوکسک انسان

°°°°

اونوتماق آدینی ماحالدیرماحال * نئجه‌کی وارحیات دیری دیر آدی
اوندا کی محبت اوندا کی کامال * گتیرمیش آلقیشا تانیشی یادی

°°°°

عدالت جارچی سی قهرمان قوجا * بیرعؤموردویوشوب حق سؤزو یازدی
آدی تاریخ بویو اوجادیر اوجا * ندنسه ظالمین گؤزگونو قازدی

°°°°

مقدس روحونا آند اولا سینین * اونوتماز ائل اوباهئچ زامان سنی
عشقینده‌جان قویدون دوغما وطنین * وطن سنی سئوه‌ر سن ده وطنی

°°°°

قهرمان یازیچی آیریلماز ائلدن * اؤلمه‌ییب گنجعلی دیری دیر دیری
آدی صباحی نین دوشرمی دیلدن؟ * گوتله‌لر قلبینده اوجادیر یئری

°°°°

چوخ چتین بسله‌یه اؤز قوجاغیندا * بیرده گنجعلی تک گنجی روزگار
او بیر چیچک ایدی ادب باغیندا * خزان دابوی آتیب گؤرمه‌دی باهار

°°°°

موغان قارا گئییب ،آغلادی آراز * قافلانتی،ساوالان بوروندو چنه
من یازدیم تسلیت شاعر سن ده‌یاز * وئره‌ک باش ساغلیغی آنا وطنه

°°°°

شیرین حکایه‌لر،اؤلمز اثرلر * گلن نسللره قویدو یادگار
"آذر"ین اوره‌گین چولقا بیر کدر * دوشنده یادینا اوندا کی وقار

خ . ساپلاق

باشی ساوالان قادالی،اوره‌یی خزر دالغالی،ایلک باهار نفسلی،
گؤنلو دالغالی سسلی،چاغداش جنوبی آذربایجان ادبیاتی نین گؤرکملی
نماینده‌سی اوستاد گنجعلی صباحی نین اؤلومو مناسبتیله :

آراز تک کوکره‌ین،گورتک چاغلایان
ائل سئوه‌ر قلمین اوره‌گین اولدو
خالقینا گدرسیز، غوبارسیز حیات
سنین آرزون اولدو، دیلگین اولدو

لاله‌لر صؤلاندا ، طوفانلار ایچره
جوشدون ،دالغالاندین بیر عمان کیمی
پناه‌سیز گؤره‌نده گؤرپه مارالی
اوره‌گین آلیشدی بیر وولقان کیمی

ایوازین توشنده دومانا ،چنه
کور اوغلو اوره‌کلی قدرت دیله‌دین
هر وطن اوغلونا ، وطن قیزینا
ایگیدلیک دیله‌دین جرأت دیله‌دین

صباحی تانیدی اوبادا ، ائلده
زنگین وارلیغینا ائلیم گووه‌ندی
اودلو قلمیندن قوپان سؤزلره
دوداغیم گووه‌ندی ، دیلیم گووه‌ندی

حیات فاجعه‌سی آدلی کتابین
ائلین نیگلیندن بیر نشانه‌دیر
اوره‌گیندن آخان علوی سؤزلرین
درین دیر ، اینجه‌دیر ،داهیانه‌دیر

ساوالان قادالی اوجا باشینی
چولغادی ،اوغورسوز ، غوبارلی ایللر
عیبی یوخ سنین تک علوی انسانین
قدرینی بیله‌جک گلن نسیللر

کیم دئیر صباحی کؤچدو دونیادان
ابدی یاشایش قسمتین اولدو
آنجاق سنی داغم دیری ساخلایان
شرفین ، زحمتین ، همتین اولدو

م.قولی میاب (کوثر)

* مرحوم استاد صباحی نین خاطره‌سینه *

" قانلی داغ ""قیلینجین آلارام‌اله * چیخارام سنینله ساواشا فلک
گؤزه‌ل انسانلارا قورموسان تله * اوتان نه ائدیرسن تماشا فلک

°°°°

قولون قورویابدی سیندیران یئرده * نفسین یانایدی دوندوران یئرده
باغریما اود ووروب یاندیران یئرده * ایلاهی گؤزلرین قوماشا فلک

°°°

نه‌تانری تانیرسان، نه‌دیل قانیرسان * نه‌شرم‌وحیا وارنه‌اوتانیرسان
هرکیمه‌یاناشیب‌ها باشلانیرسان * صونرا دردا ولورسان هاماشا فلک

°°°°

همتین آلچاخدیر،هیبتین اوجا ! * جوانلار الینده‌اولوبلار قوجا
ایشلرین هامیسی ناغیل،تاپماجا * ائله‌بیرایش‌گؤرکی،یاراشا فلک

°°°°

گؤزه‌ل"صباحی"نی ائلیندن آلدین * یانیخلی بولبولی گولوندن آلدین
تورکی دیل آناسین‌ائلیندن آلدین * قویمادین ائل اونایاناشا فلک

°°°°°

کیم سنی یارادیب ،کیم‌سنی قوروب * قارانلیق بیرفکیرقارشیندا دوروب
زنجیری انسانلار قیچینا ووروب * چکیرسن اوباشا ،بوباشا فلک

°°°°

چتینده تانری نی سالارام یادا * اوره‌کدن ایسته‌سم‌یئتیشر دادا
باسارام بابگلر یارادان اودا * یاندیریب‌یاخارام‌آتاشا فلک

°°°°

آلارام قانلی داغ قیلینجین اله * ووراram، کسه‌رم هرنه وار تله
بویولدا باشیماهرنه‌ده گله * قویمارام ائللره ساتاشا فلک

°°°°

گؤزون ساتاشاندا قیزیل گوللره * الین دولاشاندا قارا تئللره
بدنظر باخاندا بیزیم ائللره * ایلاهی،گؤزلرین قوماشا فلک

اِنّا لِلّٰهِ وَ اِنّا اِلَیهِ راجِعُون

فلک قارتال اولوب آلدی الیمدن گؤزومون نورونی قارتال یازانی

درگذشت استاد ارجمند مرحوم مغفور آقای گنجعلی صباحی را به اساتید گرامی و خانوادهٔ محترم ایشان تسلیت عرض نموده بقای شما عزیزان را ازخدای متعال خواستارم .

علی اشرفی میاب . شاهد

۶۸/۷/۴

دوکتور هیئت جنابلارینا باش ساغلیغی

مرحوم گنجعلی صباحی نین اؤلوم خبری آنادیل ادبیاتیمیزین ییغوالارینداداریخدیریجی غم کؤلگه سی سالارکن بیلیرم عزیزدوستومودا حئیف سیلانیب بونا گؤره جنابیزا "وارلیق"ین حرمتلی یازیچیلاری برابر عزیز اوخوجولارینا هابئله تانیش بیلیش لرینه جان ساغلیغی دؤزوم آرزیلیرام دیلیمجه محترم عائله سینه بوُیوروز معلم صباحی اؤلمویوب سحر ـ آخشام گئجه لر یاریسا جان دوستلارینا شیرین ـ شیرین فایدالی حکایه لر اؤخویور یئری اؤره گیمیزده دیر .

اوسگو وارلیقچیلار طرفیندن حاجی رجائی

﴿ گئچن گونلر ـ گئدن گونلر ﴾

یولداشلاردان بیری سی سنین (گنجعلی صباحی نین) اؤلوم خبرین وئردی ـ اؤره گیم سیخیلدی .آغلاماق توتدو منی ،ه‌ئدیم بیرزادیازیم آمما نه یازیم ، نه یازماییم ،

آخشام چاغی دیر ،قارا بولوتلار گؤی اؤزون آلیبلار ،ایستی گؤنول بولاندیران بیر یئل اسیر .اوتورموشام ،گؤزلریمین قاباغیندا عکسین گئچن گونلردن دانیشیر . صانکی دونن ایدی دئمیشدین هردن گلین گئدین بیرگون گلدیک ـ اوتوردوق، سؤز آچدیق یازی دان یازماقدان ،یازیچی لیقدان نه یازماقدان ـ سؤزلرین ایستی ،سؤیله دیکلرین درین ،دادلی بیز گنج سن قوجا ،بیز قولاق اؤلدوُق سن سؤز . دینله دیک سؤیله دیکلرین ساهرون ـ سهندون ـ اؤ سینمیش سرین سوُ کوزه لردن ـ سؤیله دین، صونرا سؤز آچدیق سحردن ـ ائلیمیزین دان اولدوزوندان ، قهرمان قیزیندان ، من ماوی لر کتابین گؤسته ردیم ،سن دستگاها قویدون نوا ـ رین ـ دینله دیک سحرین سسین ، سحر یوُل آچان ایستی نفسین ،چوخ یاشاسین دئدیک ، سؤز اوُزونا چکدی ، هریاندان سؤزگلدی اوُجون توتوب گئتدیک ،

میاب دان ـ قانلی داغ دان ،قره‌چی دن سؤزآچدیق،دیددیک کؤهنه یوْرقانین پانبیقلارینی .

هله گوْن باتما میشدی یوْرولارسان دئیه سؤزو صونا آپاردیق یار ـ یمچیق قالا ـ قالا هله‌لیک ساغ قالاسیز دئییب یوْلا دوْشدوک ،سیزدئدینیز گوْله ـ گوله .

* * *

بیر ایل کئچدی،سن کؤچری دونیادان کؤچوب گئدسن ده ائل آراسیندا آدین قالاجاق گؤزه‌ل یازدیقلارین (قارتال ،حیات فاجعه‌لریندن ،شعر ـ یمیز زمانلا آددیملاییر) یادلاردان چیخمایاجاق ، یازیچیلار ایچیسنده یئرین بوْشدور بوش . اللّٰه سنه رحمت ائله‌سین .

یولادوشدوگئده رگلمزله ساری دوْیوْنجا گؤرمه میش اول سئودیگیم یاری
یوْل آختاردیم یوُبانسین یاردان آیریلما قیریلدی گؤنلومون بئل باغلایان تاری

شهریور ۶۸ ـ مهروندمیاب

عارف علی رفیعی

اردبیل ـ بقرآباد کندی

باغرو داغی ، میشوو داغی قان آغلار
مرند آغلار آذربایجان قان آغلار
ساوالانی ، میشوو داغی هارایلار
گنجعلیمیز هاردا قالدی گلمدی
کوْسوب مندن منه طرف گلمدی
باغرو داغی گنجعلمیز نئجه اولدی
شهریورین آیی بیزدن باج آلدی
گنجعلینی شهریار تک تئز آلدی
نئچه گوندور اوْزوم گولمور آغلارام
گنجعلی یه شهریارا آغلارام
باغرو داغی قارتال سنی سس‌له‌یر
گول غنچه‌سی بولبولونی سس‌له‌یر
آذربایجان یوردی شاعربس‌له‌یر
میشوو داغی گنجعلی سیز قالانماز
بولبول لر عطرینی گولدن آلانماز

قالانی ۲۸ ـ اینجی صفحه ده

مرحوم استاد گنجعلی صباحی‌نین

صون اثری

وطن ، وطن !..

دوستوم عزیز دردینه علاج نیتیله عمان لار آشاراق اوزاق ائللره سفر ائتمیشدی. وطندن آیریلدیغیندان بیرآی کئچمیش اوندان مکتوب آلدیم .وطن محبتیله آشیلانمیش بیرمکتوب ایدی. او ،یازمیشدی:" دوستوم، هر یئردن وطن یاخشی دیر! " حقلی اولاراق دئییب لر ،گزمگه یادائللر، اؤلمه‌یه وطن یاخشی دیر .آنجاق من دئییرم : بهشت دئییلن اوافسانه‌وی گؤزه‌ل دیار ائله وطن دیر .غربت دیارلاردا بعضی نادانلار نفرت‌آند ـ یران یاد نظرلرله آدامی سوزوب ،هردن ده بیر آتماجا سؤز آتاندا، انسانا گوللەگیمی دگیر، منلیگی،غروری ازیلیر ،اؤزونو کیچیلمیش ، حقیر حس ائدیر .آدام وطنیندن، ائلیندن آیری دوشمه‌یینجه ،وطنین قدرینی بیلمزایمیش ".

مکتوبو اوخودوقدا بو معروف مثل یادیمادوشدو ،دئییرلر : قیزیل قفسه سالینمیش بیر بولبول،اؤز اوره‌ک آچان چهچهه‌لرینی، اودلو بیر فغانه‌دؤندردی ،"وطن ،وطن ،وطن !... دئیه اوجالدیر ،وطن نغمه‌سی دیلیندن دوشمورمیش .صاحبی اونون بو حالیندان تنگه گلیر ـ یئتر بس غم اوره‌گینه‌آغیرلیق ائدیر .واریلدیغیندان بیرگون دوز ـ چؤره‌ک بیلمه ـ ین گؤزه‌ل ! من سنی قیزیل قفسده ساخلایییرام ،ده‌نینی،سویونو وئریرم کی، هردنده اوره‌گیمی اوخشایان بیرنغمه‌اوخویاسان.امما ،سن " وطن، وطن ! " دئیه ،آه ـ ناله ائیله‌دین،گؤنلومو آچان بیر ماهنی اوخوما ـ دین ،دئییب عصبانیتله قفسین آغزینی آچیب و اونو آزاد ائدیر." رد اول ،گئت‌کوللو ـ کوسلو وطنینه " دئییر. بولبول فرحله قاناد‌چالاراق هوادا اؤزؤر .آزادلیق شربتینندن دوپونجا ایچدیکدن صونرا ،سرمست بیر حالدا گلستانا چاتیر .اؤزونو گول اوتون دیبینه ووراندا تیکان قلبینه باتیر" اوقتای، جانیم وطن ! " دئییب ،گؤزلرینی همیشه‌لیک یومور.

وطنه ، دوغما یوردا ، ائللره باغلیلیقدا نه‌حکمت واردیر؟ بلکه‌ده قایغی سیز اوشاقلیق چاغلاری نین بوراخدیغی اونودولماز شیرین خاطره لر ،ائل ـ اوبانین محبت‌لری ، بیرقدرتلی آهن ربا کیمی انسانی اؤزونه طرف چکیر...

عاشیق قشم حیاته گؤز یومدی

کوندورلو عاشیق "قشم جعفری" گونئی ماحالی نین گؤرکملی سازـ
سؤز اوستاسی شهریور آیی نین آخرگون لرینده ۸۴ یاشیندا حیاتـــه
گؤز یومدی و الله‌ین رحمتینه قووشدو.

بیز عزیز ائلیمیزه و هابئله اونون حرمتلی عائله‌سینه باش‌ساغلیغی
وثریب، اولو تانری دان اونون اوچون باغیشلانماق طلب ائدیریک.

(وارلیق)

* اؤلدو قشم *

گونئی ماحالی نین سؤز صـــــنعتکاری
اؤلمه‌ییب دیر قشم، اؤلمه‌یه‌جاقـــــدیر
او، اؤزو اؤلســه‌ده سؤزو اؤلمه‌ییب
نه قده‌ر دونیا وار، سؤز قالاجاقـــــدیر
نئجه کی، دئمیشدی "ائل منی آتماز"
ائل اونو آتماییب، آتمییاجاقـــــدیر
گونئی ین کوندورو بئله صـــنعتکار
دوغماییب، بیر داها دوغمییاجاقـــدیر
طوی لاردا ـ دؤیون ده شنلیک لر قوران
قشم دن بیر داها آد قالاجاقـــــــدیر
ائل ایلن اگلشن، ائل ایلن دوران
ائلی نین قلبـــینده یاشـــییاجاقـــدیر
بو ظالیم فلکین وفاســـی یوخدور
بو دونیا هئچ کســه قالمییاجاقـــدیر
میشووون اتکی گونئی بیر داهـــا
قشم ین تاییـــنی گؤرمه‌یه‌جاقدیر

*=ضضض

محمدعلی اوغلو عاشیق قشم جعفری اوزون سوره‌ن آغیرخسته‌لیگدن صونرا، یکشنبه گونو ۱۳۶۸/۷/۲ ده سکسان یاشیندا وفات ائتمیشدیر. او معاصر عاشیق صنعتی نین گؤرکملی نماینده‌سی و آذربایجانین مثل سیز عاشیقی اولموشدور.

مرحومدان چوخلو قوشمالار، استادنامه‌لر وغیره چاپ اولونموشدور. واقتیله تفلیس‌ده عاشیق صادقی، گنجه‌ده عاشیق تیموری، تبریزده — گوموش‌کمر عاشیق علسگری، اورمیه‌ده عاشیق فرهادی و داها بیرچوخ بو کیمی گؤرکملی عاشیقلاری دئگیشمه‌لرده یاغلامیشدیر.

عاشیق قشمین معاصر آذربایجان عاشیقلاری نین بوینوندا استادلیق حقی واردیر.

مرحوم عاشیق قشمین صون شعرلریندن :

قوجالیق، یوخسوللوق دوشدی بیر یئره
تامام قوهوم قارداش ائلیم یاد اولدو
بیر گوجلو چای ایدیم دالغا ووراردیم
کسیلیب طاقتیم، سئلیم پاد اولدو
نئچ اولدی گزدیگیم او باغچا باغلار
داها اله دوشمز او جوان چاغلار
آه چکیب اوره‌گیم، قلبیم قان آغلار
بولبول فغان ائده‌ر ، گولوم یاد اولدو

مجلسلر گزه‌ردیم عشوه ناز ایله
صحبت ائیله‌یه‌ردیم خوش‌آواز ایله
یانیق کرم ائیله تئللی ساز ایله
دئییب دانیشماغا دیلیم یاد اولدو

" قشمم " هشتادا چاتیب‌دیر یاشیم
گئدیب آتام، آنام ، قالمیر قارداشیم
قبریمی قازماغا یوخدور سیرداشیم
اگیلیب قامتیم ، بئلیم یاد اولدو

* ائل آتماز سنی *

آدین عاشیق قشم ائل بولبولیسن
کتابین آدلاشیب " ائل آتماز منی"
آتا قورقود کیمی ائله یاناردین
گؤزه‌ل ستوگیلی سن ائل آتماز سنی
صون باهاردا اورمان خزان اولارکن
صولدون بیر گول کیمی گوللرصولارکن
شمشکللر شاخارکن هاوادولارکن
آغلار قویوب گئتدین باغدا چمنی
گؤزه‌ل ستوگیلی سن ائل آتماز سنی
سازینی چالاندا گوللردی گوللر
سسینه گولردی گؤزه‌ل بولبوللر
سنی آلقیشلاردی وقارلی ائللر
یاسلی قویوب گئتدین گول ـ یاسمنی
گؤزه‌ل ستوگیلی سن ائل آتماز سنی
جوشغون دنیز کیمی گؤگسین جوشاردی
دویغولار دالغا تک آشیب داشاردی
شعرینده گهلیگه‌لر قاقیلداشاردی
شعرله گؤچوردزدین داغلاردان چنی
گؤزه‌ل ستوگیلی سن ائل آتماز سنی
درین باغلاماالار گؤزه‌ل آچاردین
بوتون آلچاقلیقدان قوچاق قاچاردین
گونش تک ائلیوه ایشیق ساچاردین
سازلا آییلداردین سونبول ـ سوسنی
گؤزه‌ل ستوگیلی سن ائل آتماز سنی
یانارام یانیرام ائللر یولوندا
بولبول فغان ائدیر چیچک گولوندا
عاشیق قشم گئدیب سازی قولیندا
ائله قایتاردین ائلدن کوسنی
گؤزه‌ل ستوگیلی سن ائل آتماز سنی

رحیم پاک نیا (اوغور) ـ سوکنددیزه

* اؤلمز عاشیق قشم *

سیزه سئویله‌یبیم ای میشوو داغلاری
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف
نئجه گول آچیبسیز گونئی باغلاری
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف
گوندور ده بیر عاشیق قشم وارایدی
بوتون ائللره او گؤزه‌ل یار ایدی
شاعرلیق درسی وئره‌ن . تانری ایدی
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف
عاشیق قشم خوش سازینی چالاردی
دینله‌یه‌نین خاطیرینده قالاردی
دردلی اوره‌کلرین دردین آلاردی
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف
میشوو داغلاری نین ائللری یاتماز
هئچ بیر عاشیق قشمه چاتماز
اؤزون دئمیشدین گی " ائل منی آتماز"
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف
هر گیم صوروشسا گی قشم هارالی
گونئی داغلاری نین اودور مارالی
یاشاماز دی بیزدن بیر آن آرالی
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف
قشم عمی طوی ـ دویونده اوخوردی
ساز چالاردی ائله ماهنی قوشوردی
محبتله دوغما ائله باخیردی
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف
" اوغور " یازار سؤزلرینی دفتره
قشم گئتدی گئری دؤنمز سفره
اینانسین سیز آی ائللر بو خبره
اؤلدی عاشیق قشم آی حایف ـ حایف

* گلن مکتوبلاردان *

خلخالین آلانکش کندیندن آقای آزاد "ایلدیریم" سلیمان رستمین و عاشیق قشم اؤلومو اوچون مجله میزه گؤندهردیگی شعرلریندن بیرنئچه بندین آشاغیدا درج ائدیریک :

گینه بیر غملی خبر چاتدی منه * تؤکه رک یاش گؤزوم آغلادی منیم
ائله غم سیخدی کی بوقلبیم ائوین * دانیشاندا سؤزوم آغلادی منیم

°°°°

هامی آغلادی سلیمانیم اوچون * شعر عنوانلی اوخا قانیم اوچون
گئتدی صبریم داها هرآنیم اوچون * داها دؤزمور ،دؤزوم آغلادی منیم

°°°°°

دوغما خلقین دیلینه عاشیق اولان * اؤلمز ،خلق ایله قالاندورا و قالان
اوگون کی ائلدن آیریلدی سلیمان * گئجه م له گوندوزوم آغلادی منیم

°°°°°

"ایلدیریم "هریانیمی توتدودومان * شاخاراق اؤزا ئلیمه گتدیم آمان
سالدی منی درده ، دردی سلیمان * آه اؤزومه اؤزوم آغلادی منیم

ائلیمین دیلیندن دوشمزهئچ آدی * گؤچسه ده دونیادان اؤزی قشمین
اولاجاق اؤلکه ده دیللر ازبری * گؤزه ل نغمه لرله سؤزی قشمین

°°°°°

سؤزلری شکردور ،بیلمیرم بال دی * اوخویوب بیرعؤمور ،اوسازی چالدی
اؤز دوغما ائلیندن الها ملارآلدی * دؤنمه دی ائلیندن اوزی قشمین

°°°°°°

نه قده ر اولوس وار بوا وجاق دا وار * بونونلا محبت هربوجاقدا وار .
نه قده رعاشیق وارسازتوجا قدا وار * گؤزله مز یوللاری گؤزی قشمین

°°°°°

"ایلدیریم "عزیزدیرگونئی ماحالی * نه دن کی اوردا وار ایزی قشمین

=========

آخشین آغ کمرلی

﴿ بیزیم داغلار ﴾

بیزیم داغلار خاطره‌لی ، اولو داغلار
گونشی گولر ، بولودو آغـــلار
" میشوو" نغمه قوشار ، "کوندور" آغـلار گول آغـلار
آغ ساچینی تئل ـ یولار داغلار
حسرتدن یانار صولار داغلار
سئوگی دن
غمدن ،گوزلری جوشـــار
آراز اولار ، کور اولار
آخار بیزیم داغـلار ، بیزیم داغـــلار .
بو آخشام عاشـیق چالار
یالنیز تئللر اوینـــار ، داغ آغـلار
حئیف بیر داها ائل دینله‌مـــز
داغلار ائشیتمز نغمه سســـینی
هاوالانماز بیر قوپوزون تئللری
یانار اوره‌کده‌کی سؤزلـــری

*

آنان دئیه‌ردی : باهار گلنـــده
آغاجـلارا بار گلنـــده
خبر یاردان گلنـــده
پاییز ائوه گلین گلنـــده
قشم دایی اوخوردی دادلی ـ دوزلو سؤزلری :

میشوودا قـــار اولانـــدا * دونیا منـه دار اولانـــدا
مرمی یاغار اوف‌دئمه‌رم * اگر کی یار ، یار اولانـــدا

اوغوز یاشار (گؤی مچید- ۶۸/۷/۱۲)

* قشم گئتدی *

پاییز ائردی گولوم صولدی * خزان ووردی مئشه‌م گئتدی
تیقان قوپدو، یئل لر اسدی * اجل گلجک قشم گئتدی
آتام قورقود اونا گلدی * عاشیق اولدو صانا گلدی
حاییف عؤمور صونا گلدی * اجل گلجک قشم گئتدی
گزدی یوردو نغمه کیمی * دنیز کیمی جوشدو غمی
قیردی فلک بو زیل سیمی * اجل گلجک قشم گئتدی
آخیر عشقی بولاقلاردا * قالیب سسی قولاقلارد ا
گؤردوم شکلین مایاقلاردا * اجل گلجک قشم گئتدی

*

تهران ـ احمد راد

==========

قیزیل گوله ، بودی خصلت ،گولر ، صباحی آچار
بوراندا آچماسا بیرگون، ولی صباحی آچار
اوره‌کده سنینی گیزلتسه‌ده بیزیم دوقتور
حکیم عشقدی قویماز، اونو" صباحی"آچار

*

حرمتلی وارلیق

سلامیمی قبول ائدین، تاسفله سیزه خبر وئرمه‌لی یم کی، بوگون یکشنبه ۶۸/۷/۲ سحر صبح چاغیندا خلقیمیزین ان گؤرکملی عاشیقلاریندا سایپلان اوستاد "عاشیق قشم"وفات ائتدی . من اوستادین وفاتینی سیزه تسلیت دئیه‌رکن بو ضایعه‌نی سیزه خبر وئرمه‌گی اؤزومه‌بیروظیفه بیلیب سیزه یازدیم تا مجله‌ده اوخوجولارین اطلاعسینا چاتسین .

(محمد قاضی)

محمـــدرضا روحانی
دونیادان کوچـــــدو

قارا خبر وئرمکدن همیشه قاچاردیم. ایسته‌ردیم دیلیم قوروسون آمما اؤلوم خبری وئرمیه‌م. آمما نه ائدیم کی، سسسیز- صدا سیز اؤلوم ده شاعرین شأنینده. دگیلدور. محمدرضا روحانی نین اؤلومو بو آیین (مرداد) اولینده. هامینی سوسدوردو و ادبیات سئوه‌ر انسانلاری غمه بورودو. من روحانی نی یاخیندان گؤرمه‌میشدیم اما اونو شعرلرینـدن تانیردیم. بوشاگؤره‌ده شاعرین وای خبرین ائشیدنده اوره‌گیم توتولدو، گؤزلریم ایسلاندی. روحانی ۱۳۰۲ - اینجی ایلده بیر عالم و خطیب‌شیخ یحیی طارمی اثوینده دونیایه گؤز آچدی. شعر دونیاسیله اوشاق ایکن تانیش اولوب، گؤزه‌ل شعرلر یازماغا باشلادی. شاعرین شعرلرینـدن نمونه‌لر گتیرمک له، ادبیات ساحه‌سینده چالیشانلارا وشاعرلریمیزه تسلیت دئییرم.

وطن عشقینده گر اود توتسام، اودلانسام سسیم چیخماز
بو عشقین عالمینده اودلارا یانسام سسیم چیخماز
اگر دوشسم بلایه، محنته قالسام سسیم چیخماز
سنون هرگیمسه ایسته‌ر پاره‌پاره پیکرون یانسون
آلیشسون قلبی، اود توتسون بوتون دوشمنلرون یانسون
باشیم، جانیم، وجودیم سوبسر قوربان دور ایرانه
خراسانه، خوزستانه، بلوچستانه، زنگانه
گؤزوم چیخسون اگر گؤرسم اولوب ایرانی ویرانه
الهی شوکتین، ای ملک ایران، گون - به- گون آرتسون
خدای منتقم دوشمنلرون محنتله دیقلاتسون
ذلیل اولسون سنی هرکس ذلیل ایسته‌ر بو عالمده
همیشه باغری قان اولسون آلیشسون قلبی ماتمده
یانار اود جانینه دوشسون آسیلسون مطلع غمده
وطن هرکس سنی خوار ایسته‌سه دونیاده خوار اولسون
ذلیل اولسون، علیل اولسون، غم و رنجه دوچار اولسون

غلامحسین بیگدلی

* اوتایدان گلن لره *

قالخ سن ای مشهور عالم! گؤرگی قارداشلار گلیب
هردیاردان قبرین اوسته ،یارویولداشلار گلیب

چگدیلر چوخ انتظار ،افسوس قسمت اولمادی
سن گده‌سن باکی یا ، تبریزه قارداشلار گلیب

ایکی قارداش آیریلیبلار ،چوخ زماندیر ،ای عزیز!
قبرین اوسته بیرله‌شیب لر ،چوخ وطنداشلار گلیب

بیز کی لاپ بیرملتیکه‌بیوخلق،بیردیل،بیر تؤروم
حضرتینه اؤلکه‌لردن خئیلی سیوداشلار گلیب

باکی تبریزله بوگون بیرگه توتوبلار یاسینی
بو مزارا وسته‌باخین آغلارنه‌گؤز یاشلار گلیب

شهریار ! سن اؤلمه‌میشسن شاعره اولماز اؤلوم
سن دیری سن،بارگاهینا بو چاقداشلار گلیب

قالخ ! خوش‌گلدین قونا قلارینا سؤیله شهریار
گؤر مزارین اوسته‌کوپه‌آغ باش قارا باشلار گلیب

یولدولار ساچلارینی، سن ترک اتدنده وارلیغی
یاسینا چوخلو آلا گؤزلو ،قارا قاشلار گلیب

روزگارین ساز ناسازی آییرمیش بیزلری
هموطن لر ،هم‌قلملر ،هم‌سلاحداشلار گلیب

بیگدلی ! تک سن دگیلسن یاغدیریرسان گؤزیاشی
چوخلو گؤزلردن بو ماتمده دنیز یاشلار گلیب

*

قرار ایدی استاد شهریارین وفاتی نین ایل دونومونه شمالی آذربایجاندان قونا قلار گلسین نه‌دنسه باش توتمادی، بوشعر قونا قلارا خیر مقدم مناسبتیله دئیلمیشدیر.

"دؤردلوکلر- بایاتیلار" دفترینندن(۹)

یاز اوْ قده‌ر گؤزه‌لدیرکی، دئیه‌رسن
هر بیر آغاج بیر آغدوْنلو گلین دی.
سؤز وئرمیشدین بیرگوْن باغا گلرسن
گوْنلر گئچیر،گله‌جگسن، گل ایندی !

سن دانیشدین ، سؤزلرین جانا سیندی
سؤسدون،
دئدیم : دانیش !
دئدین: بسیندی !
اوْره‌گیمده یاندیردیغین آلوْولا-
باری سؤیله من نئیله‌ییم‌بس ایندی؟

یاندیرارسا گوْلو بوْلبول حسرتی
بوْلبولو ده ، یاندیرار گوْل حسرتی
هره وؤرغون بیر عشقه ،بیر سئوگی‌یه
من : بیر وطن، بیر آنادیل حسرتی.

عبث یئره قارا قارا یاخیرسان،
قار، قارداشیم، تمیزلیگین ایتیرمز.
وجدان وار کی،باشدان-باشا لکه‌دیر
وجدان دا وار، قارتک لکه گؤتورمز.

ایگیت اوْغلان، سن مینده آت اوْسته
اوْز ائلینه آلچاق باخما آت اوْسته.
اوْجالیقدا ، نگارینی اوُنوتما ،
کوْراوْغلو تک ،آل منی ده آت اوْسته !

بو یوْلسوزلار، چوْخ دا ، ظالم دگیل لر،
گئدیریرلر- اگر بیرگوْن سوْیورلار.
بیرگوْن باشدان گؤتورسه‌لر بؤرکومو
اوْبیرسی گوْن باشیما بؤرک قوْیورلار.

عزیزیم " آدی گؤزل "
اؤزو تک ، آدی گؤزل
گؤزللرین ایچینده
دگیلسن عادی گؤزل.

شمعم، حقّی دانمارام
اؤز سرّیمی قانمارام
یانماسام، اریمه‌رم،
اریمه‌سم، یانمارام.

اؤزو بیتمیش چالی‌یام
چالیلارین کالی یام.
منی یئتیشدیره‌نین -
ئومور بوْیو قوُلویام.

هئی دئییرسن : بیکسم،
آدامسیزام، بیکسم.
دئمه یوْخدور بیر کسیم،
دئی: من اؤزوم بیرکسم!

عسکرم، وطن : دردیم،
غوْور ائدیب بیتن دردیم.
من بیر اکینچی‌یم کی،
جان اکدیم، وطن دردیم.

آی‌ایدیم، گوْنه باخدیم
گؤزو سوْزگونه باخدیم
دوْزو، سندن اوُتاندیم،
ناچار گوْزگونه باخدیم.

ح.م. ساوالان
==========

* بال شکه‌رم *

ای گؤنوّل بیر بئله کیم محنت و غملر چکه‌رم
فلکین لطفی داشان واقتی قیْلار بئیله کـــرم
هجراوْدیلا یانیْرام ،بیرجه گؤره‌رسماوْگوّلـــوّ
اته‌گیندن توتارام ،یالـواررام ،دیزچؤکـــه‌رم
دییه‌رم گؤر بوُ آغیْر غم یوّکونو عؤمر آدیْنـــا
اوْلماسان سن، بو حیات‌دفترینی من بوّکـــه‌رم
سرو بوْیلوم‌سن اوُجال کؤلگه‌نی گل سال‌باشیْما
کی آیاغینه‌جیگرقانیْنی گؤزدن تؤکـــه‌رم
یوْخسا حسرتله آخان گؤز یاشیْمیله بیلیـــرم
یووارام غم ائویمی ایسلادیب‌آخر سؤکـــه‌رم
چوّنکو یوُردومکیمی باغریْمدا داعشق‌اوْدلاری‌وار
عشق ذوقیله‌صفادان یئنی بیرائو تیکـه‌رم
یادا آهیمله قوُرودسام فلکین غم باغیـــنی
اوْنا محنت‌گوّلو یوْخ، سئوگی ـ محبت‌اکـه‌رم
عشقه‌یاندیقجا ایگیدلیکله‌دؤزوب اجدادیـــم
بوغریب‌ایله صنم ،باخ اوْ کوْراغلوم ،اوْ کره‌م
یاری گؤردوم دئدی قویمام "ساوالان"غملی قالا
اونا من تورکی دیلیمدن سوّزولن بال شکه‌وم

آقای ب. هدایت مکتوبونوزو آلدیق و دقتله اوخودوق. سیزین آنا دیلی نیزه اولان باغلیلیغی نیزدان چوخ سئویندیک یازدیغینیز کیمی اگر آنادیلیمیزه بیر نئچه یادلاشان ماتله تؤره‌میشسه اونا قارشی مینلرجه گنج‌لریمیزین‌آنا دیلینه سئوگی و باغلیلیغی آرتیبدیر. بیزه گؤره زامان هر شئیی حل ائده‌جک و گونش‌هر زامان بولوت‌آلتیندا قالمیاجاقدیر. سیزه‌تانری دان باشاری وجان ساغلیغی دیله‌ییریک.
(وارلیق)

* اجنبی،ملت ایرانه دولاشما *

ال چک اوغلوم یئنه‌سن آذری اوغلانه دولاشما
مولکونه‌صاحب اولان رستم دستانه دولاشما
قلمین حرمتینه آند ایچه‌رم،قان داخی قورتار
باش‌دیلیم‌فارسی دی یوحرمت ایرانه دولاشما
باخ "سهند" و "ساوالان"دامنینه دالغا ووراندا
"ارغوان "تک قیزاران لاله‌ٔ نعمانه دولاشما
بیزیم اورمانلاریمیز گؤرنئجه "قافلان"یئتیریبدیر
آذرستاندا گزن بیریله قافلانه دولاشما
وطن عشقینده‌شاخان یاندیریجی"شمشکی"میزوار
اود ووراردوشمانا بو آتش‌سوزانه دولاشما
"آذر"ی اوغلونو صانما سینا دوشمان‌قاباغیندا
وطنه‌باغلیدی ایلقاری بو"پیمانه "دولاشما
تولکو لای لاینه یاتماز داخی"اصلان"بالا قوی گئت
اویانیب شیرچکیری نعره‌بواصلانه دولاشما
گیم دئییر ساغ صولا بئل باغلایاجاق اودلاراوجاغی*
چیغیریر عومر بویو: مولکومه‌بیگانه‌دولاشما
بیرلیک اولسا داغیلار بیرتیجی نین قورقوسو بیل سن
آیریلیق سالمادا داش‌امت قرآنه دولاشما
ده‌باشی زینبییمین[1] ارکیده[2]خوش‌نعره‌سی واردیر
شرق وغربه‌چیغیران مولک‌سلیمانه دولاشما
کیمده جرأت‌تاپیلار گؤزسالا بو توپراغا بیر ده
سالارام‌توپراغا دونیا دئییه‌تورانه دولاشما
باشدا "حیدربابا "یا[3]آرخا دوروب‌شانلی"سهندیم"[4]
تیتره‌دیر دوشمانی بوآرخالی اوغلانه‌دولاشما
اجنبی قویماز یدی من دیل آچایدیم دانیشایدیم[5]
اذن تاپدیم[6]دانیشام‌خیل"سخندانه "دولاشما
اسلامین بیرقی آلتدا هامو تورک و لر و فارسلان[7]
بیرلیگیله[8]دولانان‌لبلری خندانه دولاشما

قویمارام سن ووراسان بو دوداغا بیرده قفیللر
چینه رم هرقیفیلی،قیفل آچان انسانه دولاشما
قویمارام بیرده یاساقلاندیراسان بو دیلیمی سن
الده کسگین قلمیم خنجر عریانه دولاشما
بوباغین"شهریاری""شیداسی""هیئت"لری واردیر
صولماز آخیربوچمن سن بئله بوستانه دولاشما
"سؤنمز"و"عاصی"و"آیدین"و"باریشماز"ایله"ایتگین"
سن"کریمی"تک اولان"صابر"دورانه دولاشما
"سحریم"پاولاییری ظلمت دورانی داغیتسین
"رضا"دان ائیله قبول بو ده‌لی جئیرانه دولاشما

*

ایضاح : دیرناق ایچینده گلن آدلار آذربایجانین شاعرلری نین آدلاری دیر . ۱ـ زینب ده‌باشی دن مراد تبریزین قهرمانلاریندان بیری دیر. ۲ـ تبریزده یادگار قالان ارک قلعه‌سی ۳ ـ آذربایجانین بؤیوک شاعری "شهریار"ین دوغما یوردو و بؤیوک حماسه‌لی اثرینندن مراددیر. ۴ ـ باشی اوجا و قوجامان سهند داغینا اشاره‌دیر. ۵ـ گئچمیش زماندا آنا دیلی نین یاساق اولماسی ۶ ـ اسلام جمهوریتی نین بؤیوک عنایتی آذربایجاندا وایرانین آیری یئرلرینده اولان تورک لره اشاره‌دیر. ۷ و۸ ـ اسلام جمهوریتی نین وحدت یاراتماغی و هامی ملیت‌لری بیر-بیرینه قارداش ائتمه‌سی دیر.

* اونلار کی، آذربایجانلیلاری ائوزگه‌یه باغلی بیلیرلر اونلارا جواب‌دیر.

آموزش زبان ترکی آذری

معلم : م . ع . فرزانه

تلفن تماس ۹۲۲۰۴۱

روزهای یکشنبه ،سه‌شنبه ،پنجشنبه ازساعت

۲ تا ۵ بعداز ظهر

ایران اسلام جمهوریسی رادیو و تلویزیونون فرهنگی ارتباطـــلار مرکزی نین دعوتیله مهر آیی نین ۱۸ ندان ۲۸ نه کیمی تهرانین شهید بهشتی دانشگاهی نین بؤیوک ابوریحان سالونوندا مرحوم اوستادشهر ـ یاردان اون گونلوک بیر تجلیل اولدو.بو تجلیلده آذربایجاندان ۲۵ نفرلیک ارکستر اوستادعلی سلیمی نین رهبرلیگی ایله دعوت اولونموش ـ دو.اون گون کنسرت گئجه‌لری کئچدی. بو کنسرت اوچ فسمته بؤلونموش ـ دو ،بیرینجی قسمتده اسلام ایران جمهوریسی رادیو تلویزیونون" ملـی موسیقینی حفظ و اشاعه‌ائدن مرکزین ۱۱ نفرلیک ارکستری،اوستاد شهریار ـ ین شعرلرینی سرور خانم پاک نشان و آقای امیرنوری گؤزه‌ل دیکلمه لری ایله و آقای علی رستمیانین خوش سسی و لحنی ایله دشتی مایه و موقامیندا اوخویوب اجراء ائتدیلر.ایکینجی بؤلومونده آقای اصغـــر فردی نین چوخ گؤزه‌ل دیکلمه‌سی و اوستاد علی سلیمی نین رهبرلیگـــی ایله ۲۱ نفرلیک ارکستر آقای بهاءالدین خراسانی،آقای یدالله‌سلطانی و آقای حسن جداری نین خوش و ملاحتلی سسلریله موقاملار و تصنیف‌لـــر اوخونوب تاماشاچیلار طرفیندن اوزون سوره‌ن چپیکلرله اوره‌ک شادلیقلا ـ ریلا آلقیشلاندیلار و آذربایجان شاعرلرینندن آقای سیدرا وغلودوستلاریله ارکسترین رهبری آقای سلیمی نین بوینونا بیر گول چلنگی سالیـــب و بوتون ارکستر اعضا سینا گول دسته‌لری پایلادی .

اوچونجو بؤلومده بئش نفرلیک عاشیقلار ارکستری برنامه اجـــراء ائتدی لر.بو برنامه‌آقای محمود دست‌پیشین شعر دیکلمه‌سی وآقـــــای حیدری ساز،آقای محمودی ساز،آقای بی ریا ساز، آقای جعفرزاده‌بالابان، عاشیقلارین جانا سینر خوش سسلریله باشاچاتدی.و آلقیشلاندی.کنسرتده اوستادشهریارین تورکی و فارسی شعرلری اوخونوردو .صون گئجـــه چوخ صمیمی آلقیشلارلا کنسرت‌قوتاردی .سالن مین نفر آداما یئروئردیگـــی حالدا گئنه‌ده بیر عده ائشیکده قالدیلار.

بو گؤزه‌ل ایش‌عین حالدا حضرت‌پیغمبرین تولد بایرامی ووحـــدت هفته‌سی ایله‌ده بیروقته دوشموشدی

تانری دان بو خیرلی و فرهنگی ایشلری ترتیب وئرنلره‌ساغلیـــق و ایشلرینده‌باشاری دیله‌مکله یاناشی بئله‌نچی خدمتلرین تکرار اولونما ـ سینی آرزو ائدیریک . (وارلیق)

* شب شعر در سلماس *

بمناسبت هفتهٔ دفاع مقدس شب شعر با شکوهی از طرف آدرا هٔ فرهنگ و ارشاد اسلامی شهرستان سلماس در سینمای آن شهر با شرکت شعرای آذر ـ بایجان غربی و آقایان رضا نویدی آذر (پیمان) و پاشازاده (رضا) از انجمن ادبی مراغه‌ای برگزار گردید .در این مراسم ابتدا امام جمعه شهرسلماس سخنرانی و سپس شعرای شرکت‌کننده سروده‌های خودرا بمناسبت هفتهٔ دفاع مقدس قرائت کردند .استقبال مردم سلماس از این شب شعر بی نهایت خوب و بی نظیر بوده‌است .

* شب شعرهفتهٔ وحدت در میاندوآب *

بمناسبت هفتهٔ وحدت و مولود حضرت رسول اکرم (ص) شب شعری با شرکت شعرای انجمن ادبی اوحدی مراغه‌ای وشعرای میاندوآب درسالن سینمای شهر از طرف امور تربیتی ادارهٔ آموزش و پرورش میاندوآب ترتیب یافته‌بودکه‌شعرای شرکت‌کننده سروده‌های خودرا قرائت‌کردند .

* شب شعر در بناب *

بمناسبت هفتهٔ مقدس شب شعری با شرکت استاد شیدا و شعرای اوحدی مراغه‌ای و شعرای تبریز و شعرای بناب در سالن سینمای شهر ترتیب یافت‌که درآن شعرای شرکت‌کننده سروده‌های خودرا قرائت‌کردند .

* تجلیل مراسمی : *.

مهر آیی نین ۲۶ سینده خوی شهرینده فرهنگ و ارشاد اسلامی اداره سی طرفیندن طنطنه‌لی بیر شاعرلر مجلسی ترتیب اولونموشدور .بومجلسده خوی شهری نین و غربی و هابله شرقی آذربایجانی نین شاعرلری سینما سالونوندا توپلاشیب و حضرت محمد (ص)ین ولادت گونونو جشن توتموشلار . مجلسده شاعرلر اؤز تورکی و فارس دیلینده یازدیقلاری شعرلری اوخویوب و بو شانلی و اسلامی بایرامی ایران ملتینه تبریک ائتمیشلر .بومجلسین باشلانیشیندا اول بیر نئچه آیات قرآندان اوخونوب و صونرا حضرت حجت الاسلام آقای آزرمی ارشادرئیسی بیر مفصل صحبتده حضرت پیغمبرین گتیردیگی دینه و قرآنا اشاره ائدیب و اسلام جمهوریتی نین وحدت یارادیجیلیغی باره‌سینده صحبت ائدیب دیر .بو مجلسده اونلار شاعرلر اؤز شعرلرین اوخویوب ،خوی اهالی سی ایکی ساعت گئجه‌یارسیندان

صونرا یا قده‌ر اوتوروب و شاعرلری آلقیشلییوبلار.

مهرآی نین ۲۷ سینده خوی شهرینده بیر آیری شکوه‌لو و عظمتلی و گؤرکملی مجلس بزه‌نیب و بو مجلسده خویون قوجا مان شاعری جناب محمد آغاسی (دانش)دن عالی صورتده تجلیل و اونون شعر ساحه‌سینده یارادیجیلیغی حقینده سؤز آچیلدی و آذربایجان شرقی و غربی وتهران شهرلری نین گؤرکملی شاعرلری و سؤز صنعتکارلاری (دانش) حقینده دانیشیب و اؤز شعرلری نی بو بؤیوک شاعره اتحاف ائتدیلر.بومجلسده ارشاد اداره‌سی نین فاضل رئیسی جناب آزرمی دانش حقینده وشعروشاعرلیک باره‌سینده چیخیش ائدیب و فصیح دیل ایلن بو بؤیوک اوستاد دان تجلیل ائیله‌دی و صونرا شاعرلر وئریلیشه باشلادی و بو جلسه‌آلتی ساعت ادامه‌تاپدی و خویون ادب سئوه‌ن جمعیتی شاعرلری آلقیشلادیلار و صونرا ارشاد اداره‌سی طرفیندن بیرلوحهٔ یادبودوخوی انجمن ادبی سی طرفیندن و خویون اهالیسی طرفیندن بؤیوک اوستادا گول دسته‌لریوهدیه لر تقدیم ائتدیلر و خوی شهری نین ادبی انجمنی نین آدی "دانش" قویولدو و صونرا اوستاد دانش چیخیش ائدیب وجمهوریت اسلامی وارشاد اداره‌سی نین رئیسی و شاعرلری و خویون اهالی سیندن تشکر ائدیب و بیر نئچه خاطره اوزیلن اوستاد شهریارحقینده بیان ائتدیلر.دئمه‌لی بیک کی اوستاد دانش (آغاسی) اوستاد شهریارایلن چوخ یاخین دوستلوغو واریمیش و اوستاد شهریارین ۸۵ ایللیک کنگره‌سینده و اونون اؤلوم گونو تبریزده اولوب و ایللیک مراسیمینده اؤز شعرلرین اوخوموشدولار.

دانش فرهنگ و آموزش و پرورش اداره‌سی نین کارمندلریندن دیرو معلم‌لیک له ایشه‌باشلاییب و نئچه‌ایل بوندان قاباق تقاعدمقامینا یوکسلیبدیر.

دانش ۱۲۹۶ شمسی ده خوی شهرینده آنادان اولوب وبوشهرده بوی آتیبدیر.پهلوی رژیمی طرفیندن ۲۸ مرداد کودتاسیندان صونرا زندانا دوشوبدور.

استاددانش شعرساحه‌سینده قصیده،رباعی،غزل اوستادی اولوب وادبی انجمنینده شاعرلره رهبرلیک ائدیبدیر. ارشادرئیسی طرفیندن خوی اهلینه وعده‌وئریلدی کی، بو تئزلیکده اوستاد دانشین اثرلری چاپو پخش اولاجاقدیروها بئله‌بو مجلسین شعرلری ده چاپ اولاجاقدیر.

بو مجلس‌لرین بانی لری ارشاد اسلامی اداره‌سی نین کارمندلری مخصوصا آقای یزدان مهر امورهنری نین و سایر دوستلاری وهمکارلاری‌نین زحمتلری تحسین ائدیلمه‌لی دیر.

حسن محمودی (ورزقان)

* قارا داغ *

اصلانلار اؤلکه‌سی شیرلر مکانی * ایگیدلی،هنرلی ائل قارا داغدا
مارالی، کهلیکی،اووی، جئیرانی * اؤردکلی،صونالی گؤل قارا داغدا

oooo

دوشمنین قارشینا چیخان اوغلووار * مولاسین چاغیرا ربئللین باغلییار
ظالیمی اؤلدوروب قلبین داغلییار * یاغینی آپاران سئل قارا داغدا

oooo

گؤزه‌للری واردی،آی تک جمالی * آلما یاناقلیدی،اوزونده خالی
عاشیقی، معشوقی یوردی صفالی * شانه‌لی،دانه‌لی ـ تئل قارا داغدا

oooo

ائللر آراسیندا ناموسی عاری * حسابه گلمه‌ین گؤزه‌ل وقاری
"کیلده‌دیر"تک واردی اوجا داغلاری * لاله‌لی،چیچکلی چؤل قارا داغدا

oooo

لاچینی، طرلانی،گولی، لالاسی * شاعری، عاشیقی، ارکی قالاسی
"حسنی"،هادیمی،شکری ، شیدا سی * شیرین خوش‌لهجه‌لی دیل قارادا غدا

=========

تاریخ خطهای جهان
و
سیر تحولات آنها از آغاز تا امروز

نگارش یوهانس فر دریش وترجمه آقای فیروز رفاهی چاپ دنیا در ۴۷۷ صفحه به‌قیمت ۲۵۰ تومان منتشرشد. مطالعهٔ کتاب فوق را به خوانندگان عزیز توصیه می نمائیم. (وارلیق)

گئجه‌گلیر

****

آخشام اوْلور
آلیشان اورکلر اوفوقده یانیر.
آخشام اوْلور
داغلارین آغ ساچی قانا بوْیانیر.
و سانکی
قالانیب سینه‌مین اوسته
دونیانین کدری،
دونیانین غمی،
گئتدیکجه اوفوقده یانان
اورکلر کوله دؤنور.
و گئجه
آلینده بیرقیلینج
قئیقاجی یاخیشلی اولدوزلاری ایله
یوْلدان یئتیشیر.
و منیم گؤزومون ایچینه
گؤچور دومان.

۶۶/۹/۱۰

توت آغاجی

****

سیدمالی اوْلماسا،
اوْجاقلاردا یانماسا،
ایکی اینجه ساز اوْلار،
ایکی تئللی ساز،
جوت صدفلی ساز.

گئجه‌گئدیر

****

سحر آچیلماقدا
گئجه‌نین اته‌گی آلیشیب یانیر.
سحر آچیلماقدا
داغلارین آغ ساچی‌قانا بوْیانیر.
اومیدله یوخودان
اوْیانیر حیات.
گونه ورله نه‌جک بوتون کائنات.
و اورک
سالیب ایتیردیگی‌سئوینجیگی‌نین
دالینجا گزیر.
سئوینه - سئوینه،
اؤیونه - اؤیونه.
و منیم
گؤزومون ایچینه
گؤچور دومان.

۶۶/۹/۲۳

بیری:
خانلیقلاردا چالینان قوْپوز.
اوْبیری:
عاشیق جنونون‌سینه‌سی اوسته
چنلی‌بئل سازی.

۶۶/۹/-

شاهلیق زمانی،تبریزین "شاه‌گؤلو" سونده (ایندیکی ائل گؤلو) بیر ذوقلی‌آرشیتکت ،آذربایجان عاشیقلاریندان مجسمه‌دوزه‌لدیب قویموشدو . ساواک مأمورلاری فارس شوونیستلرین تحریکی‌ایله ،اومجسمه‌نی اوراداان گؤتوردولر .

آذربایجان عاشیقلارینا

****

عاشیق، دور سازیوی باس‌سینه‌نأوسته
بو سینان قلبیمین خاطرین ساخلا
عاشیق، من بیرقوشام، تهران قفسیم
سن دانیش !دستانآچ آنا یوردومدان
عاشیق،عاغیللی‌دان، دلی دن دانیش!
آرشین مالآلاندان سؤیله بیرپارا ،
عاشیق،هئچ خبرون وار(کرنده) دن ؟
عاشیق ،سال سسیوی کهنه خالخالا
غریبی تئز یئتیر طوْی مجلسینه
عاشیق، انسانلیغی وئردیلر یئله
مروت‌توکندی ، محبت اؤلدو
عاشیق ،عداوتین چرخی دایانمیر
کرملر ،آلیشیر یانیر، کول اوْلور
داغی، دومان باسیب‌گؤی گئییب‌قارا
انسانلیق یولوندا ، محبت‌اوسته
عاشیق، دور سازیوا سال جوانلاری
گؤزیاشی سوواریر باغچانی، باغی
وای! کی‌سیندیردیلار عاشیغین سازین
نبی‌نین گؤزلری هجری گزیر

وطنی یادیما سال غریبلیکده
منه ، بیرشکسته چال غریبلیکده
قفسدن وطنه یئتیشمزسیم
سسیوی ائشیتجک سسیمی‌کسیم
(دررامین)دلیسی"علی"دن دانیش
بیرآزدا ،تئللی‌دن، ولی‌دن دانیش
باشی‌قار، اتگی قار کرنده دن ؟
(هرو)دان، (دیرو)ا ،دیرودان(شالا)
قوْیما شاه‌صنمی شابلا آلا
غم کولی سپدیلراؤلکه‌یه ،ائله
گونده ، مین سارانی آتدیلارسئله
کیمسه اصلی‌لرین حالینا یانمیر
قودوز قارا ملیک محبت‌قانمیر
دؤره‌م آلولانیر، من قاچیم هارا
گونده ، مین کرمی چکیرلر دارا
داغ- داشی قیزاردان قیزل قانلاری
قانلا ایشله‌دیرلر دگیرمانلاری
کسدیلر نئی‌لرین گؤزل آوازین
کوْراوغلو هایلاییر گوْردان آیوازی

ایضاح: دیرناق آراسیناسالینان سوزلر ، شاعرین دوغولدوغو ، یاشادیغی کندلرین آدلاری دیر .

حمید سید تقوی (حامد) تبریزی

* حاشا *

گرچی باخیشیندا یئنه حاشا اوتوروبدور
گؤنلوندە گؤزەل نقش تمنا اؤتوروبدور
تک من دگیلم عشقدە رسوای دوعالم
سینەندە منیم دە دل رسوا اوتوروبدور
صانما کی فقط گؤل اؤزووە محو گؤزوم‌دور
یوز گؤزلە اؤرەک محو تماشا اوتوروبدور
هرگز دوداغین بادەسی نین نشئەسی اولماز
اول نشئەکی صهبادە مهیا اوتوروبدور
ساچلار آراسیندا یئنه‌مین فتنه یاتیب دیر
مخمور گؤزوندە صف غوغا اوتوروبدور
اول قلبی قارا خال کی منی قانه چکیبدیر
گؤیچک دوداغیندا نه فریبا اوتوروبدور
ترسا دگیلم آمما منیم بو دەلی گؤنلوم
باغ زلف چلیپادە نەترسا اوتوروبدور
آیدین ائومورووم گونلوی ظولماته دؤنوبدور
آغزیندا زبس وعدهٔ فردا اوتوروبدور
هر اوخ کی ملامت کمانیندان آتیلیب دیر
آخیودە منیم شادا ماریمدا اوتوروبدور
گؤزدن ایراق اولدون ولی گؤنلومدە قالیبسان
سینەمدە اؤزون نقشی هویدا اوتوروبدور
بیر عمر گئچیبدیر شەهوین هر گؤزەلیندن
تک سن گؤزەلە "حامد" شیدا اوتوروبدور

* حاشا * (فارسجا)

هرچند درنگاه تو حاشا نشسته است * درسینه‌ات نهال تمنا نشسته است
رسوای عشق دوست نه تنها دل من است * درسینهٔ توهم دل رسوا نشسته است
مخمور خت نه همین چشم صورت است * صد دیده در دلم به تماشا نشسته است
هرگز به نشئهٔ می لعلت نمی رسد * آن نشئه یی که در دل صهبا نشسته است
در گیسوان پرشکنت فتنه خفته است * درچشم نیم مست تو غوغا نشسته است

آن خال دل سیه‌که‌به‌خون میکشدمرا * درگوشهٔ لبت‌چه‌فریبا نشسته است
ترسا نیام ولی دل شوریده‌حال‌من * درلابلای زلف‌چلیپا نشسته است
امروزهای من به‌تباهی کشیده‌شد * ازبس‌که‌درزبان تو فردا نشسته‌است
هرتیرکزکمان ملامت رها شده‌است * ازبخت‌تیره برجگرما نشسته است
ازدیده‌رفته‌ای ولی ازدل نمی‌روی * نقش‌رخ تو دردل شیدا نشسته‌است
بگذشته است‌از همه زیبا رخان شهر
"حامد" به‌انتظار تو زیبا نشسته‌است

فرید سلماسی (رحیم کوشش)

آشا غیدا گلن شعر،اوستاد شهریارین
غزل لری نین بیری نین تاثیرینده‌یازیلیب
کی بو بیت ایلن باشلانیر :
"سندن منه‌یار اولماز یار بئله‌عیّار اولماز"
* یار منه یار اولمویاجاق *
باخیرام آخیر او گولدن منه کار اولمویاجاق
گؤی یئره یئنسه‌ده‌اول‌یار منه‌یار اولمویاجاق
آغلاماقدان آغاریب‌گؤزلریم اما تئزه دن
بوخزان وورموش‌اوره‌کده ده‌باهاراولمویاجاق
من همان پروانه‌یم‌کی کول اولان ساعته تک
اودلانان‌جانیما بیرلحظه‌قرار اولمویاجاق
چوخلاری سن گؤزه‌له‌گؤزتیکیب اما بونی بیل
هئچ بیری سندن اوتورمن کیمی زار اولمویاجاق
انتظارین غذا بین کیمسه‌بوعالمده چکه
حان‌وئره‌ن یئرده اونا چوخدا فشار اولمویاجاق
هامی نین گؤیلی محبتله گئنیشلنسه " فرید"
دونیادا قبر ائوی‌تک‌بیربئله دار اولمویاجاق

احمد جواد / ۱۹۳۴

* گؤی گول *[1]

دوما نلی دا غلارین یا شیل قوینوندا * بولموش گؤزه للیکده کمالی گؤی گول
یا شیل گردنبندی، گؤزه ل بوینوندا * عکس ائتمیش دا غلارین جمالی گؤی گول

°°°°

یا ییلمیش شهرتین شرقه شمالا * شاعرلر حئیرا ندیر سنده کی حالا
دوما نلی دا غلاردا ن گلن سئوا لا * بیرجواب آلمامیش، صورالی گؤی گول

°°°°°

بولونما ز دنیا دا بنزه رین بلکه * زوارین اولموشدور بیر بؤیوک اؤلکه
اولایدی گؤنلومده بیریاشیل گؤلگه * دوشئیدی سینه مه یارالی گؤی گول

°°°°°

سنین گؤزه للیگین گلمزکی سایا * قوُینوندا یئروا ردیراوُلدوزا آیا
اُولدوُن سن اُونلارا مهربا ن طایا * فلک بسا طینی قوُرالی گؤی گول

°°°°

کسین عیش ونوشوگلن[3] لرسوُسون * دوُما ندان یوُرقا نی، تؤشه کی یوُوسون
بیریوُرقوُن پری وا ربیرآزا وُیوسون * اوُیوسون دا غلارین ما رالی گؤی گول

°°°°

زومرودگؤزلرینی گؤرسونلر ـ دئیه * شا ملار بوی آتمیش دیراوُزانمیش گوُیه
کسمیش آرا لارین دا ش تورپا ق قیه * دوُشموش اوره گینده آرالی گؤی گول

°°°°°

دوُلانیر با شینا گؤیده بوُلودلار * بزه نمیش عشقینله چیچک لر اُوتلار
حسرتین جسمیمه اُودوُروب اُودلار * آیریلیب گؤنلوُموقیرالی گؤی گول

°°°°°

بیرسؤزون وا رمی دیر اسن یئللره * سفا رش ائتمگه اوُزا ق ائللره
یا ییلمیش شهرتین بوُتون دیللره * اُولوُرسا دا اُولسوُن ها رالی گؤی گول

---

۱) شاعربوشعره گؤره استالین دیکتا توراسی دؤورونده اؤلدورولموشدور .
۲) طایا = دایه . ۳) بو کلمه نی گوُلن لر ده اُوخوُما ق اولار .
۴) شام = شام آغاجی ، کاج .

د.م.عاصی ــ مراغه

﴿ گؤزتله‌مز ﴾

یارین بودور قراری کی یارین گؤزتله‌مز
جانین آلارسا صبر و قرارین گؤزتله‌مز
دریا جوشاندا باخما یاراق دالغالاروورار
سایماز بو کولدو،کوشدو کنارین‌گؤزتله‌مز
باخماز اوره‌کدی،جاندی،جگردی،قانا ددی بو
صیاد چیخسا صیده شکارین گؤزه‌تله‌مز
ال چک‌گؤزه‌ل ایلانیله خط چکمه اوینا ما
بیر کیمسه‌نی چالاندا هوارین گؤزه‌تله‌مز
بیر قایدادیر بو کهنه طبیعتده ای گولوم
سئل بیخسا بیر سارایی دیوارین‌گؤزه‌تله‌مز
باغبان کرکدی سروی ده باغدا گؤزه‌تله‌سین
بیررسمدیر کی تکجه چنارین گؤزه‌تله‌مز
هربیر قمار باز گؤزه‌تلر قمارینی
لاکن اوعشقیدیرکی قمارین گؤزه‌تله‌مز
آلتونچیلاردی قدرینی آلتونلارین بیلن
باققال قیزیل سانارساغیارین گؤزه‌تله‌مز
دیل صاندیقین قیفیللا آچارین اوزون گؤتور
نادان الینده قالسا آچارین گؤزه‌تله‌مز
من بیربا خیشدا آنلادیم اول دلبرین گؤزین
پوردین گؤزیله‌اوزگه دیارین گؤزه‌تله‌مز
گؤکسی قیزان عاشیق داخی آتش‌فشان ائده‌ر
اوز ذیروه‌سینده داغ کیمی قارین گؤزه‌تله
اوز بوستانیندا اک گیله،اوزبوستانیندا ده‌ر
عاقل اودورکی اوزگه خیارین گؤزه‌تله‌مز
آی پوزسا اوزقرارومدارین گونشله بیل
اوزکانونوندا سیر مدارین گؤزه‌تله‌مز
(حامد) غزالی چؤلده‌گره‌کدیر رام ائیله‌مک
آهو رم ائتسه دالدا غبارین گؤزه‌تله‌مز
"عاصی" آشیب داشیب اوره‌گ آرخیندا غم‌سئلی
البته سئل آشاندا داشارین گؤزه‌تله‌مز

محمدحسین ناعمی تبریز

﴿یا فاطمةالزهرا﴾

فاطمه آن زهرهٔ رخشان حق — محکم از وی رشتهٔ پیمان حق
فاطمه دیباچهٔ اسرار حق — در فراز زندگی معیار حق
فاطمه مرات نور کبریا — گوهر شب‌تاب بزم اصفیا
در جلال و درجمال و درکمال — همچو بابش بی مثال‌وبی همال
فاطمه سر سطر بر طومارعشق — فاطمه سررشتهٔ آمار عشق
میوهٔ قلب‌رسول سرمدی — گلبن زیبای باغ احمدی
آیتی روشن ز آیات خدا — مسلمین را ره‌گشا و رهنما
قرةالعین حبیب عالمین — بود بر بحر شرف در ثمین
آستانش مسجد کروبیان — دردمندان رادرش‌دارالامان
بوده او گنجینهٔ علم و ادب — وندران ره بر گریمان منتصب
مکتب توحید را آئینه بود — بوروان اطهرش صدها درود.
سرو نازی بود در گلزار دین — پاک رای و پاک روی و پاک بین
عنصر خاکی بدین فرزانگی — هم سزاوارش بود پایندگی
عنصری کز نور مطلق نوراو — بد مهلایش مقام طور او
شاخسار طوبی پر بار بود — نیک اندیش و نکو کردار بود
آسمان یازده شمس جلی — بر مدار حق درخشان مشعلی
رتبه‌اش والا زنسوان جهان — شوکتش برتر ز ادراک زمان
افتخار عالم نسوان که بود — قدر او مجهول شد در عهد خود

فکر مظلومیت بنت‌الرسول
"ناعمی" را می کند هرآن ملول

﴿توجه﴾

معاصر شاعر و یازیچیلاریمیزدان آقای حسین فیض‌اللهی(اولدوز) طرفیندن یئنی ایکی کتاب‌آلدیق . بو کتابلار آذربایجان کلاسیک اولدوزلاری سریسی آدی ایله چیخمیشدیر.بیرینجی کتاب "دیوان نسیمی" سئچیلمیش اثری باره‌ده و ایکینجی سی " دیوان حئیران خانم"سئچیلمیش اثرلرینه حصر اتدیلمیشدیر.هرایکی کتاب تبریزده "انتشارات یاران " طرفیندن نشر اتدیلمیشدیر. تانری دان عزیز یازیچیمزا وناشره‌ساغلیق و باشاری دیله‌ییریک . (وارلیق)

" یوخ ملتیمین خطی بو امضاء لار ایچینده "
(محمد هادی)

یوخدور سنه تای عشوه‌لی زیبالار ایچینده
اولماز لب لعلین مئی مینالار ایچینده
ترک ائیله‌دین اؤز عاشیقینی عشقی نه‌ساندین؟
وئردین منه یئر بیر نئچه روسوالار ایچینده
هجران الی مندن سنی ظلم ایله آییردی
من ساخلامیشام دینیمی ترسالار ایچینده
سن سیز یاتا بیلمه‌م گئجه ،یاتسام دانه شیرین
یالنیز گؤرورم چون سنی رؤیالار ایچینده
سیرّین دئمه اغیاره وطندن ساری گؤزله
سیرداش اولا بیلمز سنه اعدالار ایچینده
اؤز گولشنی نی بسله‌یین ائللر اؤز الیله
آغلی ـ قارالی، بیشه وصحرالار ایچینده
هردامغا سنه ووررسادا ووررسون قاری دوشمن
اؤز خطینی یاز سن ده بوامضالار ایچینده
تورکی دیلی وارلیق سندین دیر اونو ساخلا
قویما یاد اونو محو ائده‌اغوالار ایچینده
اؤز ایبده‌وی یئ یاغی داکی خورمایا اویما
آغی یئدیرر بیل سنه خورمالار ایچینده
اؤز قبله‌وی اؤز بئینین ایله‌آختار "ائلین"دن
فخر ایله یاشا، یاتما دا موتالار ایچینده

=========

نبی خزری نین

* سئچیلمیش شعرلری *

آقای فیروز ثمرینی طرفیندن الفبا میزا گؤچورولموش چاپدان چیخدی .

* طنز ـ پنیریه *

اندرا وصاف حضرت مستطاب مولی المولی و و
ومنتظرالایام واللیالی یعنی والاجاه،گرانقدر
وکیل الرعایا ـ پنیرالامم ـ کریم السجایاء
انیس الدرم ،خلدالله قدره وانورالله صدره

نرخی چیخیبدی عرشه گرانجان اولوب پنیر
گلمز بیزیم سرایه‌گولوم‌خان اولوب پنیر
دولت‌سرای بانکادادیررف‌ده اگله‌شیر
گوپدن چیخیبدی،صاحب ایوان‌اولوب پنیر
اوچ یوز تومن اولوب چه‌ره‌گی من یئینمیرم
تیهودی،گبک دیریاکی طرلان اولوب پنیر
تاپمیر فقیر فعله اونی هرچی آختاریر
مایل به‌صدرسفره‌ٔ اعیان اولوب پنیر
دانمارک‌دان دوشوب یولا گلدی لیوانلیلار
طوی توتدی لارگی واردلیقوان‌اولوب پنیر
هرقدرموس موس ائیله‌یه‌رم آنلامیر دیلیم
بولغاردیر کی ساکن آلمان اولوب پنیر
لذتلی دیر پنیر اوخودوم من اوشاق ایکن
پیس‌دادتوتوبدی ایندی پشیمان‌اولوب پنیر
جمعه نمازینه یئنه گلمیرم دوشونمیرم
بوردا تاپیلمیری یئنه‌اعیان اولوب پنیر
بو قدر وسع حال ایله گئتمیر او مکه‌یه
مدتدـ عدوی خالق سبحان اولوب پنیر
بقاله یالواریردی کی گؤسته‌را وزون گؤروم
گئت‌گئت دئدی کی صاحب‌عنوان‌اولوب پنیر
اون گوندی هرساعات دئدیم ایستیرا وشاقلاریم
آروادا وشاق دئییر یئنه‌پنهان‌اولوب پنیر
قوربان اولوم او عطریله‌ـ رخسار ماهینه
بیرگل ائوه‌دئیه‌ک بیزه‌مهمان‌اولوب پنیر

قوربان اولار آنام سنه‌قوربان کی یوخ دئمه
گل بیر گئده‌ک گؤروم‌کی خرا مان اولوب پنیر
بقال چیغیردی باشیمه‌کی ای دیک‌گیشی
قوربان دئمه‌اونا ـ حاجی قزبان‌اولوب پنیر
اگری باخار منه‌واریدیر چوخ افاده‌سی
غوغا سالیبدی تازه مسلمان اولوب پنیر
شیرین وئروبدی شاید اونا گاو سامری
یاگی پنیر مایه‌سی زعفران اولوب پنیر
مندن دئیون کلیمه گوجون وار که مئیدانا
تازه‌عصا گتورگینه‌ـ ثعبان اولوب پنیر
چوخ قیرتؤکور ـ فرشته‌سی‌ـ عوری ـ اداسی وار
گویا کی جزو فرقهٔ نسوان اولوب پنیر
گؤرسه‌ایدیم ای خدا باریشیب نان ایلن پنیر
ترخون ایلن تیکه‌مده غزلخوان اولوب پنیر
دوستلار منه قدیم ده پنیرخور دئیه‌ردیلر
ایندی تاپا نمیرام منه بهتان اولوب پنیر
آغ سنگگ اوسته بس‌کی پنیرچگدی صاف اولوب
باش بارماغیم‌ا ودورگی بیلاخبان اولوب پنیر
آدی گلنده جن له‌شیرم‌ـ اخلاقیم آزیر
آدین گتیرمه‌بینن منه‌دوگان اولوب پنیر
پیکانه مینمیش‌ایدی دونن پوز وئریردی چوخ
آرواد دئدی گی صاحب ملیان اولوب پنیر
قالخیب‌هوایه گؤیده گزیر باد مرکبی
بیرگس‌گؤرونمیری گی سلیمان اولوب پنیر
بیچاره ملتین گسیلن دیل‌لرینده‌دیر ؛
گل گل اوزاقدا دورما اوره‌گ قان اولوب پنیر
(حرره‌الحقیرـ منتظرالپنیر" تزهت ")

قارا باغیم، ائل دایاغیم

****

هارایینی ائشیدیرم،
گوللو باغیم،
ائل دایاغیم،
گؤزل ـ گؤیچک قارا باغیم!
اؤغوز ائلی بو تؤرپاقدا
یورد سالاندا،
اؤزان اؤغولی "قورقودبابا"
قؤپوز چالدی،
بؤی یؤپلادی،
سؤی سؤیله‌دی،
آیدیر مره ارنلریم!
بو یئرلری اؤردوباسماز،
یاغی بولماز،
یاتاق سالین،
اؤتراق ائدین!
قؤچاق یوردو آدسیز اؤلماز.
نیروه‌مه بیر نظرسالدی،
سنین آدین "قاراداغ"دیر.
ایگیت‌لره دایاغ اؤل سن،
قؤچاقلارا یاتاق اؤل سن،
دوزه‌نگاهین "قاراباغ"دیر.
قؤی اؤولادیم بؤی آتسینلار،
آت چاپسینلار.
آدینیزی من وئریرم،
عمرونوزو تانری وئرسین.
بیر ـ بیریزه دایاق اؤلون!

قاراباغیم،
هارایینی ائشیدیرم.
یاغی سنی مندن ائدیر؟
قؤجالسام دا اؤلمه‌میشم.
قان سالارام!
آخی من ده "قاراداغام"!
تاریخ بؤیو آدیم واردیر
ستارخانلا، کؤراوغلولار،
بابک لری
اؤز سینه‌مده بسله‌میشم.
قؤچاقلاریم،
یاراقلانین، سلاحلانین،
آت اؤینادین،قیلیج چالین،
یاغیلارا دیوان توتون،
قان اوددورون،
گؤروم نئجه سیئنیر سالیر؟
قاراباغیم،
بیر قولاق آس:
هارایینا جواب وئریر
سهند ده، ساوالان دا.
دینله‌ییرسن؟
دمیرچی دیر، کؤروک باسیر،
قیلیج چکیر، آت نالالییر،
هارایینی ائشیدیرم،
گؤزل ـ گؤیچک قاراباغیم!

م. دمیرچی‌اوغلو

* آرزی *

یئر اوزونو گولر اوزه حسرت قویان آغ اثولی لر،
هئچ بیلیرسیز،
سیزده اولان اسلحه‌یه مالک اولسام
نئیلرم من ؟!
من اونلارین قارینلارین ،
باریتینان دولدورمارام،
ماشاسینا توخوناندا ،
گؤزلرینده اؤلوم شاخسین ،
یئر اوزونون آجلارینی دویورماغا
قارینلارین ،
چوره‌گی نن دولدورارام،
اود یئرینه چوره‌ک سپسین .

*

سیزده اولان اؤلوم یوکلو طیاره‌لر منیم اولسا ،
اونا میئیب ،
اولکه‌لره وای خبرین داشیمارام .
اونلارلا من ،
ایلده بیر یول ات‌دادمایان اوشاقلارا ات‌گتیررەم .
سیزده اولان قوه‌لره مالک اولسام
هارای سسین سینه‌لرده بوغمارام من
سس‌گتیررەم
دیل کسمرم .
دیلسیزلری دانیشدیررام .
گولوشلری
دودا قلارلا باریشدیررام .
سیزده اولان بولدوزرلر منیم اولسا ،
داش اوره‌کلی
سویوق قانلی دووارلاری آشیرارام .
داها بیرده ایکی قارداش‌آراسینی کسمه‌سین ،

داغ قورشونلا ،
گؤرپه‌لرین آغیزیندا ن ،
ا مزیک لری سالدیرما را م .
توفنگیمه ا مزیک ساچیب ،
گؤرپه‌لرین بوش آغزینا ،
دادلی ـ دادلی ،
سود قوخولو ،
آنا ایپلی ا مزیک وئررەم .
موشار اولـــلام
جهالتین ریشه‌سینی ،
یئر اوزوندن کسرم من .
آلله بیلیر ،
سیزده اولان قوه‌لره
مالک اولسا م ،
نئیله‌رم من .

جعفر قره‌پور (سرمد) ـ موغا ن

شهریارین اؤلومونون بیرا یللیگی مناسبتیله

* نا ر عشـــــق *

ائتدی قارا همیشه‌فلک روزگا ریمی * وئردی فنا یه‌باد خزا ن نوبها ریمی
بیرما هوش فرا قی آیا قدان سالیب‌منی * بیرغمزه‌ا یلن آلدی الیمدن قراریمی
تؤکمه‌دئدیم‌او زلفسیاهون آی اوستونه * بختیم‌کیمی قارا ائلمه‌لیل تا ریمی
وئردیم‌قسم‌کی ترک‌وفا قیلما ای صنـــم * یاندیردی نار عشقه‌ولی پودوتا ریمی
گؤزداغی وئرمه چونکی رقیبیم‌باخیرگؤلور ـ اسکیلتمه‌نا زنین بوقدراعتباریمی
بیروملیوین بها سینه‌جان ایسته‌سن وئریـــــم
عرشه یئتیرمه‌بسدی گولوم آه و زا ریمـــــی
دؤزمک چتیندی فرقتینه اول پریوشیـــــن
یا رب یئتیرگیلن منـــه سن گلعـــــذا ریمـــی
بو" سرمدین " دئدیم‌کی ها چان بختی یا را ولور
رؤیا ده بیر گئجه گؤره تا (شهریا ریمـــــی)

* گلن مکتوبـــلار *

مشکین شهردن آقای رسول آتشی بیر مکتوبلا ایلک یازدیغی شعرینی (آذربایجان) بیزه گؤندرمیشدیر. بورادا یئددی بندینی برابـــر اوخویاق :

ای مسکنـیم جان اوره‌گیـــــم * گؤزه‌ل اؤلکه‌م آذربایجـــان
دادیم دوزوم هم چؤره‌گیـــم * اولســون ســنه جانیم قوربـان
ای جنتـــیم شـان دیاریـــم * ظلمـت قارانلیقـدا آییـــم
داماریمـدا سـوزن قانیـــم * روحومدا جسمیمـده جانیـم
گؤزه‌ل اؤلکه‌م آذربایجـان * اولســون ســنه جانیم قوربان
سسله‌میشـــم ســنی آنـــا * اولمامیشـام سـندن یانـــا
یولوندا حاضیرام جانـــا * من وورغونام اینان ســانا
گؤزه‌ل اؤلکه‌م آذربایجـان * اولســون ســنه‌جانیم‌قوربان
ایشیقلی دیر ســنین گونیـــن * بهاردی هر آیین ـ ایلـــین
مقدس‌دیر گؤزه‌ل دیلـــین * فخر ائیلییر ســنه ائلـــین
گؤزه‌ل اؤلکه‌م آذربایجـان * اولســون ســنه جانیم قوربان
اودلار یوردو شهرتیـــن وار * دونیـا بویی حســرتین وار
جانـدان شیرین قیمتـین وار * اینجـه نازلی آفتـــین وار
گؤزه‌ل اؤلکه‌م آذربایجـان * اولســون سنه جانیـم قوربان
توپراغیندا هر وارلیغیـــم * آل ـ الواندیر بو تورپاغیـم
یوخ قوجاغیـندا دارلیغیـــم * سن سن منـیم اینانـدیغیـــم
گؤزه‌ل اؤلکه‌م آذربایجـــان * اولســون ســنه جانیم قوربان
دوغـدین بابک تک اوغلانـــلار * قاچاق نبـی کور اوغلـــولار
ســتارخانـلار، باقرخانـــلار * جوانشـیرلر، ارسـالانـــلار

گؤزه‌ل اؤلـــکه‌م آذربایجـان
اولسون ســنه جانیـم قوربان

تبریزدن آقای محمدعلی عباس‌زاده آنادیلیمیزده یازدیغی بیـــر مکتوبدا بیزیم باکی دان وئریلن " کورپو" برنامه‌سینده‌کی چیخیـش ـ یمیزدان تشکر و ممنونیتـــینی بیلدیریر و معاصر اوزانیمیز"عاشیق قشم " ین اؤلومو مناسبتیله بوتون آذربایجانلیلارا خصوصاً وارلیـــق عائله‌سینه باش ساغلیغی وئریر. ساغ اولســون .

کرج دن آقای روشن . خ بیر مکتوبلا آقای حلاج اوغلونا یازدیغی
بیر شعر گؤندریب . بورادا اونون ایلک ایکی بندینی بیرلیکده اوخویاق:

چوخدا ندی گؤزله ریم سنی گؤرمه ییب ،
گؤزلرون قوربانی آی حلاج اوغلی!
بیلیرم گون کئچیب ، چوخ قوجالیبسان
آمما داغلار کیمی چوخ اوجالیبسان
قیش ـ بوراندان چیخیب ،دیری قالیبسان
ایللر یاشایاسان،آی حلاج اوغلی !

*

زهره وفائی

من هاردا قالمیشام طبیعت هاردا * طبیعت نه حالدا من حال زاردا
تقویم دئییرقیش گونلری بیتیبدی * گلن گونلر باشلایاجاق بهاردا
من گؤرمیرم نه داغ نه باغ نه بوستان * چوخدا بوتاقلار اوتوروبدی باردا
هریاندا یوخ حصارقاپی بادشکا * اوبالارین بهارقوروبدی اوردا
یوخسا بئیله دیوارلارین دالیندان
من دگ بهاردا تک قالیبدی دارد ا

*

اهرلی ع. غریب

قارداش دایاغی

قارداش دایان اوره گیمین دایاغی ! آتماگیلان سن بو ائلی
وطنی خاطره لر یوردون پاییزینی یازینی ،
ساخلا گیلان کروانلارین قایاغین قایتارگیلان قارداشلارین دایاغین
داغیلماسین خلقیمیزین توفانی !
قارداش دایان اوره گیمین دایاغی ! سندن صونرا تالان اولار
ائلیمیز قیمسا اولار عالملرده سؤزومیز
سندن صونرا بو توفانی بیخارلار محبتی انسانلاردان آلارلار
اوره گلری دردلرینن سیخارلار آیریلیغی اؤلکه میزه سالارلار
قئییدگیلن گئتمه گیلن بو یئردن اوزاقلاشما
اوز چئویرمه بو ائلدن سالماسینلار اؤلکه میزه نفانی !

واشنگتن دا
آذربایجان
مدنیت اوجاغی

صون ایللرده وطنیمیز ایران دان خارجده یاشایان آذربایجانلیلار بیرچوخ شهر واؤلکه‌لرده آذربایجان مدنی(فرهنگی) جمعیت‌لر قوروب آنا دیلینده ویا فارسجا ـ تورکجه‌درگی وغزئته‌لر نشرائتمگه‌باشلامیش ـ لار بونلاردان بیری غربی برلن ده قورولموش وبوندان اوچ آی قاباخ طنطنه‌لی آذربایجان هفته‌سی گئچیرمیشدیر.گینه‌خبر آلدیغیمیزه گؤره اوچ آی قاباخ واشنگتن دا آذربایجان مدنیت اوجاغی آدیله‌یئنی بیر فرهنگی درنک (جمعیت) قورولموش و"دیریلیک " آدلی نشریه‌چیخارماغا باشلامیشدیر.

"دیریلیک " درگی سی ایکی دیلده (تورکجه‌ـ فارسجا)نشر اولور و ایلک‌صایی سینی مرحوم اوستاد شهریارا حصرائتمیشدیر.بوصایی‌د "وارلیق " حقینده ده" وارلیق ملی وارلیغیمیزدیر" آدلی قیسسا و دولغون یازی واردیر.

آذربایجان مدنیت اوجاغی نین دبیرلر هیئتی نین یازدیغیناگؤره "وارلیق"لا ایش بیرلیگی ائتمک ایسته‌ییرلر.آیریجا بوا وجاغین بیرچوخ عضولری وارلیغا آبونه‌اولماق ایسته‌میشلر.

بیز بو اوجاغین قورولماغینی و"دیریلیک "درگی سی نین چیخماغی ـ نی خلقیمیزا وچون اوغورلو وسئویندیریجی بیرحادثه‌کیمی تلقی ائدیریک وقوروجو وادا ره‌چیلرینه‌اولوتانری دان باشاری و اوغور دیله‌ییریک وبورادا ۱۳۶۸/۶/۲۸ تاریخلی مکتوبلاری نین عئینین درج ائدیریک :

حؤرمتلی وارلیق مجله‌سی نین یازیچیلار هیئتی :

سلام . ۱۳۶۷ ـ ینجی ایلین دی آیینداآمریکادا یاشایان آذرـ بایجانلیلارین همتی ایله‌واشینگتوندا " آذربایجان مدنیت اوجاغی " قورولموشدور."اوجاغین "یگانه هدفی آذربایجان دیل و مدنیتی نی تانیتدیرماقدیر.بونونلا علاقه‌دار اولاراق واشینگتوندا ادبی ـ فرهنگی ییغینجاقلار گئچیریلیر و آیدا ایکی دفعه آذربایجان دیلی درس‌کلاسـ لاری تشکیل اولونور.اوجاغین نشریه‌سی "دیریلیک "چاپا وئریلمه‌گه حاضیرلاشیر.

بیز ،آذربایجان مدنیت اوجاغی نین دبیرلر هیئتی سیزینله ایش بیرلیگینده اولماغا حاضیرلیغیمیزی بیلدیره‌رک ،آذربایجان دیلینده ائله‌جه‌ده، آذربایجانلا علاقه‌دار فارس دیلینده یازیب ـ یارادانلاری، اؤز اثرلریله" دیریلیک "ین صحیفه‌لرینی بزه‌مگه‌دعوت ائدیریک .

عنوانیمیز بئله‌دیر :

"وارلیغا " یئنی ـ یئنی موفقیت‌لر آرزولاییریق

آذربایجان مدنیت اوجاغی نین دبیرلرهیئتی

۱۳۶۸/۶/۲۸ ـ ۱۹۸۹/۹/۱۹

تورکیه‌ده (آیدین)ده یئرلشمیش قوزئی آذربایجانلی شاعریمیزین " آذربایجانا حسرت" آدلی (۴۵۰ بندلیک)شعرکتابیندان :

بیزیم یایلالاردا چیچک گول اولـــــور
قارلار اریر سولار آخار سئل اولـــــور
یوردوندان آیریلان بیرگون ائل اولـــور
گل منی ائل صانما سن آذربایجـــان
داغیـــنا ، داشـــینا اولـه‌یم قوربان

روزگار (یئل) سندن قوخو ساچسین بورایا
مرهـــم کیمی علاج اولسون یارایـــا
سن گول ایدین من ده بولبـــول آرایـــا
تیـــکان گیردی دوشـــدوم سندن آرالـــی
بو حسرتـــدن قلبـــیم ،کؤنلوم یارالـــی

بو یئرلره گلـــدیک آذربایجـــاندان
تورکستاندان چیخدیق گئچدیک ایرانـــدان
مالازگـــرده واردیق تبریز موغانـــدان
تورکـــه وطن یاپـــدیق آنادولـــــویو
کور اوغلو یورد توتـــدو یاشـــیل بولویـــو

(جبـــار ارئورک)

محمد جوانمرد (مینو) ـ نقده.

* وارلیق *

اولموشدی خزان عؤمروم ،وارلیق لا بها را ولدی
سیلدی اوره‌گین پاسین، من یالقوزا یار اولدی
گول ساچدی یانا قلاردان،سؤز آلدی دودا قلاردان
دوست اولدی اوزاقلاردان ،من یوخسولاوا را ولدی
یوخسوللیغمیز اؤلدی،وارلیق یئرینه دولدی
دوشمن گؤروبن صولدی،دنیا اونا دار اولدی
تورکین دیلی دیللندی،وارلیق باغی گوللەندی
شعرسئل گیمی‌ستللندی،سلدوزدا گدار[2] اولدی
گون چیخدی بولوت گئتدی،ظلمتلر یمیزا یتدی
بیرلیک گولوموزبیتدی،هجران دا مها را ولدی
ساولان تک اوجال وارلیق، ائلدن ده گوج آل وارلیق.
"مینو"ئیله قال وارلیق، گیم‌قوشدی‌شکاراولدی

---

۱)سلدوز= نقده شهرستانی ۲) گدار= نقده‌شهری نین بؤیوک چایی

و بیرنئچه مصراع دا "نقده" شعرینین اوخویاق :

* نقـــده *

سن ایگیت‌لر باغیسان،جان سنه قوربان نقده
آنامین‌نوپرا غیسان، جنت رضوان نقـــــده
واردی اطلانلاری وین آدیله شان شهرتی چـــوخ
بسلیرسن انسانی، انسانلیغی هرآن نقـــده
سنده وار گوللویاشیل سبزه‌لی چؤل چوخلوصفا
مهربان ائللریوه قوشمالی دستان نقـــده
تاکی وارسنده توان قویما ادب‌دوستلاریوی
قاچا ظالملرالیندن اولاپنهان نقـــــده
سنده وارسئللی گدار،بوللی‌چورەگ،مهرلی ائل
غربتین قصری اولار دوستووا زندان نقـــده
گرچی شیرازی سالیب‌دیللره سعدی او زمان
سنی"مینو" ائده‌جگ تازه‌گلســـتان نقـده

* ده سالگی وارلیق *

تداوم انتشار "وارلیق "که درسایهٔ انقلاب اسلامی میسرگردیده است به‌نظر برخی از نویسندگان چون نشانه و مظهر توجه به‌حقوق اقوام مختلف ایرانی تلقی می گردد یادآوازه‌های دوستانه پرهیجان که بدین مناسبت برانگیخته‌شده موجب افتخار گردیده‌است ما ازالطاف خوانندگان وارلیق بی نهایت سپاسگزاریم درکنار این موج پرخروش احساس دوستان هموطن، دهمین سالگرد"وارلیق" درفراسوی مرزهانیز ازچنین حوادث پر لطف غیرمترقبه خالی نبوده‌است .

از آن جمله خبر یافتیم که به همین علت به‌دعوت " آکادمی علوم و دانشگاه دولتی باکو و شورای نویسندگان آن دیار" در "انستیتوی ادبیات نظامی گنجوی " شورای علمی آکادمی مذکورجلسهٔ ویژه‌ای به مناسبت دهمین سال "وارلیق " تشکیل داده شده‌است .

همچنین از میان نامه‌هائی که بهمین مناسبت دریافت کرده‌ایم بدون یادآوری ازنامهٔ استاد دانشمند آقای دکتر امید توقاتلی استاد زبانهای ترکی، فارسی و عربی "دانشکده‌ادبیات دانشگاه ارجیس قیصری ترکیه" نمی توانیم بگذریم .

مشارالیه پس ازابراز لطف فراوان ازجمله چنین می نویسد :

"... هله وارلیق گیبی (کیمی) بیر مجله‌یی چیقارمق نه‌رجه مهم بیر خدمتدر. اوگرنجی لر (محصل لر) بیله یاریم قالمیش مقاله لری صبرسیزلیقله بکلر (گوزلر) و ایکیده بیر بکا (منه) دوامینی صورییورلر (صورُوشورلار). چونکه هم آذری تورکجه‌سی هم‌ده فارسجه‌یی آرتیق "وارلیق "دان ایشلیورز. حتی بعضی آرقاداشلار صون صایی نین تمامینی فوتوکوپی یاپیب کندیلرینده (اوزلرینده) صاقلادقلرنی اوگرندیم. هله شهریارون وفاتی مناسبتیله چیقاردیغی نینز اوزه‌ل (مخصوص) صایی الدن ـ اله قاپیشیلدی و منیم نسخه‌م هنوز بکا (منه) اعاده ائدیلمیش دگیل (دگیل)... "

* ترجمهٔ چند سطر فوق چنین است *

"... انتشار مجله‌ای چون "وارلیق " خدمتی بس بزرگ است ،حتی دانشجویان در انتظار دنبالهٔ مقالات ناتمام با ناشکیبائی چشم‌به‌راه می نشینند و علی الدوام از من دربارهٔ آن سئوال می کنند. زیرا ما بررسی و تدریس به‌زبان ترکی آذری و هم فارسی را بر مبنای

مقالات " وارلیق " قرار داده‌ایم.

حتی شنیدم که بعضی از دوستان کلیه صفحات شماره‌ٔ آخررا فتوکپی کرده و نزد خود نگهداشته‌اند. به‌ویژه شماره‌ٔ مخصوص وفات " شهریار" به‌راستی دست به‌دست برده می شود

چنان که این شماره تاکنون به‌من باز نگشته‌است ..."

جواد زاهدی

وطن جانانیم اولدون جان سنین کی * قانیمدورسوقاتین آل قان سنین کی
سن اول لیلاوطن مجنونینام .من * سنین قوربانینام قوربان سنین کی
گزنده‌توپراغین هرگون خیالا * خیاله یول تاپان جانان سنین کی
آلوولانمیش سنین عشقینده‌گونلوم * تاپیلماز دردیمه درمان سنین کی
خزان گؤرمه‌وطن هروقت بهار اول * گؤیی قبضه‌ائده‌ن طرلان سنین کی
سئوینجیم اولموسان هم افتخاریم * یامان گونلرگئدرجولان سنین کی
سنه‌خدمت ائدن یورقون سا یپلماز * یورولماق بیلمه‌ین انسان سنین کی
یولوندا یوللارا قانیم یاپیلسا * آچان مین لاله‌ٔ نعمان سنین کی
اویاق دوشمن گؤزون باخا سنه‌کج * ایشیق آیدینلارا امکان سنین کی
وطن اوغروندا اؤلمک یوخدی جانان * قانیلان باغلانان پیمان سنین کی
حئیف له‌ندیم‌واریمدیرتکجه جانیم * اگر جان‌اون‌اولا اون جان سنین کی
غریبلیک آیریسالسا یوردوموزدان * اوره‌کلرده‌قوپان طوفان سنین کی
آنام‌سنسن وطن دوزگون آنام سن * آنا قلبیم‌گونول قرآن سنین کی
باشی قارلی وقارلی داغلاریندان * گزیب الهام آلان اصلان سنین کی

کسیلمز گؤز یاشین "زاهد" اوزاقسان
وطن هجرونده‌کی افغان سنین کی

عزیز دولت آبادی

﴿ دیوان قوسی تبریزی ﴾

قوسی از سخنوران سدهٔ یازدهم‌هجری قمری است .درشهرتبریز پا به عرصهٔ هستی نهاده‌ودر اصفهان به‌کسب کمالات پرداخته‌است .نصرآبادی محقق معاصر شاعر ،درتذکرهٔ خود (مولفه ۱۰۹۰– ۱۰۸۳ هـ.ق) از دانش و فضل قوسی سخن گفته‌و اورا ازشاگردان آقا حسین خوانساری معرفی کرده‌است . از متاخران :مولف نگارستان دارا (در۱۲۴۱ هـ.ق)و صاحب روز روشن (در۱۲۹۷ هـ.ق) وسایرین با اندک تصرفی ملخصی ازنوشتهٔ نصرآبادی را در تذکره‌های خودآورده‌اند .نگارنده‌نیز در"سخنوران آذربایجان" شرح حال اورا اجمالاً نقل کرده‌است .

ازسایر محققان هم فریدون کوچرلی،سلمان ممتاز ، اسماعیل حکمت، آکادمیسین آ . کریمسکی ، پروفسور حمید آراسلی هریک به‌تحقیق‌دراشعار و احوال شاعر پرداخته‌اند .

نسخه‌های خطی دیوان قوسی

بنا به‌نوشتهٔ شارل ریو و آقای احمدمنزوی وسایر فهرست نویسان،نسخه هائی از دیوان او درموزهٔ بریتانیا (اول و آخر افتاده) ،گرجستان ، پاکستان ، کتابخانهٔ ملک هست .مرحوم تربیت‌هم مالک دیوان ششهزار– بیتی(ترکی و فارسی) شاعر بوده‌است‌که فعلا ناپیداست .

و اما دیوان خطی که‌هم‌اکنون معرفی میشودنسخهٔ ناشناخته بسیار نفیس و گرانبهائی است‌که‌همانندگنجی در گنجینهٔ شادروان حاجی‌حسین آقا نخجوانی درکتابخانهٔ ملی‌تبریز تحت‌شماره ۳۵۹ نگهداری می شود. قطع آن ۲۲* ۱۳ دارای ۲۳۵ برگ (۴۷۰ صفحه) هر صفحه‌بطورمتوسط۱۰ بیت مجموعا قریب‌چهارهزاروهفتصدبیت‌فقط اشعارترکی قوسی وشامل غزلیات قصاید ،ترجیع و ترکیب‌بندهاست‌که‌بتاریخ ۱۰۸۶ هجری قمری یعنی در زمان حیات شاعرتوسط عسکربن‌حاجی‌علی‌تبریزی‌بخط نستعلیق خوب استنساخ شده‌است . آغاز آن چنین است :

" بسم الله‌الرحمن الرحیم

آی ائتمیش‌مد بسم‌اللاهدن طغرای دین پیدا

اونون بیرنقطه‌سی ضمنینده‌قرآن مبین پیدا

و چنین پایان می پذیرد :

" بحمدالله کی دود آهیمیز ابر بهار اولدی
قرادن چیخدی داغوباغ وصحرالاله زاراولدی
تم ۱۰۸۶ الفقیرالحقیرعسکربن حاجی علی تبریزی ".

قوسی درسرودن اشعارترکی ازفضولی متاثراست و نظیره‌هائی دروزن و قافیهٔ اشعاروی ساخته‌واز او ببزرگی یادکرده‌است :

منی مست ائتدی فضولی کیمی بو سؤز قوسی
"کیم‌اولوم‌مست‌دوتوم‌دامن دلبر گستاخ"

قوسی بو اول غزل نغز فضولی دور کیم
"ناله ایله باشیم آغریتدی بوبیمار بنیم"

اول غزلدندور بو قوسی کیم فضولی سؤیله‌میش
"سایه‌تک سودای زولفون پایمال ائیله‌ر منی"

گؤرمیرم بیر همنفس‌تا ائیلییم اظهار سؤز
یوخسا کیم‌نئی تک منیم‌سینه مده‌هم‌چوخ‌وار سوز

هان سؤزون سنجیده قیل قوسی فضولیدن ائشیت
"کیم‌نه‌مقدار اولسا اهلین‌ائیله‌راول‌مقدارسؤز"

اشعاری هم به‌استقبال از "وحید"و"ساحر" سروده‌است :

نه‌یاخشی سؤیله‌میش قوسی"وحید"پاک‌گوهر کیم
"بنی یاندیردی بیرآتش کی‌دشمندن ایراغ‌اولسون"

وصف‌حالیمدور بنیم قوسی بوکیم"ساحر" دئمیش
"اؤلدورورآخربنی اول چشم‌فتانین سنون "

حال و هوای روحبخش پایتخت زیبای اصفهان وصفای محافل شعروادب و ارجی که‌به‌شاعران می نهادندقطره‌ئی ازعشق وجذبهٔ زادگاهش نکاسته است .او تبریزرا کعبهٔ آمال خودمیداندوآرزومنداست که‌باگشت وگذار درباغ و بوستان آن به‌پریشانخاطری و خسته‌دلی خود درمان کند :

تبریزجذبه‌سی یخه‌می دوتمیش‌آپارور
قوسی اگرچی دامنیمی اصفهان دوتبر
تبریزآچارکؤنلومی قوسی گرآچیلسا * هرچندکی فردوس‌ضفاهانه‌یئتیشمز

قوسی گره‌ک کی کعبه‌دئیوب اقتدا قیلا
تبریز قله‌سینه صفاهان دئدوکلری

درتوصیف باغ طاهر تبریز (که‌الان هیچ اثری ازآن باقی نیست)

ترجیع بندی دارد که زیبائیهای طبیعت در آن به وجه مطلوبی ترسیم شده است

اول باغیده کیم ائیله دی تبریزی گلستان
اول باغ کی بیرگوشه سی دورروضه رضوان
بیرحدی سپند اولمیش و بیرحدی اورومی
ایکی یانی سرخا بدور، اول کوه بدخشان
فواره لری چشمهٔ خورشیده تؤکر مو
دریا چه لری رشک ایله دریایه ویریر قان
مینای مئی و لاله و خشخاش و شقایق
بیررنگ بولارا قتدیلرا ول باغی چیراغان ...

اول باغیده کیم قله سی افلاکه چکوب سر
اول قله ده کیم وار سپهر ایله برابر
گول بوته لری دلکش و عرعرلری موزون
جنت یولی دور چار خیابانی برابر
آخر نئجه هوشیار اوتوروم من بو چمنده
کیم غنچه سی مینا کیمی دیرلاله سی ساغر ...

اول باغیده کیم ائیله دی میرزا اونی ظاهر
میرزا کی اونون حق لقبین ائیله دی ظاهر
تصویر ائده بیلمز اونی یوز رنگ ایله مانی
تقلید ائده بیلمز اونی نیرنگ ایله ساحر ...
هئی هئی دولانیم باشووا ای ساقی یاغی
اوز باشون ایچون قویمیه گور الدن ایاغی

ترجیع بند دیگری هم درستایش اوغورلوخان گنجه وی فرزند محمد قلی خان زیاداوغلو و متخلص به معاحب (که بسال ۱۰۷۴ هجری قمری بیگلربیگی قرا باغ بدو تفویض یافته) دارد واز اشارات وعبارات آن پیداست که آنرا پس از فوت عباس دوم و جلوس سلطان سلیمان صفوی (۱۰۷۷ هجری قمری) سروده است:

گتور ساقی قدح وئر کیم بودوران یاخشی دوراندور
گونوللرغنچه سی آچیلمه غه عالم گلستاندور
نوله تبریزی گر" قوسی " بهشته اختیار ائتسه

کیم آنین خاک پاکی سرمهٔ چشم‌صفا هانـــدور
هوای گنجه اول فردوس ثانی واردی باشمـــده
فغان کیم ناتوانلیق مانع‌وجمعیم‌پریشاندور
اوغورلوخان زیادا وغلی مصاحب روزگارینـــده
کی بیزاونون قولی اول‌بنده‌سلطان‌سلیماندور
بحمدالله کی دود آهیمیز ابر بهار اولدی
قرادن چیخدی داغ وباغ وصحرا لاله‌زار اولـــدی

نمونه‌هائی از اشعار قوصی :

پیچ و تاب‌ناله‌دن معلوم‌دور کیم قوصی نین
بیر پوزولموش جسم ایچینده‌بیر اوزولموش ـ
جانی وار.

ـ اوزگه‌رونق واردی قوصی حسن بازارینده‌کیم
بیرمتاعوندا ایکی عالم‌خریدار آختـــار ور
ـ داشه‌سالماق رخنه‌لر اول نوک مژگاندان گلور
یوزقلیچدان‌گلمزاونلار کیم‌بوپیکاندان‌گلـــور
ـ شیرین تبسمین سؤزه‌روح وروان وشرور
هرکیممه‌دن کی جان‌آلا بیراوزگه‌جان وشرور.
ـ ساقیا باغریم‌مئی گلگون اوچون قان اولدی گل
صبرائوی سن‌سیز تزلزل بولدی ویران‌اولدی‌ـ
ـ آه بیلمم نئیلییم کیم یاردان آیریلمیشام گـــل
یار شیرین کار خوشگفتاردان آیریلمیشـــام
ـ سرگشته گؤنلومی ایکی دونیایه وئرمه‌رم
حقاکی من بو قطره‌نی دریایه وئرمـــه‌رم
ـ گل اوزالونله روشن ائله شمع داغیمـی
ای آفتاب‌بیر گئجه یاندیر چیراغیمـــی
ـ بئیله‌گز صورتده باریک‌اول نهال ائیله‌رمنی
ضعفدن هرکیم گؤره‌ر معنی خیال‌ائیله‌رمنـی
ـ کناره دوتماغی دیوانه‌مندن اوگرنـــدی
یانوب‌دولانماغی پروانه‌مندن اؤگرنـــدی

ـ زاهد گره‌ک بوگون گؤره اول سرو قامتی
هر بی بصر کی دانله اینا نماز قیامتی
ـ خوبلر عشقینده "قوسی "دردسر چوقدور ولی
یخشیدان قطع نظرقیلماق یاماندور دوغروسی
ـ دور فلک بو سرعتیله دنیی دورمنه
سیلاب ناله‌سی تنه ناتنی دور منه
ـ گرچه " قوسی " عالم صورتده درویشم ولی
پادشاهم، کشور معنی مسخردور منه

بهروز ـ ایمانی(یاور)

گرایلی

بیر بولبولم، بو دونیادا قیزیل گولون وورغونویام
طراوتلی، گول‌ـچیچکلی گؤزل چؤلون وورغونویام

آپریلیقدان دایم‌قاچان گونش دئییب ،گؤیه اوچان
سعادته قاپی آچان آخان سئلین وورغونویام

نازلی پری یاتان زمان خیری‌ـشری آتان زمان
گولک زولفه‌چاتان زمان اسن یئلین وورغونویام

گله‌جه‌گه نغمه‌قوشان آرزو دیلده داغلار آشان
ساز الینده‌جوشوب‌داشان اینجه تئلین وورغونویام

اوزه گوله گوللو باهار قاناد آچا گؤیده قوشلار
نرگیز باخا خومارـخومار آزاد ائلین وورغونویام

خاش ـ ۱۳۶۸/۵/۱۳

صفی اله حسنلو (بوخسول)

سحر گونش ساچانـــــدا داغدان دومان قاچانـــــدا
بولبول اوخور سئویئیـــر گول چیچک لر آچانـــــدا

••••••

آی باشی قارلی داغـــلار سو وئرین ایچسین باغـــلار
یاشـــیللانسین چمنـــیم صولماسین گول بوداقـــلار

••••••

گل وئریم سنه آلمـــا دیلیم الیمـــدن آلمـــا
دوغمـــا وطن ائلیمـــدن سن منـــی آیری سالمـــا

•••••

سئوگیلیـــم وطنیمـــدیر گولومدور چمنـــیم دیـــر
ائل ـ وطنـدن آیریلمام بونلار روحوم تنـــیم دیـــر

علی صمدی

بولود تکین دولویام گؤزده یاش دولاندیریرام
جانیمدا شیمشک علملی ساواش دولاندیریـــرام
زمانه اگرینی دوز گؤسته‌ریر ،دوزو اگـــــری
بواگری گوزگونو قیرماغه‌داش‌دولاندیریـــرام
بوجاقدا توزلوجا جوت مشلی چیخمیشام یاددان
قولومدا تاختایا دؤنموش تلاش دولاندیریـــرام
او تاجرم کی، دوکانیم زیان ایلن توکنیـــب
اگرچی قان یاشیم ایلن توماش دولاندیریـــرام
فراق یاره‌سینه نیشـــتر ووران دگیلـــــم
قلم ،بوباردهٔ اونچون یاواش دولاندیریـــرام
زمانه زهرده توکســـه نه‌غم ،کی قلبیمـــده
شیرین خیالیوی،ای جاتماقاش دولاندیریرام
حالیم صوروشما ،سوراغیم توتوب آدیم چکمـــه
بودردلی گوشه‌ده‌آنجاق کی یاش دولاندیریرام

اسماعیل هادی

نهج البلاغة اوخویاق

گؤز ایشله‌دیکجه قوشون چؤل دولوسو ،دریا کیمی دالغالانیر ، آج قیلینجلارین شاخیشی گؤزلری قاماشدیریر ،ایستی،یانغی،قومسال‌لیق سوزلوقدان قان ـ قان چاغیریر .آلایلار ،آرد ـ آردینا دؤزولموش‌دا ریخ ـ میش آیقیرآتلار یئریمگه جیلوو گمیریرلر .ایکی قوشون دؤش ـ دؤشه دایانمیش باطل اوردوسوندا، قورخاق تؤلکو صفت باشچی(معاویه)نین چادیری اؤزوگون قاشی تکه‌قمیشلیگه بنزه‌ر جیدالارین آراسیندا تیکیلمیش ...گؤن چیرتلایا راق اسلام‌قوشونو،معاویه‌نین اوردوسون بیچیب گئچمگه حاضیرلاشیر...نفسلر سینه‌لرده دایانیب ،ایندیجه آیقیرلارین نالـلا ـ رینداان اود پارلایاجاق ...هرنه‌بیر اشاره‌یه باغلیدیر...امام اوردو ـ نون قاباغینا گئچیب بیر آلوولو دانیشیغا باشلادی .

۶۵ ـ نجی خطبه :

مَعَاشِرَ الْمُسْلِمِينَ ،اِسْتَعْشِرُوا الْخَشْيَةَ وَ تَجْلِبُوا السَّكِينَةَ وَعَضُّوا عَلَى النَّوَاجِذِ...

آی مسلمانلار ! (یالنیز آللاهدان) قورخماق شعاریز اولسون آرخایینلیغی الدن وئرمه‌یین،مؤتون اراده‌ایله‌دیشلریزی قیسین.بئلنچی آرخایین یئرپیش باشلاری قیلینجدان ساخلار .ساواش‌گئیملریزی قایمیلا ـ دیب بؤتوولله‌دیین ،قیلینجلاری سیپرمه‌میشدن قینلاریندا اوینادین (کی سیپرمه‌گه حاضیر اولسون). دوشمانا آجیقلی ،قیپیا باخین !جیدالار صاغ ـ صولو اؤلچسون، قیلینجلارین آغزی ـ اوجو یاغیلاری بیچسین. اونوتمایین کی، سیز آللاهین نظریندده جناب رسول (ص) عموا وغلوسو ـ نون یانیندا سیز .آخینلاریز آمانسیز ،دال با دال اولسون .دوشمانا دال دؤنده‌ریب قاچماقدان قیپیچینین بو ایش‌آرخادان دؤنه‌نیزه باشی آشاغالیق گتیره‌ر، قیامت‌گونوده قورتولاحاغیز اولماز !حق یولوندا باش وئرمگیزجانا سیناگره‌ک! ساواشدا اؤلمه‌گه اوینایا ـ اوینایا گئده‌رکن قاباغداکی قوشون قارالتی سین گؤزدن قویماین اورتادا دیکلمیش چاتاقلی چادیری نظره‌آلیب دؤزاونون باغیرین یارین کی،

شیطان اونون بوجاغیندا یووا باغلایب جان قورتارماغا ال ایره‌لی قویوب قاچماغا آیاق دالی ! (ساواشا گیریبسه‌ده ،تالواسادا‌پیر ، قاچاق فیکرینده‌دیر) دایانین ! دایانین ! قویون حق ایشیغین سیزه سالسین (سیز اؤستونسوز ،تانری سیز ایله‌دیره‌امه‌گیزی ایتیرمز !)
[صون دیرناقلار آراسی قرآن دان آلینمیش بیرعبارتدیر- مترجم]

***

بیرپارا اؤددەک ،غیرتسیز آرخالارین،دانلا - پیس ائله‌یرکن بویورور اونلاری ایپه- ساپا گتیرمک یولون یاخشی بیلریر :بیرپاراسین یئمله‌یب ،بیرپاراسین قولاغین بورماقلا اونلاری ساواشا سؤره بیلر ،اما بئلنچی یوللاری اؤزونه یاراشان گؤرمور :

۶۸ - نجی خطبه

كَمْ أُدارِيكُمْ ؟ كَمَا تُدارَى البِكارُ العَمِدَةُ وَالثِيابُ المُتَداعِيَةُ !.....

هاچاناجاق سیزله‌گئچیم ؟ یؤکدن بئلی یارا ،خام دایلاق ایله گئچینن کیمی، اسگی - جیندا پالتار ایله گئچنن کیمی،بویاندان یاماياندا اویاندان سؤکولور !!... شاملیلار اوردوسونون آتلیلاری گلمجک ،هامیز ائولره تپیلیب قاپیلاری باغلایار سیزا ،کؤتنکله داشین جبینه گیره‌ن کیمی،کافتار یووا سینا صوخولان تک ! ... واللّه‌سیزه بئل باغلایان کیشی یازیقدیر ،سیزایله ساواشا گئده‌ن اوچسوز اوخ ایله آتماق ایسته‌ینه بنزه‌ر ! ائولریزده بول ،بایراق آلتدا آرزاجیقسیز یاخشی بیلیره‌م سیزی نه اونارير ،اگریزی نه دؤزه‌لده‌ر ! آما سیزی اصلاح ائتمک اؤچون اؤزومو فسادا باتیرمارام ! اللّه اؤزوزو قارا، پاییزی آرزا قیلسین ! باطلی تانیدیغیز قدر حقی تانیمیرسیز ،حقی آیاقلادیغیزجا باطلی آیاقلامیرسیز !

***

صفیّن ساواشیندا معاویه‌نین آلینا تووللانیب ،اما مین سؤزونه باخمادان ساواشی غلبه‌چاغلاریندا یاریمچیق بوراخیب دوشمانی اؤز اللرینه‌حتمی بیر داغیلماقدان قورتاران خاخول آرخالارین دانلایرکی نییه سویوب - سویوب قویروغوندا خارابلاییرلار؟...بو یازیقلار حتّی اما مین فیض دریاسیندان فایدالانماغادا چیخار یوخلاری!نئجه‌دئییرلر "آستارخان بئزی کیمی نه انه یارارلار نه‌بویا " ویاامام اؤزوبویوران

کیمی " چاناقلارینداا و توتوم یوق ! "

۷۰ ـ نجی خطبه

اَمّـا بَعْـدُ یا اَهْـلَ العِـراقِ فَاِنَّمـا اَنتُـمْ کَالمَـرْأَةِ الحـامِلِ حَمَلَـتْ ، فَلَمّـا اَتَـمَّـتْ اَمْصَـلَتْ ...

سیز ای عیراقلیلار! قارنیندا کی اوشاغین دوققوز آیلیقدا اؤزالی ایله سالان بویلو قادینا بنزه‌رسیز ! اری اؤلموش، اوزون زامان ارسیز قالیب، ارثیّه‌سین لاپ اوزاق آدام آپاران دول آرواد کیمی سیز. (بیلیرـ دیم سیزدن منه وایا یوق) من سیزه اؤز گؤنلوم ایله گلمه‌دیم ، اجبار منی سیزه ساری چکدی .ایندی ده دئییرسیز : علی یالان‌دانیشیر ! اللّه‌سیزی قیرسین ! من کیمه یالان ساتیرام؟ آللاها ؟ اسلامدا ایلک آللاها اینلان منم کی ! ویا رسول اللّه (ص) علیه یالان دئیرم؟ من کی ازلجه او حضرتین سؤزون حاقلادیم ! یوق ! ... بونلار دگیل !سیز منیم سؤزومو دؤشونمورسوز ! او چیخاریز یوق . یازیق منی دانان کیمسه ! چاناغیندا توتوم اولسایدی ،مفته دولدورارديم. صونرا خبر سیزه گلربیلرسیز (کی بو دؤشونمه‌مزلیک سیزه نه‌ضرر وورو ب !)

سؤزلوک

اؤددەک = قورخاق ، قوش اؤرەک . اونارماق = تعمیر ،اصلاح ،باز سازی
آستارخان = خزر هنده‌وریندە بیر اؤلکه آدی .
آرخا = ۱ـ کؤرەک ، دال ۲ـ پشتیبان ،هوادار ،کؤمک ۳ـ ، خلف
توتوم = ظرفیّت ، توتار ، گنجایش . جلیوو = گم ، نوختا ، آغیزباغیلی نوختا . جیدا = نیزه . چاناق = چاتی ،گوده ایپ ،یؤک چاتماق ایپی . جیندا = اسگی ، کهنه پالتار . جب .= قایانین جیریغی، دووار یاریغی ، آغاج دلیگی . قیبیاباخیش = قیقاجی باخماق ،گؤزو قیپیب باخماق ، آجیقلی ویا عشوه‌لی باخیش .
قیپیجینماق = اوتانماق ، حیا ائتمک . یانغی = سوسامیش ،سوسوزلوق، عطش . دایلاق = دەوه‌نین بالاسی ،خیردا جا دەوه .دئمک کی ـ لاق ـ اکی حیوان آدلاریندا گؤزه‌دگیر : بالاق (گامیش بالاسی) اوولاق (چپیش ، گئچی بالاسی) دای / دایچا (قولون = آتین بالاسی)
دایلاق / دئیلاق = دەوه بالاسی و ...

آتالار سؤزو

* یۆلا بلد اۆلان ، بودره‌مز .
* اوزاق یئرین آرپا سیندان، یاخین یئرین سامانی یاخشی دیر.
* اؤلومدن باشقا هر شئیه چاره وار.
* کۆرون نه بورجی کی، شمع یاهالانیب !
* کور آتی مینه‌ن شاهلیق ادعاسی ائده‌ر.
* زحمت چکمه‌ین راحتلیغین قدرینی بیلمز .
* ایشی دوشنده آرار منی ، ایشیم دوشنده قۆوار منی.
* گمی نین ایشینی گمیچی بیله‌ر.
* چوبانا وئرسن قیزی ، یاقۆیۆن گۆددوره‌ر.یاقۆزی .
* آدامین آدی پیسلیکه چیخینجا ، جانی چیخسا یاخشی دیر.
* ایاغین گیرمه‌ین یئره ، باشینی سۆخما .
* باشینا گلن باشماقچی اولار.
* آز ایدی آریق ـ اوروغ ، بیری ده گلدی بۆینو یۆلوق !
* قولاق ایکی،دیل بیردیر .بیرسؤیله ،ایکی ائشیت !
* الیندن ایش گلمه‌ین اۆزون دانیشار.
* گؤزو توخ اولانین ، گؤنلو ده توخ اولار.
* گؤزه گؤز ده‌گر، قلبه سؤز.
* گؤزسیز، اؤلنده، بادام گؤزلو دئیه‌رلر.
* ساچ صفادان ، دیرناق جفادان اۆزانار.
* ساچی بۆرج آلماق ممکن اولسایدی،کئچلین نه‌دردی اولاردی ؟
* لۆره‌ک یانماسا ، گؤزدن یاش چیخماز.
* یئیه‌نده چئینه ، دانیشاندا فیکیرلش .
* قیامت اۆگۆن قوپار، بیری یئیه‌ر، بیری باخار.
* قۆردون آدی قۆرددو، یئسه‌ده، یئمه‌سه‌ده !
* اکیب‌لر یئمیشیک ، اکه‌ریک یئیه‌رلر !
* یالقیز یئیه‌ن ، سفره‌سینی اؤزو بیغار.
* مین آجی نی یئیه‌رلر، بیر شیرینین خاطرینه
* آشی بیشیره‌ن یاغ دیر، گلین اۆزو آغ دیر !

ع .م .گئرچک

یئنی چیخان کتابلار حقینده

« سلطان ساوالان »

بوتون‌لیکده "سلطان ساوالان" عنوانی آلتیندا بیر اثر الیمه‌چاتدی،بو اثرین مولفی"م.ع.ن" موغان و نشرائده‌نی "انتشارات ایرانیان" و نشر یئری تبریزدیر.اثر ۱۳۰ نجی صحیفه‌دن باشلانیر،کتابین اولینده کی اون ایکی صحیفه،استادشهریارین اؤلومو مناسبتیله‌شعر واؤن‌سؤزدن عبارتدیر.

مولف‌عظمتلی ساوالان داغی نین گؤزه‌للیگینی، اوره‌ک‌آچان منظره لرینی،متانتلی باخیشینی بیر قدرتلی رسام‌کیمی اوخوجونون گؤزلری اؤنونده جانلاندیرمیش :

آی طبیعت‌گؤزه‌لی چوخلو گؤزه‌للیک‌گؤزو سنسن
هم شیرین یازلی،شیرین نازلی، باخیشلار سؤزو سنسن
نه بیلیم، بلکه‌ده دونیاده بهشتین اؤزو سنسن
کوثرین چشمه‌سی دریاچه‌وه باغلی
آتگین سبزه‌لی ـ باغلی
گول لرین خوللو ـ بوداغلی

شاعیر بوقوجامان داغ حقینده اوزون سوره‌ن تدقیقات‌آپاریب‌اون ائل وطایفالارینی،ییلاقلارینی،گدیکلرینی،هنده‌وه‌رینده اولان‌بوتو کندلری،قوجاغیندا بیتن غطیرلی بیتگی لری،باشلارینی گؤیلره‌سویکه‌یین آغاجلارینی،خلقینی دیللندیرن و شوقه‌گتیره‌ن نغمه‌کار و گؤیچک قوشلارینی،شاعیرانه‌بیرطرزایله قلمه‌چکمیشدیر،چاغلایان و شیریلدایان چای لار،باشلاری آیلار بویو قارلا اؤرتولموش داغلار حساس‌شاعیری هیجانه گتیریر،او،بو قدرت و گؤزه‌للیک قارشیسیندا بیرعاشیق کیمی دایانیرو گؤزه‌ل بیر افاده‌ایله سؤیله‌ییر :

" گؤر نه گؤرکملی سن ای یار کیم ائده‌ر حسنونو انکار؟"

استعدادلی شاعیرین بواثری ایسته‌ر شعریت‌باخیمیندان وایسته‌رسه ساوالان حقینده آپاردیغی تدقیقات ،قاریش ـ قاریش ،کند ـ کند ساوالانین اطرافینی دولاشماسی،خلقین آغزیندان،ساده انسانلارین عادی دانیشیقلاری واسطه‌سیله توپلادیغی بایاتیلار،آتالار سؤزو دقته لایق و اونودولماز بیراثردیر.بیز مؤلفه یئنی ـ یئنی موفقیتلرآرزولاندیریک.

دوقتور حمید نطقی (آیتان)

* اوشوین آی *

کؤرپونون آلتیندان
صولارین زامان تک
دورمادان ، آمانسیز
آخیشی واردیر .
پوزولموش باغلاردا
صون وداع گونونده
موسمین سؤندوغو خلعتین
خزه‌لدن رنگارنگ ناخیشی واردیر .
دومانلی افوقدا
پاییز سئچیلیر...
یئللرده بئشیک تک
تربه‌نن یووانین ، ایچینده یاتارکن
رؤیادا
اوچورلار کؤچه‌ری قوشلار
دنیز ده چاتیبدیر
قاشلارین، چیرپینان گؤکسونده طوفانلار قاینا شیر
زنجیردن قورتولموش دئو کیمی دالغالار
قودورموش
جوشوب ـ دا ـ حوشور
گورلایان بولودلا ، شاخان ایلدیریملا
قارانلیق گئجه‌نین قوینوندا اوینا شیر .
پاییزین
باشلامیش
دئمک صونسوز یاسی
بو گئجه
ساپ ـ ساری گؤسته‌ریر
یوخودا یئری ین آیین دونموش عکسین
اوشویوب ـ تیتره‌ین
گیچیک حووضون آیناسی

سرعین ـ ر.الف (قارتال)

* داغلیق قره‌باغین حاققیندا *

بزه‌یینب داغلاروی لاله آل الوان قره‌باغ
آختاریر گوللروی بولبول نالان قره باغ
آناوون قوینونا گل قویما یانا حسرتده
آناوام‌قلبیمی گل ائتمه‌پریشان قره باغ
سنه قوینوندا امک وثرمیش‌آنان آتماونو
مهربان‌دیر اوره‌گی قویما دوشه‌قان‌قره باغ
قره‌باغ دردین آلیم‌سن اوره‌گیمسن،دیله‌گیم
اول طبیبیم منیم ائت دردیمه‌درمان‌قره‌باغ
قیهاچک قوی باشووون پلمه‌سی گئتسون آرادان
منی اؤلدوردی بودردگونلوم‌اولوبقان‌قره‌باغ
اووچولار فیکره‌دوشوب اوولییا جئیرانلاروی
گؤزلروندن یانا قویماگئده جئیران قره‌باغ
قارداشی قارداشا حسرت‌قویا گیمدیردادانیب
اورگنیبدیر سالا اوآلچاغی عصیان قره‌باغ
گیمدیر ایسته‌راتی دیرناقدان آیرسین نه‌بیلیم
اونودا بواوره‌گیم‌دگ یانا هرآن قره‌باغ
ساوالان"قارتالی" سؤز مولکونه‌سلطان اولالی
تکجه‌سن ائیله‌میسن گؤزیاشیمی قان قره‌باغ

صمد سرداری نیا

* حاج رضا صراف تبریزی *

خیالیم وار آچام جانا نیلن صراف دکانی
گوموش تک آق بدن اوندان قیزیل تک رنگ زر مندن

حاج رضا صراف تبریزی یکی ازمفاخرآذربایجان وازچهره‌های تابناک تاریخ ادبیات آذربایجان به‌شمار می رود.این شاعر شوریده‌دل کمه از قریحه‌ای سرشار،استعدادشگرف وذوقی لطیف برخوردار بوددرزمینه‌های مختلفی که‌شعرگفته ،نبوغ ادبی خودرانمایان ساخته وسخنش ازلطافت‌طبع، شیرینی کلام و سلاست بیان اوحکایت دارد.

صاحب ترجمه‌که ۲۵۰۰ بیت شعر،ازخودبه یادگار گذاشته وبه‌حزموارد جزئی کلیه‌آن ها رابه‌زبان ترکی آذربایجانی سروده ودرآثارش با برخورداری از فرهنگی غنی وبا استفاده ازنکات ظریف وتعابیرلطیف زبان مادریش‌وفو ـ لکلور وسیع مردم آذربایجان وبانزدیک شدن به‌زبان محاوره‌ای هم‌ـ شهریانش‌چنان مضامین بدیعی آفریده‌که‌هریک ازآن ها ازگوهرهای ماندگار ازتاریخ ادبیات آذربایجان به‌حساب می آیدوبا این که‌از تاریخ سرودن اغلب‌آن ها یک قرن سپری شده،برخی ازاشعاروی هنوزهم‌ورد زبان مردم‌تبریزمی باشدوچون خودش می دانست که‌چه‌شاهکارهائی آفریده ، از جذابیت‌آن ها سخن ها گفته‌وجاودانه‌ماندن آثارش رااین چنین پیش‌گوئی کرده‌است :

ایتمز آدیم عالمده ، یقینیمدی من اؤلسم
ذوق اهلی بو اشعاریمی ضرب‌المثل ائیله‌ر

ویا : آفرین گوهر اشعاریوه صراف سخن
گتیریر وجده بو شعر طرب‌انگیز منی

این پیش‌بینی به‌تحقق پیوست ،علاوه‌براین که‌مردم آذربایجان شعرهای اورا ازبرکرده‌وزمزمه‌می کردندوچون درآن موقع ازرادیوتلو ـ یزیون خبری نبود،خوانندگان، غزل های دلنشین وی را درمجالس جشن دردستگاههای موسیقی وبه‌صورت ترانه‌می خواندندمثل این غزل :

خدنگ نازیله گؤنلوم قوشون شکار ائلدین
گؤنول ده گیزلین اولان سرّی آشکارائلدین

ردیف و قافیه و سجع و بحری بیلمزدی

فنون شعری بو صرافه سن شـــعارا ئلـه‌دین

بعدها اغلب غزل های وی باآوازحاج بابا حسین اوف دربا کوبه شـــکل تصنیف درآمدوحتی ازمجموع آن ها کاستی فراهم‌شدکه مورداستقبال شنو ـ ندگان قرار گرفت .

درمرثیه‌گوئی می توان اورا ازسرآمدان شعرای نوحه‌سرا دانست،چرا که وی با استفاده‌ازفن سهل درسوگ شهدای کربلا،چنان ابیاتی سروده که مردم تبریز درمراسم‌عزاداری اشعاروی رابی آن که‌سراینده‌اش را بشنا ـ سندزمزمه می کنند .مثل این ابیات که‌شب عاشورا مردم موقع پخش کـــردن شمع به مساجد ،دسته‌جمعی باآوای بلندمی خوانند :

گول گلزار رسالت بو گئجـــــه شمردن ایسته‌دی مهلت بو گئجـــه
یا تمییوب آل علی صبحه کیمـــی شیعه یا تسین نئجه‌راجت بوگئجـه
بیلمیرم نئیله‌دی بس تازه گلیـــن اونا یوز وئردی نه‌حالت بوگئجه
ام لیلایه بویوردی شـــه دیـــن سن ده‌وئرا وغلووازینت بو گئجـه
کربلا ایچره اولوب محشر عیـــان گوئی یا قوپدی قیامت بو گئجـه
شهدا لر آدینا کلک قضـــــا یازدی فرمان شهادت بو گئجـــه

این شاعر فاضل درصنعت غزل، یدطولائی داردودرغزلسرائی آن چنان استادی و مهارت به‌خرج داده که‌نامش باغزل ترکی عجین گردیده‌است و غزل هایش به‌قدری شیرین، لطیف ، منسجم و دلنشین هستندکه‌خواننده‌با تمام‌وجودازآن هالذت می برد .این ابیات ازیکی ازغزل های اوانتخاب شده که‌باهم می خوانیم :

چشم سیه یار، دل پیر ایلن اوینـــــار
آهوی خطا دیدییه باخ،شیرایلن اوینـــار
سالمیش یوزه ، تک خالینی یاندیرسین حریفی
لیـلاج دغل بازدی،تدبیـــرایلن اوینـــار
آئینه‌ده اؤز عکسینه یاریم اولوب عاشیق
صورتگره باخ،چکدیگی تصویرایلن اوینـــار
اوینار تب‌عشقیله وجودیم گئجه‌ـ گوندوز
"صراف"دی گویا غـــم اکسیرایلن اوینـــار

حاج رضا صراف که‌درتمام‌عمرش یک‌آن ازتحصیل علم‌وادب دست برندا ـ شت وهمیشه‌یارویاورمحرومین بوددرسال های واپسین حیاتش به محض این که نایره‌ٔ انقلاب مشروطیت شعله‌ورگردیدکمشده‌اش را پیداکردوبه مـــــوج

توفندهٔ انقلاب پیوست ونامش را جزوشعرای انقلابی درتاریخ انقلاب مشروطیت به ثبت رساند .این مردانديشمندکه بیشترین سال های زندگیش مصادف با دوران استبداد ناصرالدین شاه بود ،درآن روزگار خودکامگی که زمینه برای فعالیت های سیاسی مهیا نبوددرفعالیت های اجتماعی واعمال نیکوکارانه شرکت فعال داشت.به طوری که درقحطی سال ۱۳۱۶ هـ. قمری که درشهرتبریزکمبودغله وآذوقه سبب رخدادهائی هم شدکه ازجمله غارت خانه حاج میرزا محمدرفیع نظام العلما بود ،حاج رضا صراف اقدام به تشکیل کمیسیونی مرکب ازافرادخیرتبریز تحت عنوان "اعانهٔ ملی" نمود. این تشکیلات از اغنیا و ثروتمندان شهرپول جمع آوری کرده وپس ازخرید گندم دراختیار بی چیزان قرارمی داد .این عمل انسانی سبب شدکه عدهٔ زیادی ازاهالی تبریز ازمرگ حتمی نجات یافتند.

بیوگرافی صراف درتعدادی ازتذکره های ادبی و کتب تاریخی به رشتهٔ تحریر درآمده ودیوانش بارها به زیورچاپ آراسته گردیده است .برخی این شاعرشیرین سخن را سعدی ترکی سرا نامیده وبعضی اورا با نظامی گنجوی مقایسه کرده اند .نویسندگانی اشعارصراف را نزدیک به آثارفضولی وصاحب قلمانی سروده های وی را حتی ازرشحات قلمی ملامحمدفضولی بغدادی نیز ظریف تر و پرمعنی تردانسته اند .به هرحال اوداری شخصیت ادبی و اجتماعی والائی است که با خلق آثارجاودانه ای خدمات گرانبهائی به زبان و ادبیات این سرزمین معارف پرورنموده است .

شخصیت ادبی صراف چنان ازعظمت و ابهت برخوردار است که شعرای بعد از او ازجمله غزلسرای نامدارمعاصر علی آقا واحدتحت تاثیرش قرار گرفته وبا الهام گرفتن ازاشعاروی آثارگرانقدری خلق کرده است .همچنین بزرگ شاعرمعاصر ،زنده یاد استاد سیدمحمدحسین شهریار تبریزی ازاوچنان متاثرگردیده که وی را به عنوان یکی ازنوابغ ادبی آذربایجان موردستایش قرارداده است (۱)

مرحوم دکتر مهدی مجتهدی این همشهری نام آورش را این چنین معرفی می کند :

"صراف درصنعت غزل ماهربود .غزلیات ترکی اوشیرین تر ،لطیف تر و عاشقانه تر از غزلیات میرزا علی اکبرصابر شیروانی واوستاداو سید عبدالعظیم شیروانی است ،اما به پایه غزل های فضولی بغدادی نمی رسد . چون این غزل ها درزبان مصطلح تبریزسروده شده است بیشترازاشعارفضولی

زبانزد مردم آذربایجان است ،در مجالس انس هرخواننده از آن غزل ها یاد می کند .مضامین بکر اشعار او ،شخص را به یاد شاه بیت های صائب تبریزی می اندازد .وی گاهی در بیان مطالب مربوط به عشق چنان به سادگی و لطافت شعر گفته است که می توان بعضی غزلیات ترکی او را همردیف بهترین اشعار عشقی السنهٔ مختلفه دانست و او را سعدی ترکی سرا نامید " (۲)

ولی آقای یحیی شیدا عقیده دارد که "اشعار صراف از نظر احساس، سادگی وظرافت نه تنها از آثار شاعران بزرگی مثل راجی، نباتی، شکوهی، واحد و نسیمی درحد بالائی است بلکه اگر انصاف را رعایت کرده و درست قضاوت کنیم آن معانی، شیرین کاری ها وظرافت که در اشعار صراف هست در غزل های فضولی که آن همه از استحکام و انسجام برخوردار است دیده نمی شود .ببینید این بیت چقدر پرجاذبه وچه اندازه پرمحتوی و قوی است :

جانانی گذرگاهده گؤردوم کی، گئچیردی
عمروم دی، دئدیم، حئیف کی، چوخ سرعتلن دیر

وی سپس اضافه می کند :"که صراف درطول عمرش برای هیچ کس مدح ویا هجو ننوشته است ودرکلیه آثارش این گونه نقطه ان ها پیدا نمی شود ودرعرصه پاکی و عفت قلم می توان او را با شاعر بزرگ آذربایجان نظامی گنجوی مقایسه کرد " (۳)

مرحوم محمدعلی صفوت درباره صاحب ترجمه می نویسد :

"درزمان ما کمتر کسی از دانشوران درهوشیاری وتیزی ذهن مانند صراف بوده ،شادروان رضا صراف مردی بصیا رخیررسان، بی آزار ،عاشق پیشه ومیهن دوست بود " (۴)

آقای م .محمدلوی عباسی نیز ضمن این که او را سعدی زبان ترکی آذربایجانی می نامد اضافه می کند :

"صراف درآثار خودبه اندازه میرزا جلیل محمدقلی زاده ومیرزا علی اکبر صابر یک شخصیت دموکرات و ترقیخواه است " (۵)

برخی از تذکره نویسان از جمله مرحوم محمدعلی صفوت در داستان دوستان وآقای عزیز دولت آبادی (درویش) درسخنوران آذربایجان، صراف را شاعری عاشق پیشه معرفی کرده اند ودرواقع او همیشه عشقی دردل وشوری درسر داشت ولی نه عشق مجازی که زودگذروبی حاصل است چنان که خودگوید :

ملامت ائتمه منی مدعی اوتان تاری دان
بوعشق ،عشق مجازی دگیل، حقیقتی وار

ویا : هرکیمسه اولا رابطهٔ شعریله ربطی
آنـــلار بو غزل قاعدهٔ حکمتیلن دیـــــر
بیردایرهٔ عشقیده صنعانی به یندیم * صدحئیف اونون عشقیده بیرعورتیلن
دیر. زنده یادحاج رضا صراف پسرارشدحاج محمدتبریزی درسال ۱۲۷۱ هـ. ق
دردربندحصار واقع درمحله راسته کوچه تبریزپا به عرصهٔ زندگی می گذارد و
هنوزبه حدبلوغ (۵) نرسیده بودکه پدرش را ازدست می دهد .وی ازنوجوانـــی
با انتخاب شغل پدرش که صرافی بود ،عهده دارکفالت خانواده اش می گردد،
مغازه اش دربازارتبریز ،ثیمچهٔ حاج سیدحسین میانه قرارداشت و دارای
چهاربرادربه نام های حاج محمد ،حاج میرزا جعفر ،حاج عبدالعلی وحـــاج
عبدالعظیم بود.

او ضمن اشتغال به امرتجارت ،نه تنها ازکسب علم ودانش آنی غفلـــت
نمی کند :"بلکه ازغایت علاقه به معارف ،برادرخود مرحوم حاج میرزا جعفر
معروف به صراف راازکسب وکاربازارمنع کرده وبه تحصیلات علمی وامی دارد
تاآن که برای تکمیل فضل ودانش،به عتبات عالیات روانه اش می کنـــد.
میرزا جعفردرنجف ازمحضرشیخ هادی تهرانی قدس سره استفاده به سزا نموده
وازعلمای روشنفکر ،دقیق و محقق ایران می گردد" (۶) "وی پس از ۱۸ سال
تحصیل هنگامی که درسال ۱۳۲۳ هـ.ق می خواهدبه زادگاهش برگردد. حـــاج
میرزا حسن مجتهدمی گویدکه بحمدالله ،تبریزبدشهرعلما تبدیل شده .درجوا
سئوال اطرافیان اظهارداشته بودبرای این که امروزها آقا میرزا جعـــفر
وارد خواهدشد " (۷)

حاج رضا صراف همیشه درمحافل علمی و ادبی شرکت داشت ازجمله از ۲۰
سالگی یعنی ازسال ۱۲۹۱ هـ.ق یکی ازاعضای برجسته انجمن ادبی" صفا "
بود که جلسات این انجمن درمنزل وی که آن موقع درمحله مقصودیه کوچهٔ
عزبدفتری، ها قرارداشت تشکیل می شدواوهمیشه ازمحضرادیب نامدار مرحوم
"لنکرانی "پیش کسوت این انجمن استفاده ها می برد .ازجمله اعضای ایـــن
ادبی شخصیت هائی مثل مشکوة ،تبیان،بنان،صفوت وافسررا می توان نـــام
برد .افسریکی ازاعضای این انجمن که ازشاهزادگان قاجاربودبعدهـــــا
انجمنی ادبی زادرتهران تأسیس کردکه سال ها ادامه داشت .

این مردادیب و متفکرهموارهٔ ازفقرفرهنگی مردم زمانه اش رنج مـــی
بردواز این که می دیددرجامعه ای که او زندگی می کندعلم وادب درمقـــام
مقایسه با مادیات چندان اهمیتی ندارد خطاب به خودمی گوید :

صراف ،نقد شعری داخی خرجه گئتمیری

مین بیت دن مقدم اولوب ایندی بیرفلوس

دراواخرعمرش به شغل بنکداری مشغول بودکه انقلاب مشروطیت آغاز می شودوشخصیت صاحب وجدانی مثل اوکه یک عمردرزمهریر اختناق زندگی کرده ومضرات استبدادرالمس کرده بود ،معنی و مفهوم جامعهٔ آزادوحاکمیت قانون را بهترمی فهمید .لذاپیامهای نویدبخش نهضت مشروطه را با جان و دل پذیرا می گردد..

این استادسخن که درفضای نوینی بال وپرمی گشایدهمگام با رشد جنبش مشروطه ،برای ساختن کشوری مستقل،آزاد وبرخوردارازعدالت اجتماعی، نغمه های آزادگی و حریت طلبی سرمی دهدوبه این ترتیب قلم رزم آهنگ خودرا تبدیل به جنگ افزازکرده ودرمبارزه با خودکامگی، آنی راحت نمی نشیند .وی شروع به سرودن اشعاری با مضامین انقلابی و تحرک بخش می نمایدوهنگامی که همشهریانش درکنسولگری انگلیس متحصن بودند درچکامه ای خطاب به ملت می خواهدخفتگان را بیدارکرده همه را برای ساختن جامعه نوین آماده سازد .دراین منظومه که درصنعت مستزادسروده است می گوید :

ای ملت اسلام اویان،وقت سحردی گؤربیرنه خبردی

بس دیربوقده ریاتما ،گؤرورسن نه خبردی دور، وقت سحردی

مین یئردن آییلدیر سنی ، بیچاره احبا ترپنمیسن اصلا

یاتماق بئله اولماز ،بو اؤلومدن ده بتردی،دور ،وقت سحردی

تاپدیر سنی همسایه لرین،دورما ،دئیر،یات کئچمیش اولا،هیهات

بو دؤورده هرکیمسه یاتا قانی هدردی دور ،وقت سحردی

گون اولدی گون اورتا ،هامی یاتمیشلار اویاندی، اؤز عیبینی قاندی

سن یات ،قوی اولار دورسون،اولار چونکی بشردی، دور، وقت سحردی

بی دردلیگی بوشلاما ،آختارما حمیت لازم دگی غیرت

غیرت دئدیگین باشه بلا، جانه خطردی دور، وقت سحردی

صراف وضع مملکت را تشریح کرده واین چنین راه مبارزه را نشان می دهد:

ائدیبدیر باغریمی قان لبلرین ، قوی بیر ایچیم قانین

بوباش سیز مملکت ده قانیمه قان ائتمه ییم،نئلیم؟

اوضدانقلابیونی را می بیندکه با طلوع آفتاب نهضت مشروطه منافع نامشروع خودرا درخطردیده وکمربه نابودی انقلاب بسته اند .درهجویه از زبان

یکی از آنان، این تیپ افراد را این چنین می کوبد:

توکدی حریت ایران عجب کول باشیما

قالمیشام حسرت ایکی قارنی یوغون قارداشیما

میرزا حسین واعظی گتدیز ائله دیز دسته باشی

نه اونون مسجدی وار، منبری، نه ملک و ماشی

شیخ سلیمین نه اتوی، پالتاری، نه اوستی باشی

تؤکدی حریت ایران عجب کول باشیما

دئمیشم بیرگونوم اولسون سنه ای میرزا جواد

کیم بولوردی نه دی مشروطه نه دیر بیر بئله زاد

ایاقین منبره قویجاق ائله دین حکم جهاد

اوقده ر دادا ئله دین خلقی چیخارتدین باشیما

تؤکدی حریت ایران عجب کول باشیما (۸)

درمورد مجلس شورای ملی نیز منظومهٔ انتقادی داردکه دوبیت آن چنین است:

گاو و خر و خرسی ایله قابان صدرنشین دی

بو مجلس شورا دی ویا کی حسنودی

اوچ زادسیزی قویما زدئیه سیز حق ایله شرعی

صدری دویوسی، ساری یاغ، چای پپودی

متأسفانه این زبان گویا عمرش وفا نمی کندکه زنده مانده وبیشتر در خدمت انقلاب مشروطه وملت ستمدیده ایران باشد. اونه ماه پس از صدور فرمان مشروطیت یعنی در ۱۷ ربیع الاول سال ۱۳۲۵ هـ ق (اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی) براثر ابتلا به بیماری ارثی آسم که در اواخر عمرش از سینه درد خیلی در رنج و زحمت بود در شهر تبریز چشم از جهان می بندد.

مرگ زودرس این ادیب اریب که در ۵۴ سالگی اتفاق می افتد در محافل ادبی تاسف وتاثر عمیقی برمی انگیزد. شعرا وادبا از جمله مرحومین حاج محمدنخجوانی، سالک تبریزی، طاهرزادهٔ بهزاد (نقاش تبریزی) و محمدعلی صفوت تاریخ فوت این شاعر گرانقدر را با حساب ابجد وبه زبان های ترکی، فارسی و عربی به نظم می کشند.

حاج محمدنخجوانی گفته است "مردصراف سخن = ۱۳۲۵)

سالک تبریزی که از یاران صراف بود در رثای دوستش چنین گفته است:

تاریخ وفات رضا صرافی صوروشســـــــان

اون یئددی عین اول ایدی لیله مولـــــود

سال مین اوچ یوزییرمی بئش اوستنده اومرحوم

عقبایه قدم قویدی تاپیب رحمت معبـــــود

سالک ائله تعداده قیرخ یئددینی موضوع

اوزاسم شریفی اولوبوماده دمعدود (۱۳۲۵) (۹)

حسین طاهرزاده ٔ بهزاد (نقاش تبریزی)که تذهیب اولین چاپدیوان صراف راکه باخط زیبای مرحوم میرزا رضا مشکین خط درسال ۱۳۰۴ شمسی در تبریز به زیورطبع آراسته گردیده به عهده داشت درفقدان این شاعرارجدار این ابیات را سروده است :

صراف خودبرفتی وزنده است نام تو * خلدبرین وجنت و رضوان مقام تو

این معجزاستیا سخن اوستیاکه سحـــر * وه وه لسان ناطق و عقل تمام تـــو

گرچه نوشته شدبه مرکب چنین کتـــاب * بایدبه آب زربنوشتن کـــلام تـــو

تاریخ رحلتش توزنقاش کن سئوال * (حاجی رضابه فکر)برآردمدام تو (۱۰)

محمدعلی صفوت نیزدرسوگ این اختر تابناک آسمان ادبیات آذربا ـ یجان، ماده ٔ تاریخی به زبان عربی رقم زده است :

غاب نجم و رمانا بولـــــه ان حـــزنـی دائـم مادمت لـــه

فسئلت الطبع عز رحلتـــــه قال فی تاریخها "یغفرله" ۱۳۲۵ (۱۱)

"دیوانش که بارها به چاپ رسیده شامل ۹۱ غزل، چندرباعی، مستزاد، نوحه وسینه زنی به زبان ترکی آذربایجانی و ۱۱ غزل به زبان فارسی است" (۱۲)

غنا، لطافت و ظرافت ارثیه ٔ ادبی صراف سبب شده است که شعرای زیادی از اشعار وی استقبال کرده وآن ها را تضمین کنند. به عنوان نمونه شـــاعر شیرین سخن، عاصی مراغه ای ازیکی ازغزل های صراف که با این مطلـــع شروع می شود :

گؤزوم یاشین گؤنول قانیله مرجان ائتمه یییم، نئیلیم؟

بو آغ دردی شبیه لعل جانان ائتمه یییم نئیلیـــــم؟

الهام گرفته واین چنین نظیره نوشته است :

گؤزون قوربانی، جانه جانی قوربان ائتمه یییم نئیلیم؟

اونون سوبازی یم اجرای فرمان ائتمه یییم نئیلیـــــم؟

آخار غم داغلاریندان چشمه ـ چشمه غم منه ســـــاری

جوشان دریا کیمی هرلحظه طغیان ائتمه یییم نئیلیـــم؟

وئریرلر قتلیمه هرلحظه فرمان ،فرمان اوستوندن
دئیرلر"عاصی"! عصیان ائتمه ،عصیان ائتمه‌یئم نئیلیم؟ (۱۳)

مرحوم‌حاج رضا دوپسرداشت به‌نام‌های محمدوعلی اصغرکه‌نام‌خانوادگی صرافی را انتخاب کرده‌بودندوهردودرتهران درگذشته‌اند .پسرکوچکش علی اصغردارای طبع شعربودولی متاسفانه‌سروده‌هایش براثر سهل انگاری از بین رفته‌اند .نوه‌های حاج رضا ازجمله‌آقای بیوک صرافی کارمندبازنشسته یکی ازبانک های کشوروهم‌اکنون درتهران زندگی می کند .

برادودیگرصراف مرحوم‌حاج محمدآقا بهاوربودکه‌فرزندش جناب سرهنگ بازنشسته‌اسدبهاورهم‌اکنون ساکن تبریزاست و برخی اطلاعات مربوط به احوال شخصیه‌عمویش و خانواده‌صراف رادراختیارنگارنده‌این سطورقرار دادکه‌از الطاف و محبت‌های ایشان سپاسگزاری می شود .

حاج میرزا جعفرتبریزی سومین برادرحاج رضاکه‌قبلا به‌طوراختصار معرفی گردیددرسال ۱۳۴۶ هـ.ق درتبریز درگذشته‌است . حاج عبدالعلی وحاج عبدالعظیم که‌برادران ناتنی حاج رضا بودندشناسنامه خودرا با نام فامیل بنکدار گرفتند .

این بودمختصری ازشرح حال و نمونه‌هائی ازاشعارشاعرسخن پرداز حاج رضاصراف تبریزی که‌جادارد این وجیزه‌را بابیتی ازابیات خود آن زنده‌نام به‌پایان بریم و به‌روان پاکش درودبفرستیم .

من محبت‌چولونون فاشیق سرگشته‌می یم
بیلسه دیوانه نولور مردم تبریز منی

---

۱) استاد شهریار ـ کلیات‌دیوان فارسی (ج ۱)ـ چاپ‌هفتم ص ۸۳
۲) دکترمهدی مجتهدی ـ رجال آذربایجان درعصر مشروطیت ـ ص ۱۰۸
۳) یحیی شیدا ـ چیچک لر ـ تبریز ـ ۱۳۶۰ ـ ص ۸ـ ۴) محمدعلی صفوت ـ داستان دوستان ـ ص ۴۶۰ ۵) م.محمدلوی عباسی ـ مجله شفق ردیبهشت ۱۳۲۴ ـ شماره (۵ـ ۴) ۶ و ۷) دیوان حاج رضا صراف ـ تهران ۱۳۴۶ کتابفروشی مصطفوی ـ ص ۱ ۸) محمدعلی صفوت ـ داستان دوستان ص ۴۶
۹) نصرت‌الله‌فتحی ـ سخنگویان سه‌گانه آذربایجان درانقلاب مشروطیت ص ۲۳۷ ۱۰) محمدعلی تربیت ه دانشمندان آذربایجان ـ ص ۲۳۰
۱۱)دیوان صراف ه پیشین ـ ص ۳ ۱۱) محمدعلی صفوت ـ پیشین ـ ص ۴۶ ۱۲) عزیز محسنی ـ مجله وارلیق ـ شماره (۵۰ ـ ۹)سال ۱۳۶۲ ـ ص ۸۳ ۱۳) مجله‌وارلیق ـ سال ۶۵ ـ شماره (۵ ـ ۴ ـ ۳) ص ۷۳

صمد مرادی (تبسم) محمد آباد کرج

* استاد شهریار ین ایل دؤنومونه *

قوربان اولوم حیدربابا داغینا * پوزقون قالان باغچاسینا ، باغینا
داغلار آغلار شهریارین داغینا * بولبوللری قارا گئییب یاس توتوب
قارتاللارین کؤنوللری پاس توتوب
دان اولدوزی بیرایلدی کی آخییدیر * اوره گلری یاندیریبدیر یاخیبدیر
کؤنوللره غم نیشترین تاخیبدیر * آذر ائلین درده سالیب روزگار
اؤلکه میزی یئتیم قویدی شهریار
گورشاددوشوب دولی وورووب چؤلومی * اوچوردوبدوروورگانیمی گولومی
داغدان آغیر شهریارین اؤلومی * شان شان اولان اوره گیمه اود ووروب
هجران اودی جیگریمی یاندیریب
بیرصوروشون بو ائویخان دونیادان * مانجاناقدا خلقی سیخان دونیادان
قوتولانی هیچه چیخان دونیادان * بونه ایشدیرگونده گونده دوغارسان
دوغانلاری توپراق آلتدا بوغارسان
دالغالانیب خزر باشدان آشوبدور * جوشقون دنیزکیمی اوره ک حوشوبدور
ظالیم فلک غم هولاسین قوشوبدور * بیر قایدادیر اوره گلری درد ازه ر
پاسلی اوره گ درد آختارار غم گزه ر
یاخشی پیسی دونیا باسیر یارقانا * نه یاخشی دیریار دردینی یارقانا
قوربان اولوم درین قانان انسانا * چوخلار اؤلوم شربتینی ایچیبدیر
دنه دولچاق اجل یئتیب بیچیبدیر
گره ک هرگون غم گولونده چیمه م من * چمن لرده آرخ باغلایان چیمم من
هئچ بیلمیرم هارالی یام کیمم من * قولاغیما آنا "صمد" سسله ییب
آذربایجان توپراغیندا بسله ییب

رحمت الله واشقانی
==========

غزل (به زبان ترکی خلجی)

عشقون هوْتی منی کینده ردی ستمگر بسسه ری
"آتش عشقت مرا سوزانده ای ظالم بس است"
ها دریلیق دردی هله ردی منی کافر بسسه ری
"کشته است اندر جدائیت مرا کافر بس است"
چکمه سورمه قاشونه قاشی قاره کاکلیک تاقی
"تو مکش سرمه برابرو کبک ابرو مشگیم"
ائزینی بو قاد قاییرما وئرمه زینت بسسه ری
"این قدربرخود مده آرایش وزیور بس است"
بو خرامان وارماقون لن آلدون الده جانومو
"این خرامان رفتنت عقلم برون کرده زسر"
ای کئزی تولا شراب ای تئشی مرمر بسسه ری
"ربرش ازچشمان شراب برسینهٔ مرمر بس است"
هر قیانقا وازیون جوو کئزلریم ته سندیجه
" هرطرف که می روی چشمان من همراه توست"
کیرپیکین لن کینمه سن وورما خنجر بسسه ری
"بردلم با تیر مژگانت مزن خنجر بس است"
خنجر نازون تبلیک ـ تبلیک شامیش کینیم باشین
"تیغ نازت کرده روزن روزن این قلب مرا"
وورما کینم باشینا تیلین لن نیشتر بسسه ری
"دیگر از تیغ زبان بردل مزن نیشتربس است"
هر نوقاد ناز شایقن من نازشایان نازون چکیم
"هر چقدر ناز می کنی من می کشم نازتورا"
لفش شکر ، تیشی گوهر ،ییزی خاور بسسه ری
"آفتاب چهره ،گهردندان ولب شکر بس است"
ای هاوول لر هاوولی یک یانومه گول یارپاقی
"ای خوب خوبان پهلویم آی چون برگ گل"
" رحمتی " ده لی شامیش او شیرین تیل لر بسسه ری
"کرده است دیوانه "رحمت "را دهن شکربس است"

۱۳۰۰

۱۳۶۸/۱/۸

۵۷ ـ یافاطمةالزهرا : محمدحسین ناعمی تبریز . ۹۳
۵۸ ـ یوخ ملتیمین خطی بوامضالار ایچینده : محمدهادی ـ داود ـ اثلین ۹۴
۵۹ ـ طنز ـ پئیریبه : نزهت . ۹۵
۶۰ ـ قارا باغیم ـ ائل دایاغیم ؛ ص . دمیرچی اوغلو ۹۷
۶۱ ـ آرزی : باریشماز ـ مراغه ۹۸
۶۲ ـ نارعشق : جعفر قره‌پور (سرمد) . ۹۹
۶۳ ـ گلن مکتوبلار : رسول آتشی : شعر . محمدعلی عبازاده . کرج دن آقای روشن . خ : شعر. زهره وفائی : شعر. اهرلی ع . غریب : شعر . ۱۰۱
۶۴ ـ واشنگتن‌دا آذربایجان مدنیت اوجاغی ۱۰۱
۶۵ ـ آذربایجانا حسرت شعر کتابیندان : جبار ارتورك ۱۰۳
۶۶ ـ وارلیق : محمدجوانمرد (مینو) . نقده . ۱۰۴
۶۷ ـ ده سالگی وارلیق . ۱۰۵
۶۸ ـ وطن . جوادزاهدی ۱۰۶
۶۹ ـ دیوان قوسی تبریزی : عزیز دولت‌آبادی ۱۰۷
۷۰ ـ گرایلی : بهروز ایمانی (یاور) . ۱۱۱
۷۱ ـ شعر : صفی‌الله حسنلو (یوخسول) . شعر : علی‌صمدی ۱۱۲
۷۲ ـ نهج‌البلاغه اوخویاق : ا . هادی ۱۱۳
۷۳ ـ آتالار سؤزی : منظوری خامنه‌ای ۱۱۶
۷۴ ـ یئنی‌چیخان کتابلار حقینده : (ساطان ساوالان) ۱۱۷
۷۵ ـ اوشوین آی : حمید نطقی (آیتان) . ۱۱۷
۷۶ ـ داغلیق قره باغین حاقیندا . سرعین ـ ر. الف (فارتال) ۱۱۹
۷۷ ـ حاج رضا صراف تبریزی . ۱۲۰
۷۸ ـ اوستاد شهریارین ایل دؤنومونه : صمدمرادی (تبسم) ۱۲۹
۷۹ ـ غزل (بزبان ترکی خلجی) : رحمت‌الله واشقانی ۱۳۰

وارلیق

مجله فرهنگی ، ادبی ، هنری

به زبانهای فارسی و ترکی

تحت نظر هیئت تحریریه

صاحب امتیاز : دکترجواد هیئت

تهران: خیابان ولیعصر کوچه بیدی پلاك ۱۷

تهران عصرهای زوج : ۶۴۰۵۱۱۷

VARLIQ

PERSIAN AND TURKISH JOURNAL

11 - th. Year No. 74 - 3

1989 Sept - Nov

Add : Vali-Asr. Ave. Bidi Str.

No. 17 Tehran - Iran

چاپخانه بهرام ـ کوچه حمام وزیر

لیتوگرافی : الوان